

Politechnika Warszawska

Wydział Samochodów i Maszyn Roboczych

**Instytut Podstaw Budowy Maszyn
Zakład Mechaniki**

<http://www.ipbm.simr.pw.edu.pl/>

Teoria maszyn i podstawy automatyki

semestr zimowy 2016/2017

dr inż. Sebastian Korczak

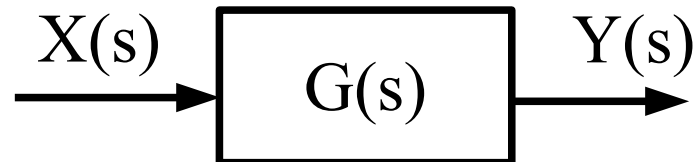
Wykład 11

Algebra schematów blokowych. Regulatory automatyczne i sterowanie.

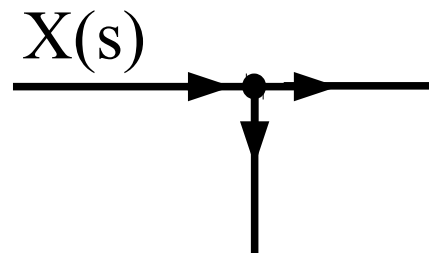
Licencja: tylko do edukacyjnego użytku studentów Politechniki Warszawskiej.

Algebra schematów blokowych

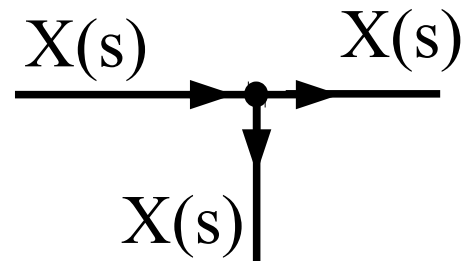
Algebra schematów blokowych transmitancja

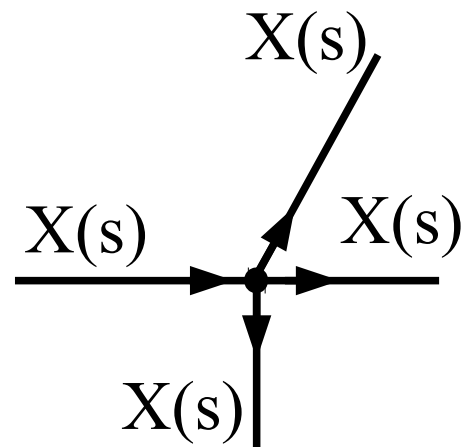
Algebra schematów blokowych węzeł informacyjny

Algebra schematów blokowych węzeł informacyjny

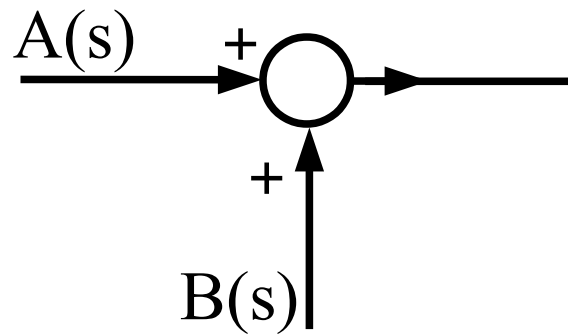

Algebra schematów blokowych węzeł informacyjny

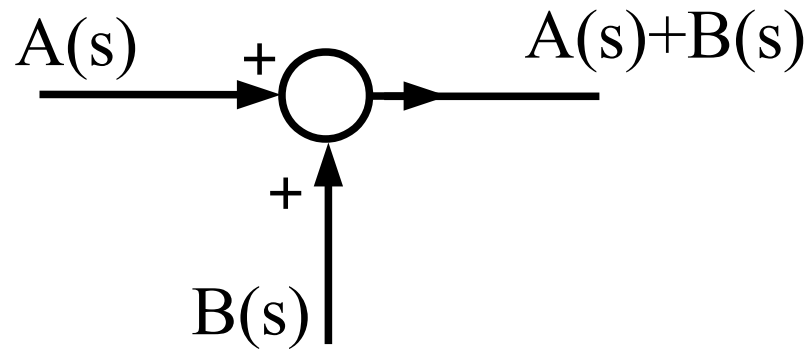
Algebra schematów blokowych

węzeł sumacyjny

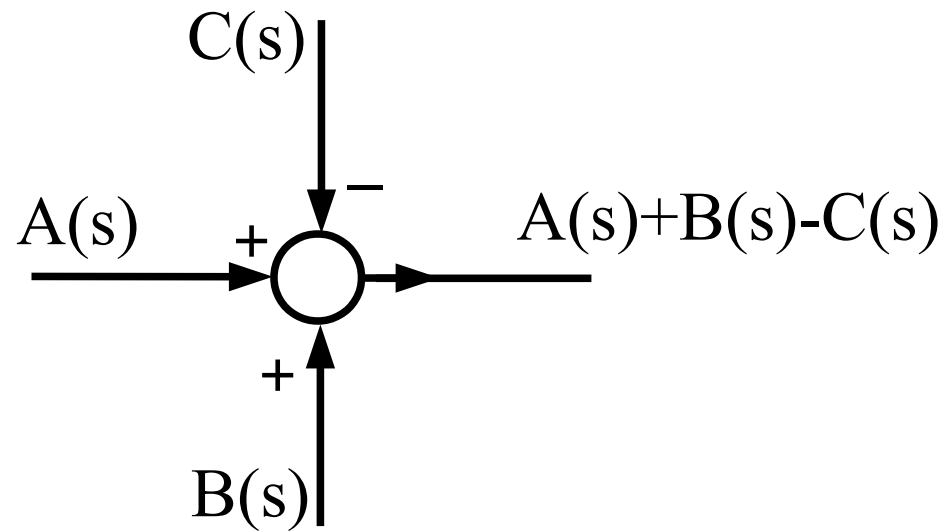

Algebra schematów blokowych węzeł sumacyjny

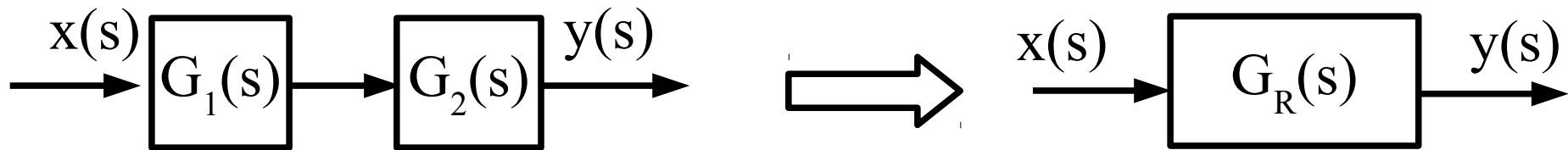

Algebra schematów blokowych

węzeł sumacyjny

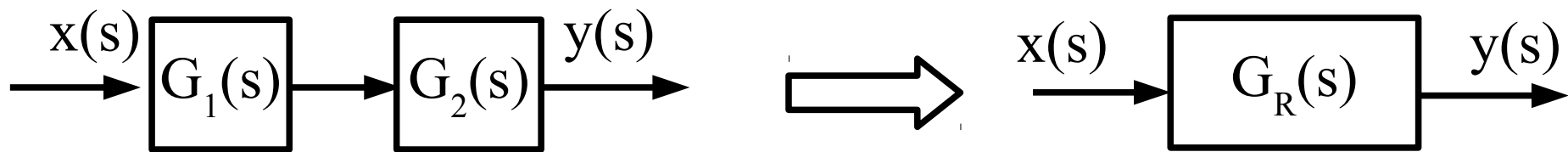

Algebra schematów blokowych połączenie szeregowe

Algebra schematów blokowych

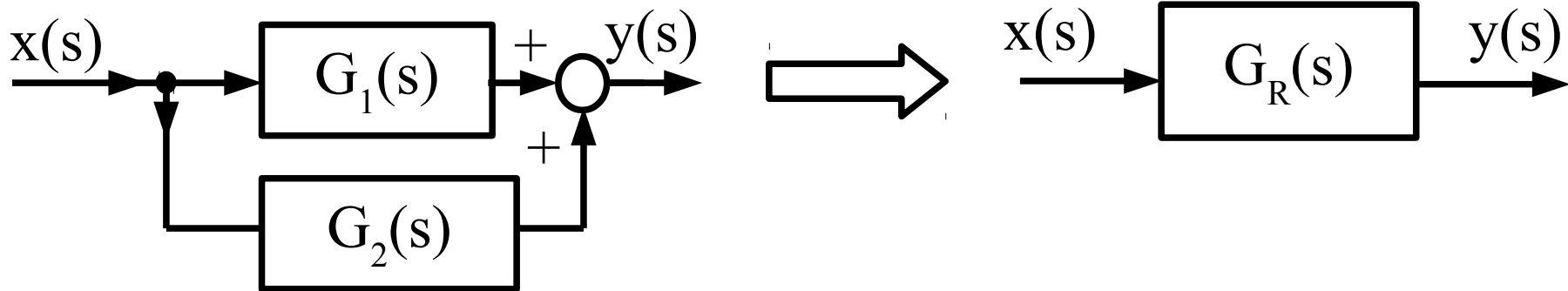
połączenie szeregowe

$$G_R(s) = G_1(s) G_2(s)$$

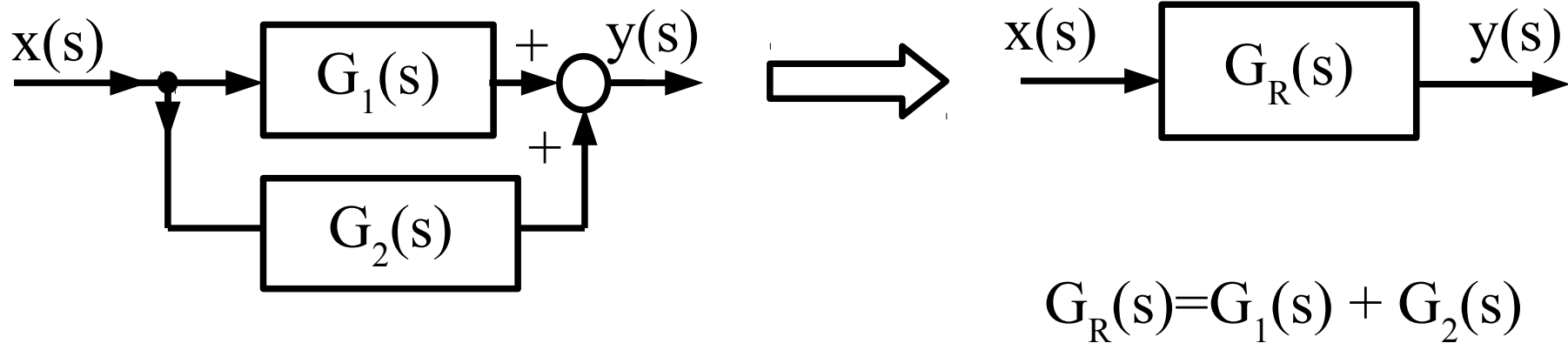
Algebra schematów blokowych

połączenie równoległe

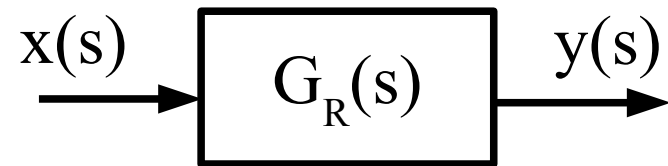
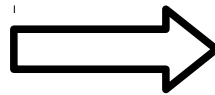
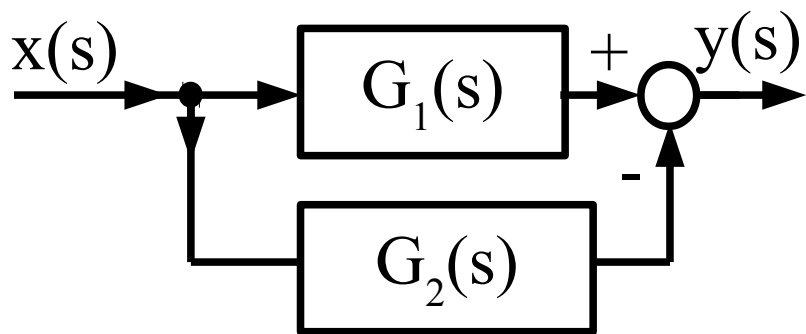
Algebra schematów blokowych

połączenie równoległe

Algebra schematów blokowych

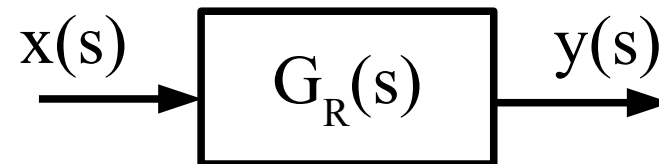
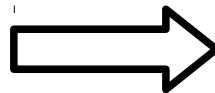
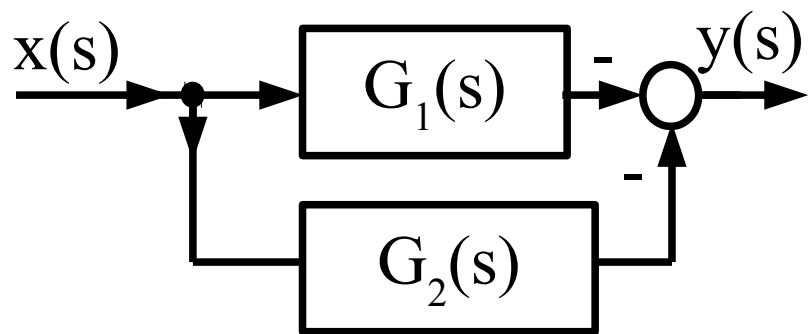
połączenie równoległe

$$G_R(s) = G_1(s) - G_2(s)$$

Algebra schematów blokowych

połączenie równoległe

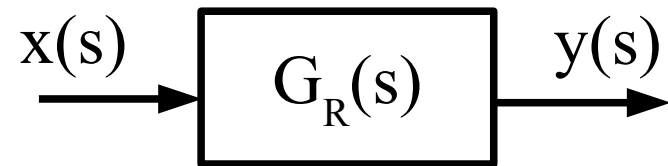
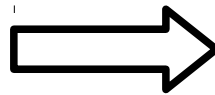
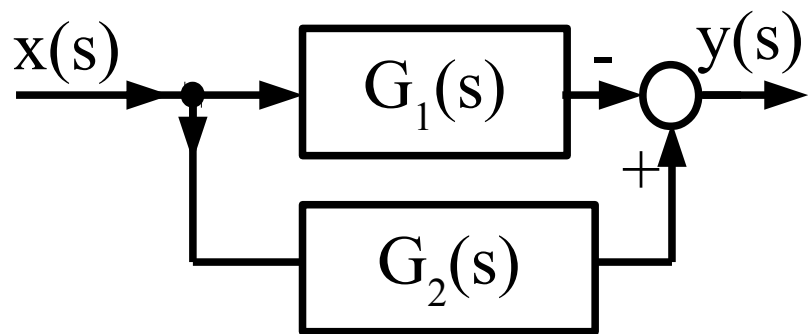

$$G_R(s) = -G_1(s) - G_2(s)$$

Algebra schematów blokowych

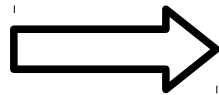
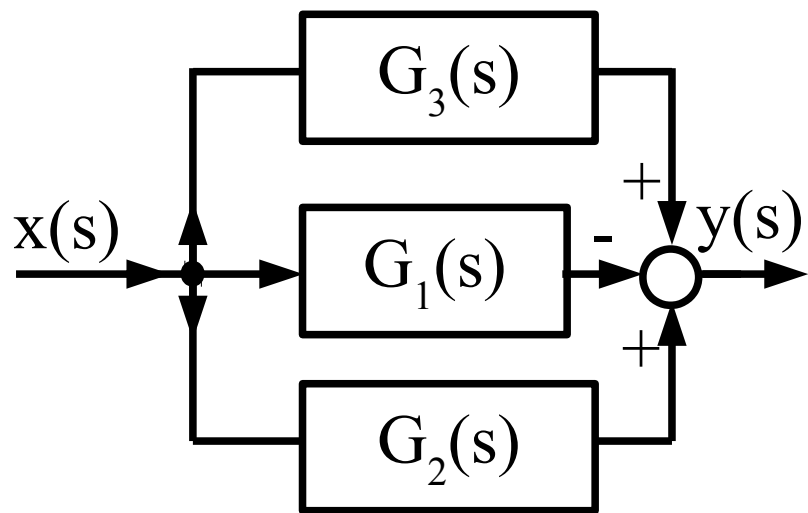
połączenie równoległe

$$G_R(s) = -G_1(s) + G_2(s)$$

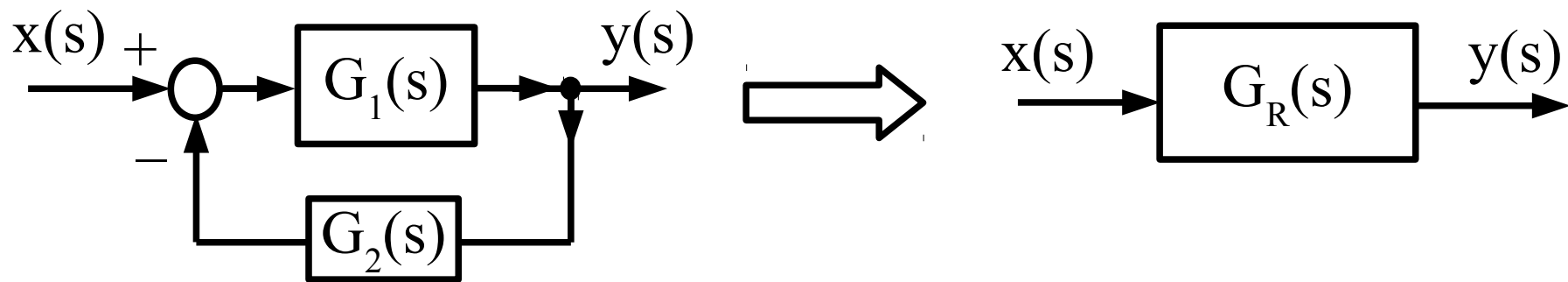
Algebra schematów blokowych

połączenie równoległe

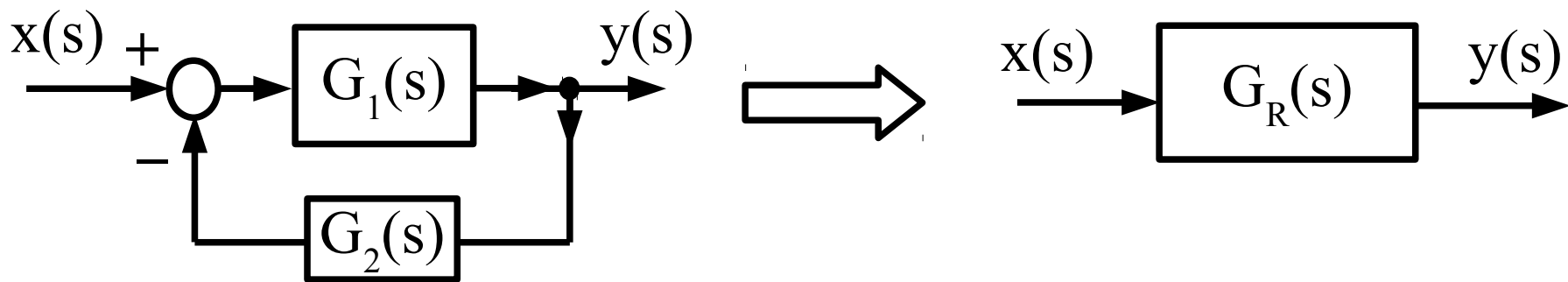

$$G_R(s) = -G_1(s) + G_2(s) + G_3(s)$$

Algebra schematów blokowych połączenie ze sprzężeniem zwrotnym

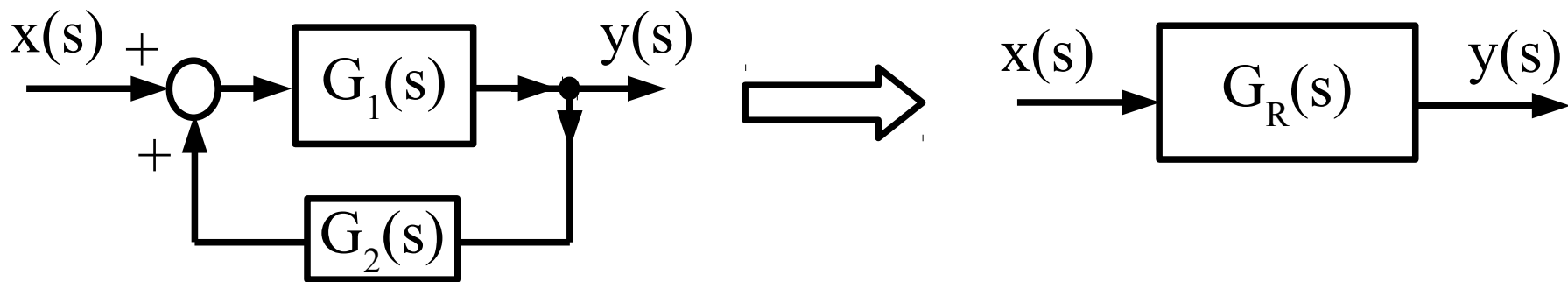

Algebra schematów blokowych połączenie ze sprzężeniem zwrotnym

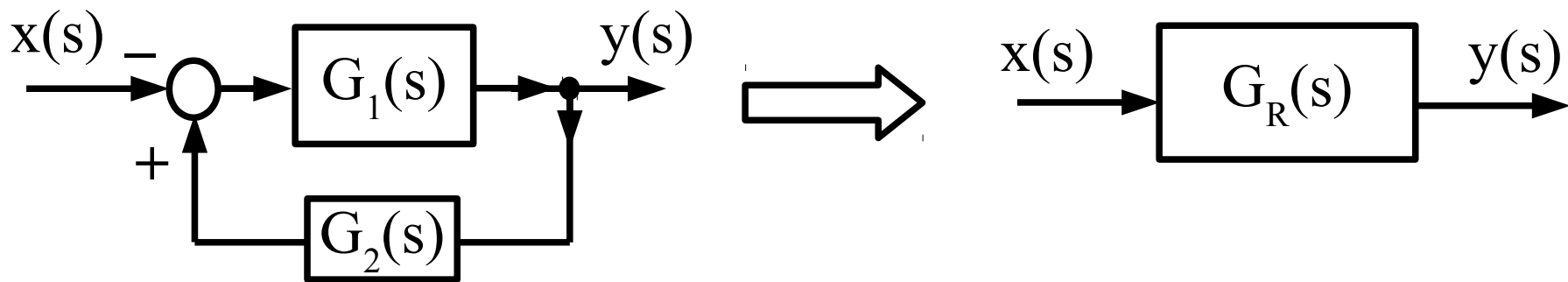
$$G_R = \frac{G_1}{1 + G_1 G_2}$$

Algebra schematów blokowych połączenie ze sprzężeniem zwrotnym

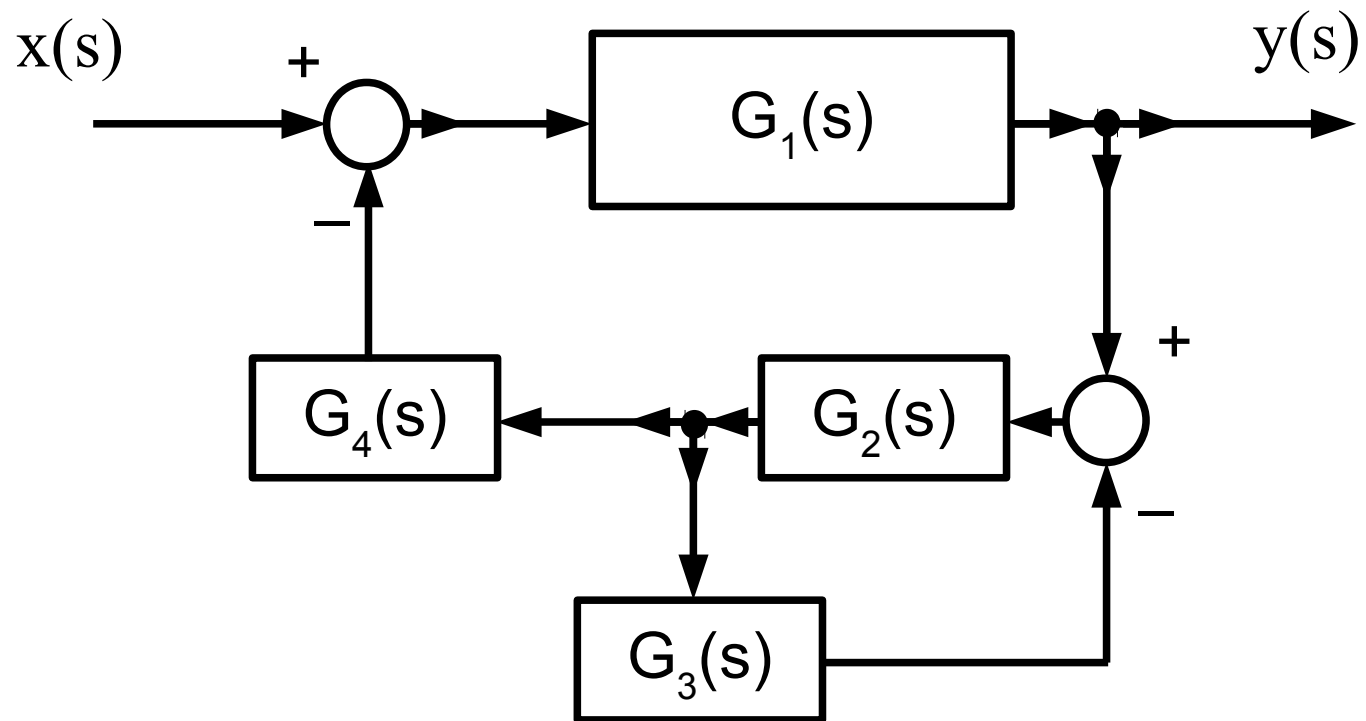
$$G_R = \frac{G_1}{1 - G_1 G_2}$$

Algebra schematów blokowych połączenie ze sprzężeniem zwrotnym

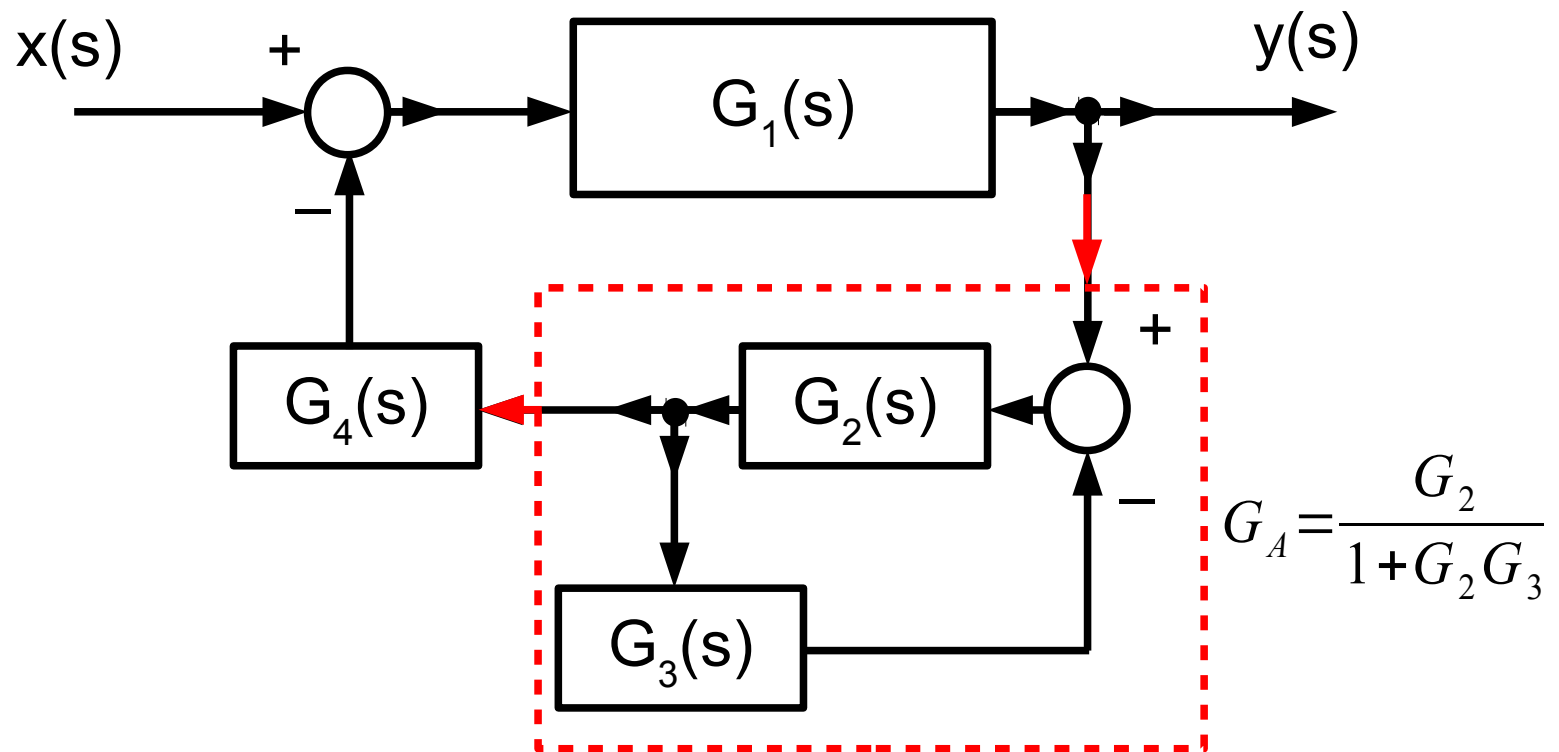

$$G_R = \frac{-G_1}{1 - G_1 G_2}$$

Przykład 1

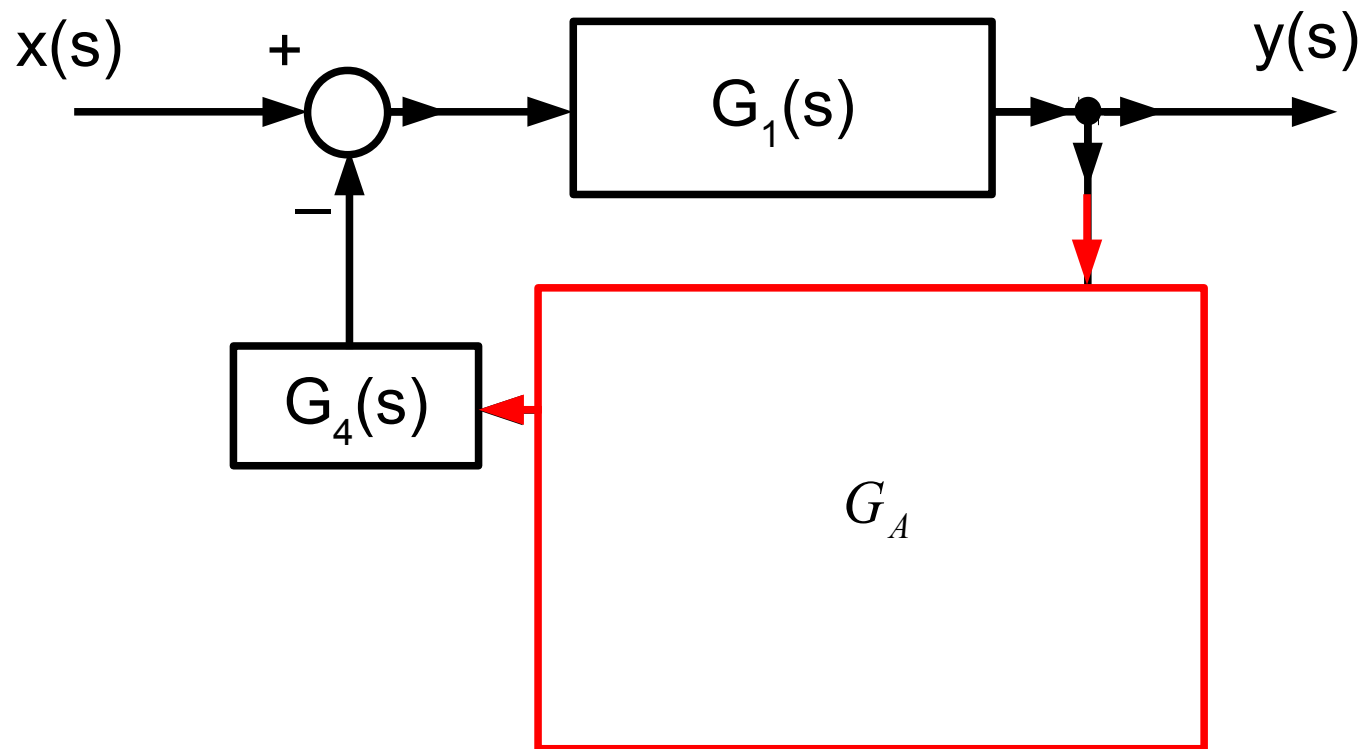
Przykład 1

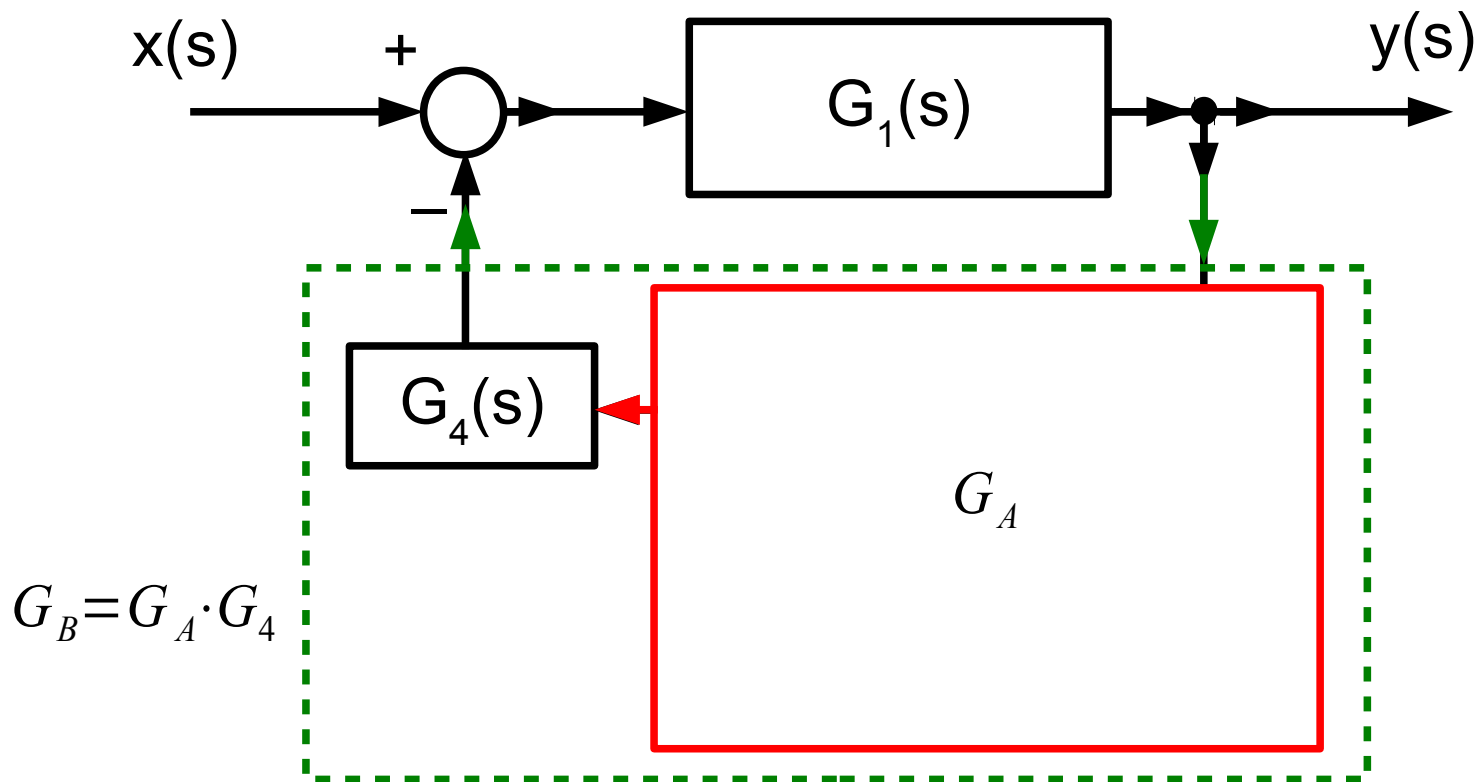
Przykład 1

$$G_A = \frac{G_2}{1 + G_2 G_3}$$

Przykład 1

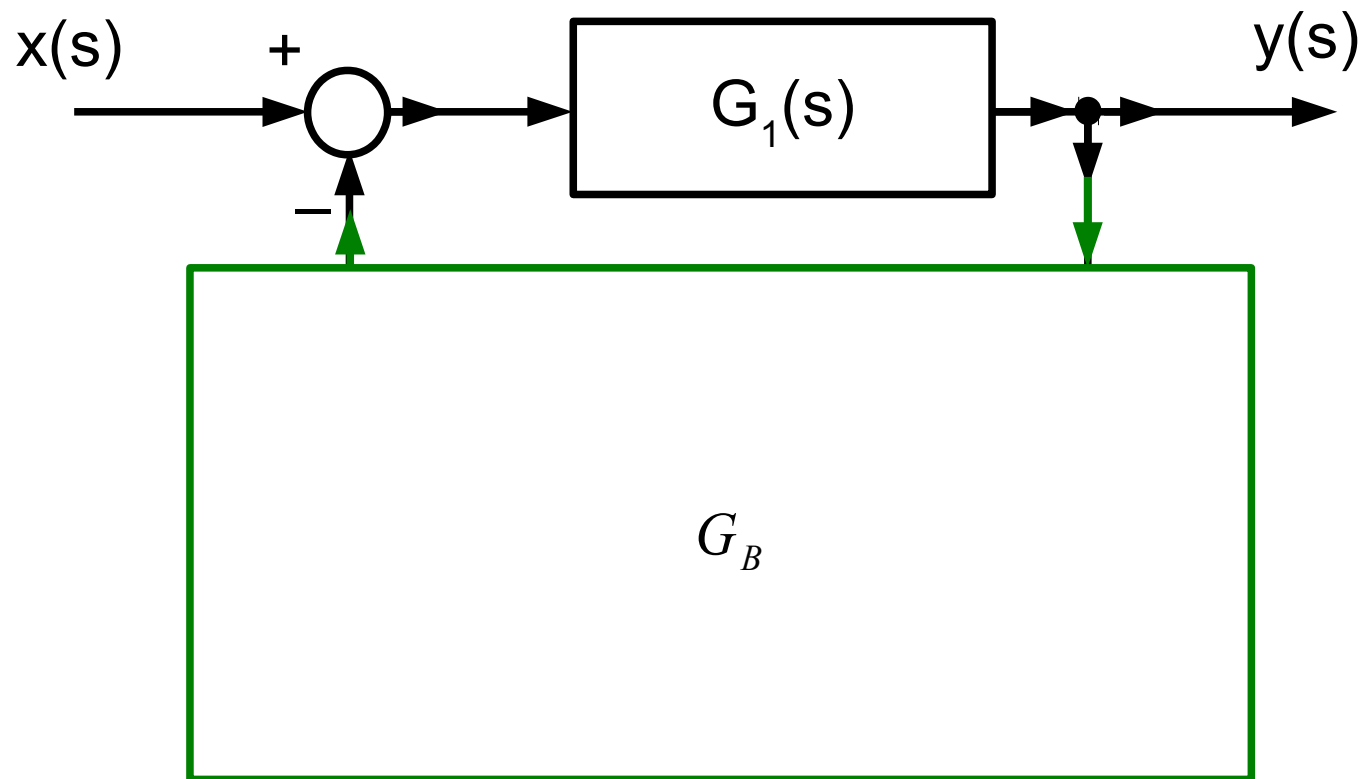
$$G_A = \frac{G_2}{1 + G_2 G_3}$$

Przykład 1

$$G_A = \frac{G_2}{1 + G_2 G_3}$$

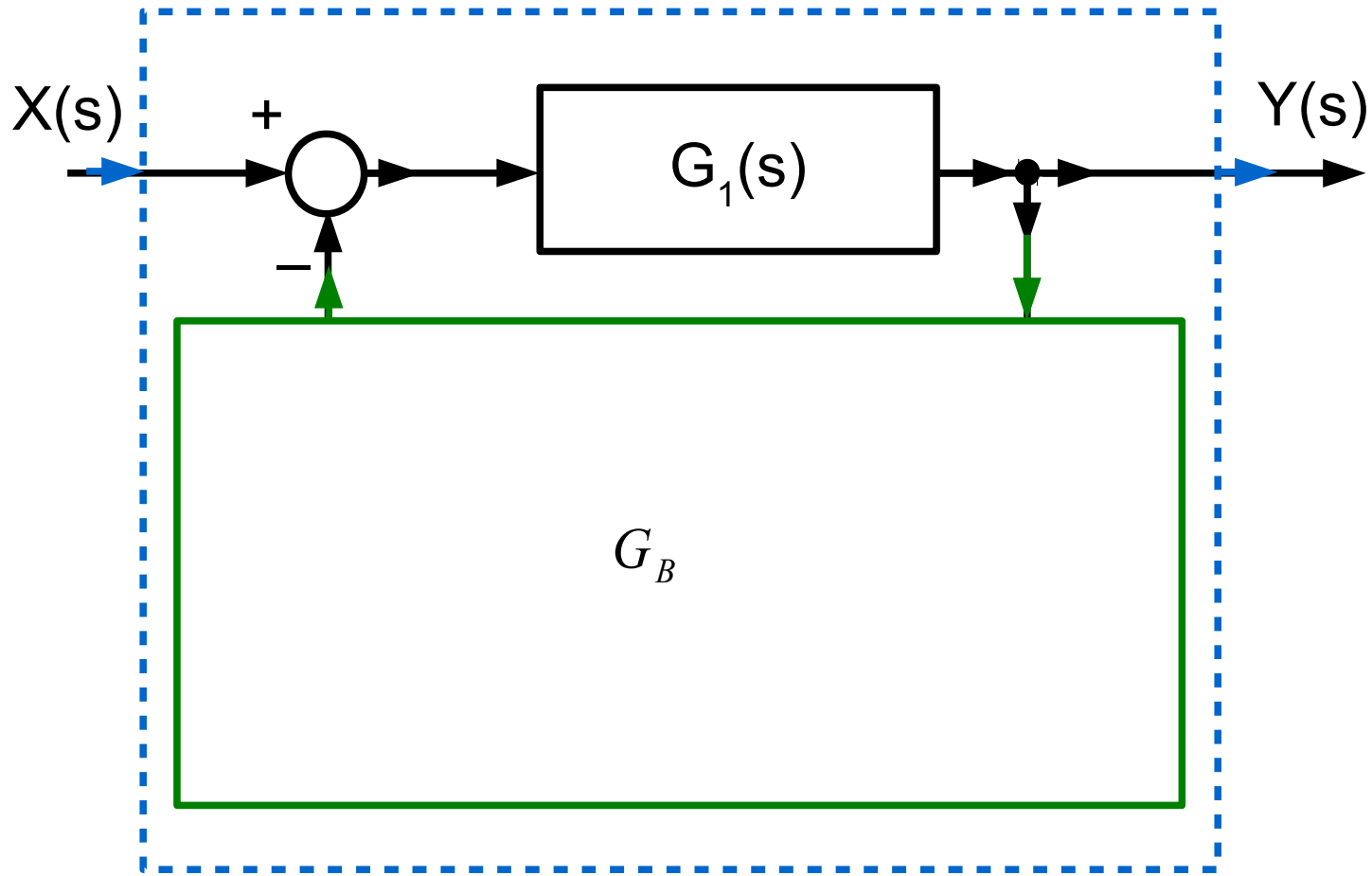
$$G_B = G_A \cdot G_4$$

Przykład 1

$$G_A = \frac{G_2}{1 + G_2 G_3}$$

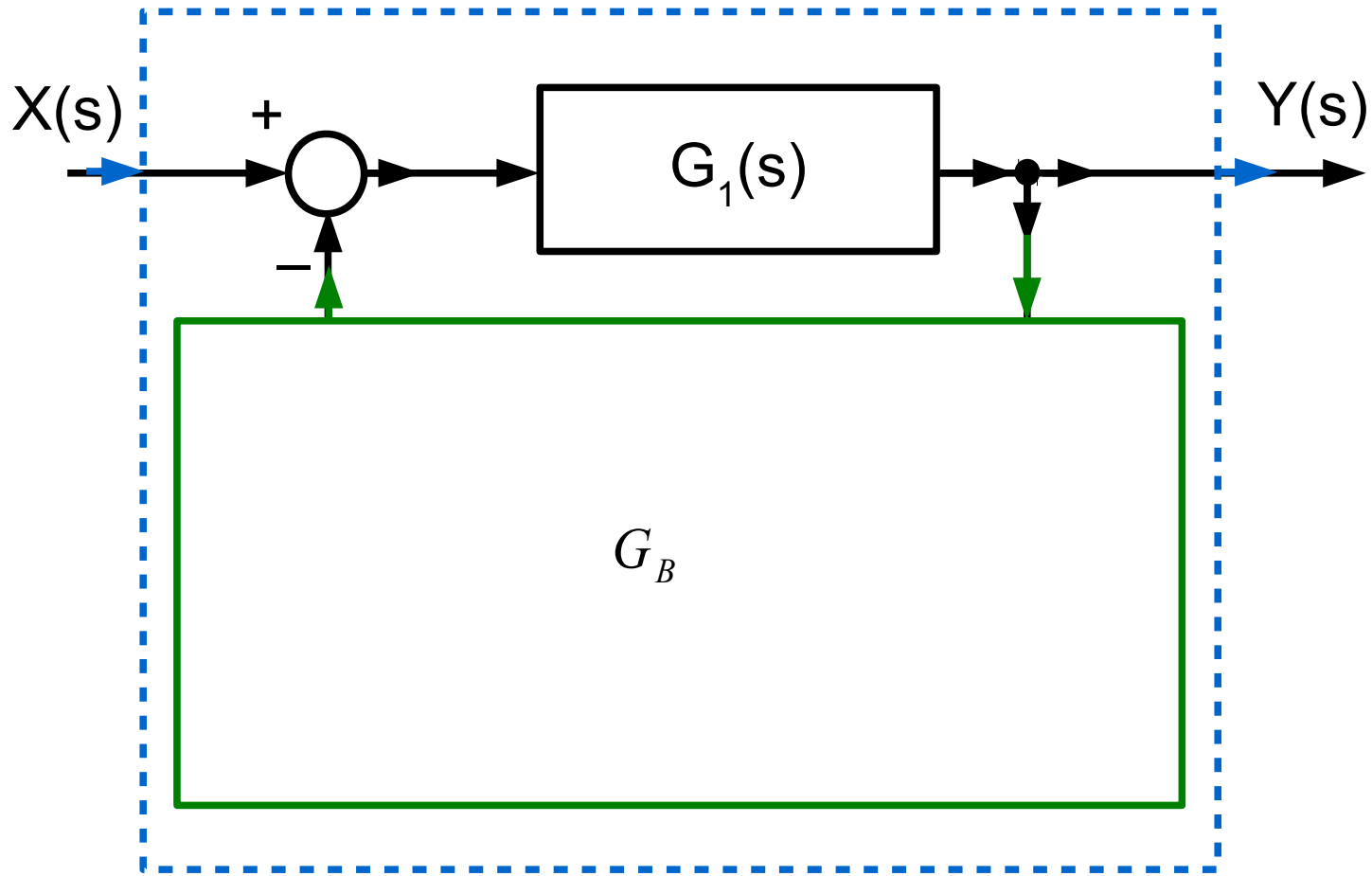
$$G_B = G_A \cdot G_4$$

Przykład 1

$$G_A = \frac{G_2}{1 + G_2 G_3}$$

$$G_B = G_A \cdot G_4$$

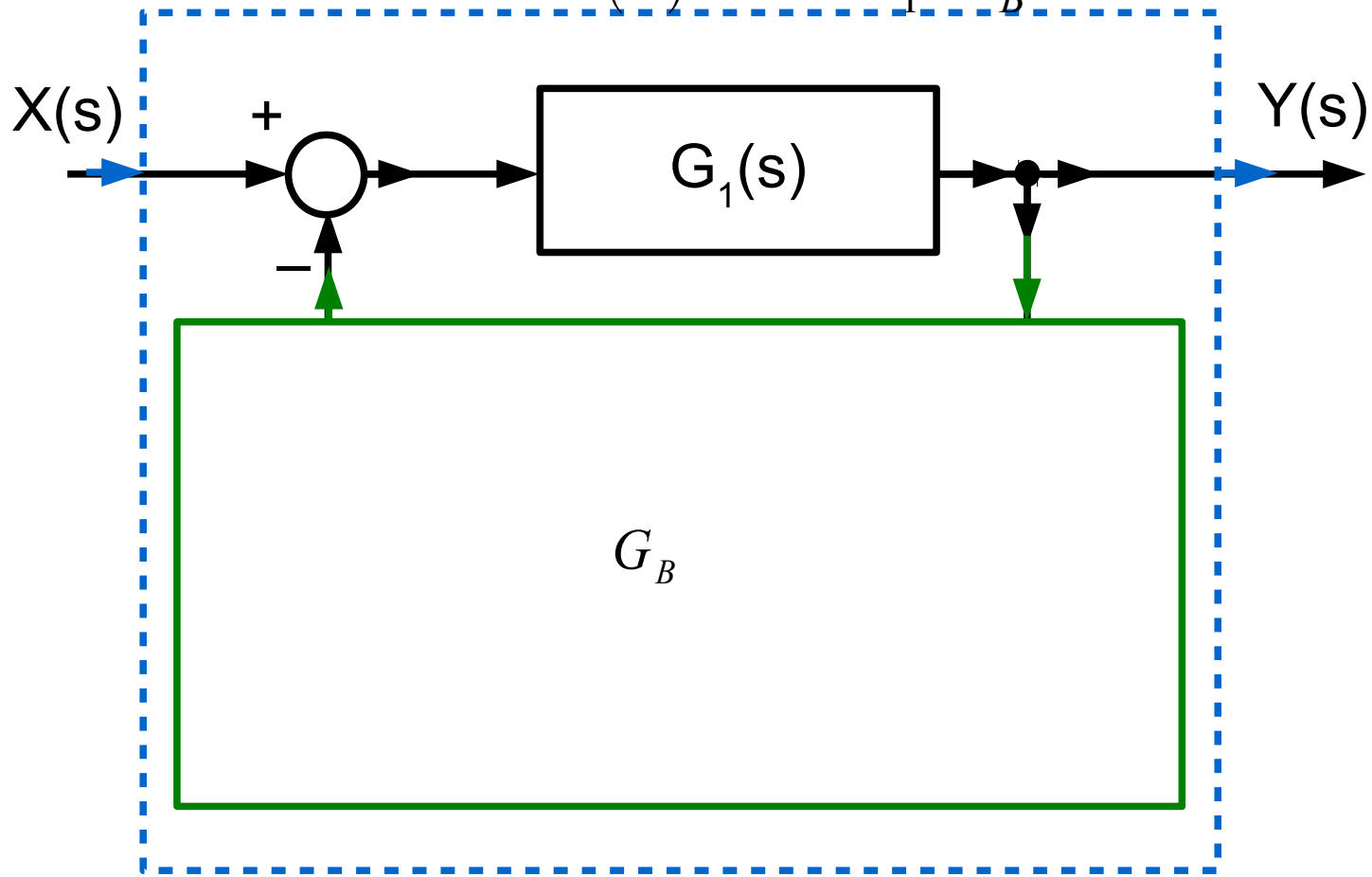

Przykład 1

$$G_A = \frac{G_2}{1 + G_2 G_3}$$

$$G_B = G_A \cdot G_4$$

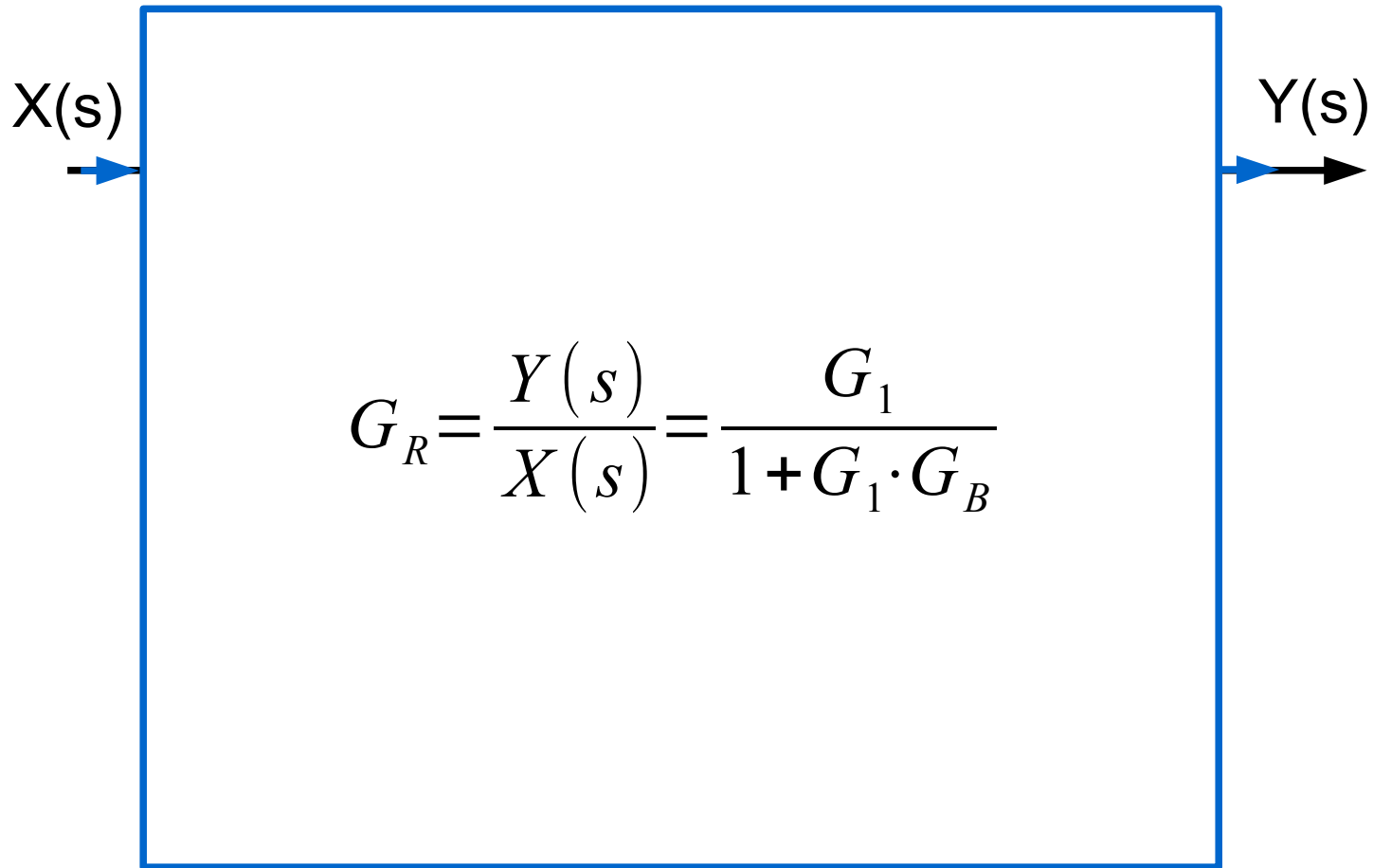
$$G_R = \frac{Y(s)}{X(s)} = \frac{G_1}{1 + G_1 \cdot G_B}$$

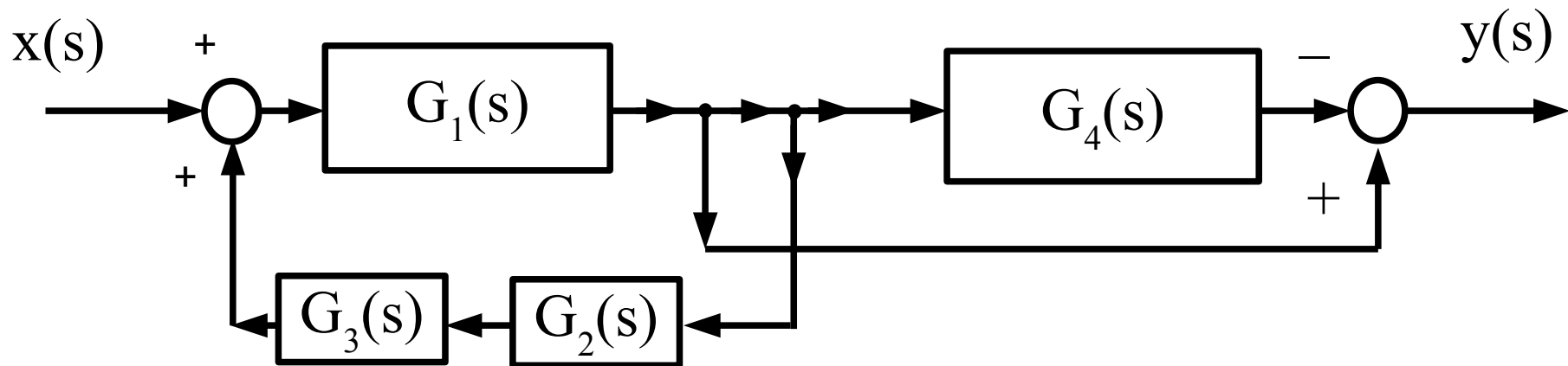
Przykład 1

$$G_A = \frac{G_2}{1 + G_2 G_3}$$

$$G_B = G_A \cdot G_4$$

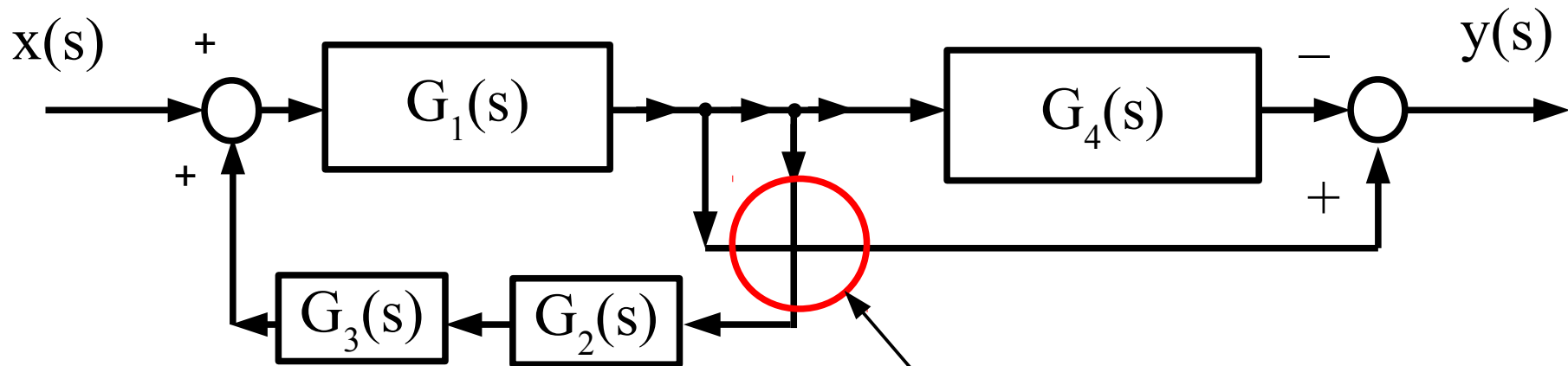

Przykład 2

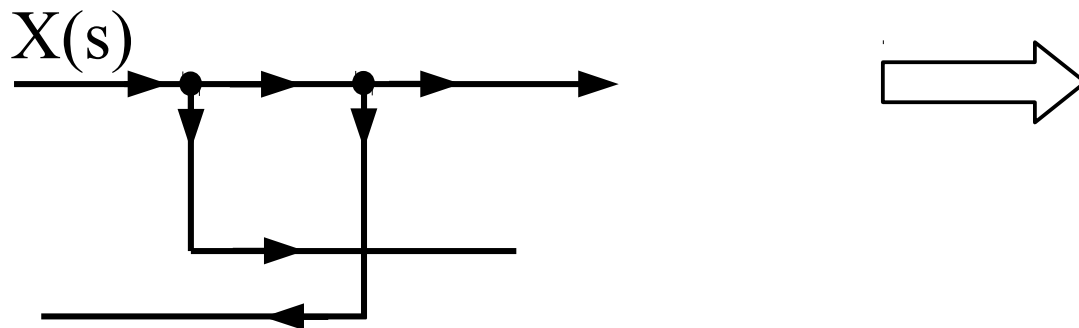
Przykład 2

*problem krzyżujących się linii
(ale nie połączonych)*

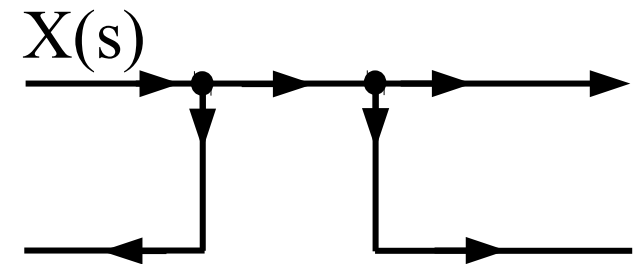
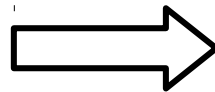
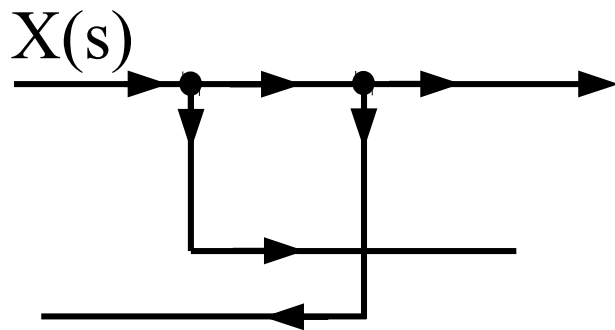
Algebra schematów blokowych

zmiana kolejności węzłów informacyjnych

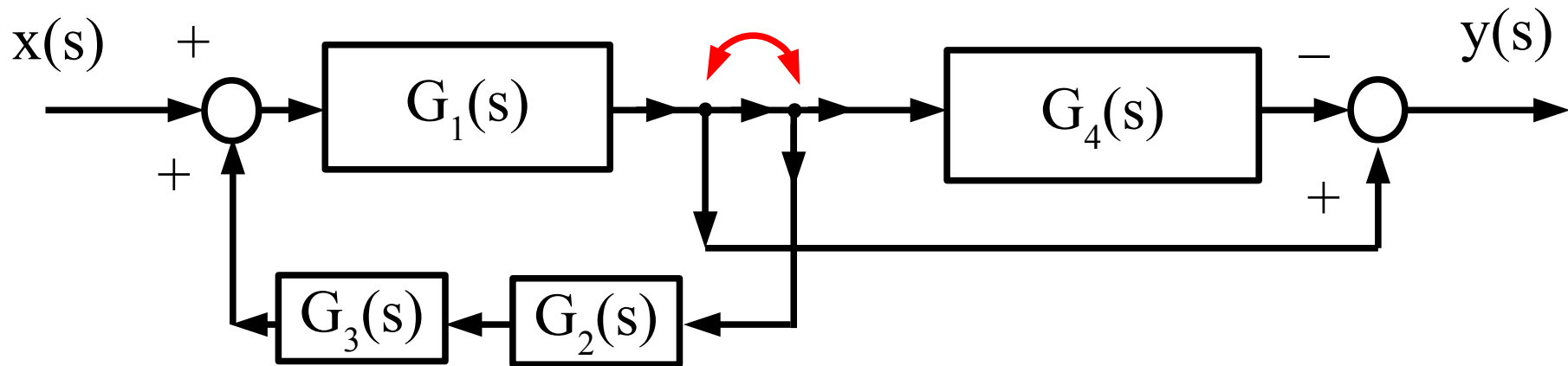

Algebra schematów blokowych

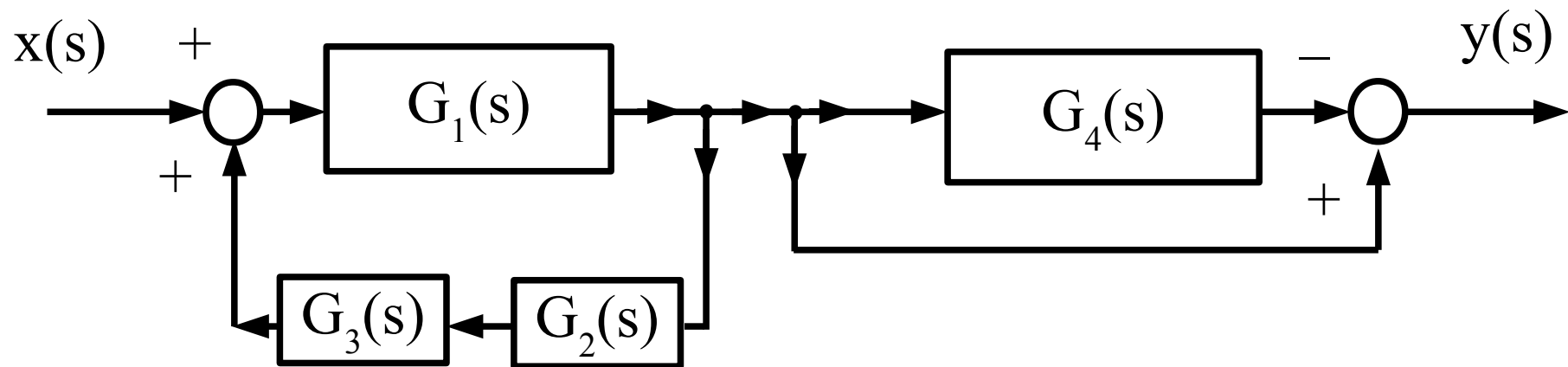
zmiana kolejności węzłów informacyjnych

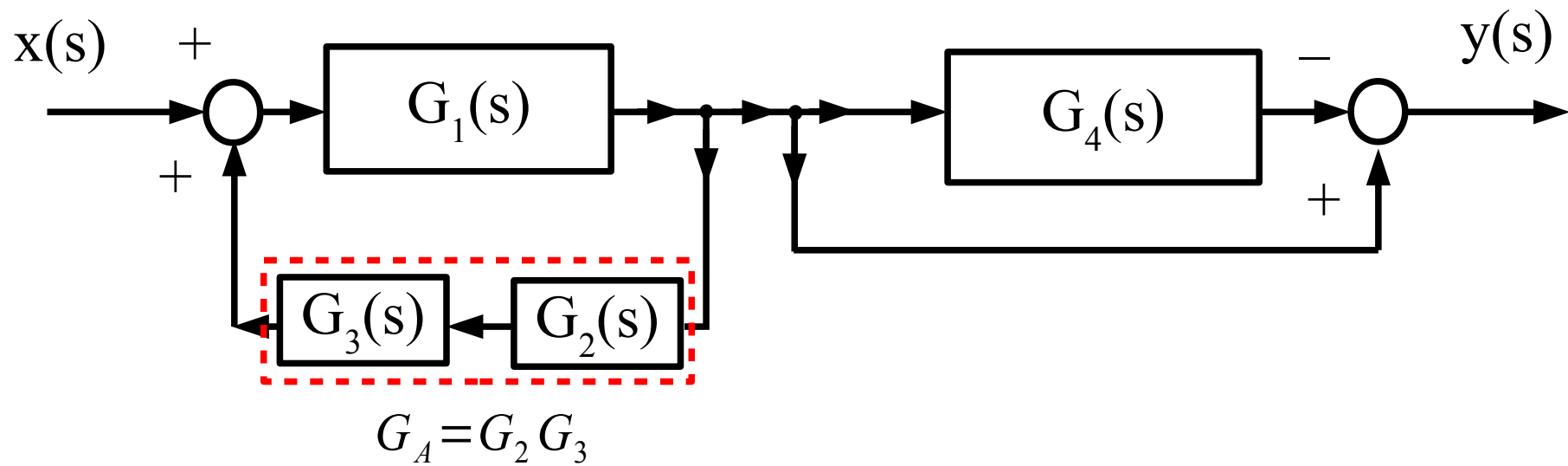
Przykład 2

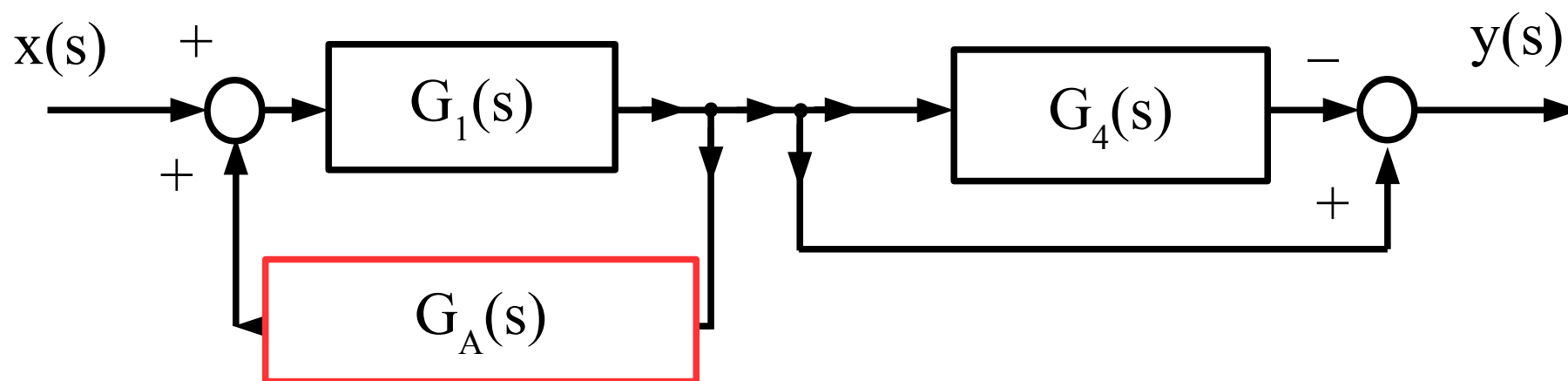
Przykład 2

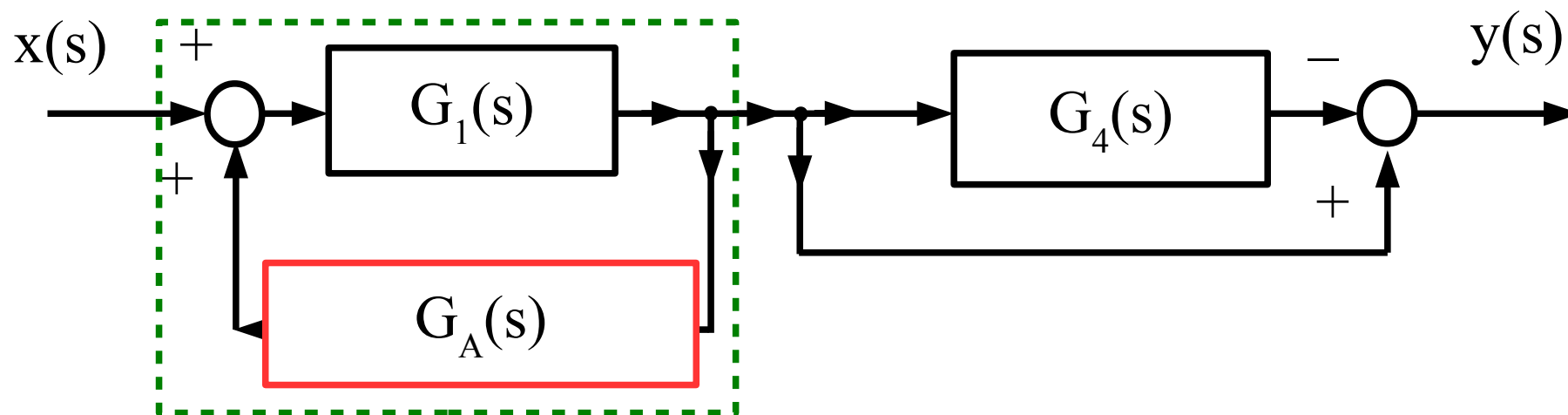
Przykład 2

Przykład 2

Przykład 2

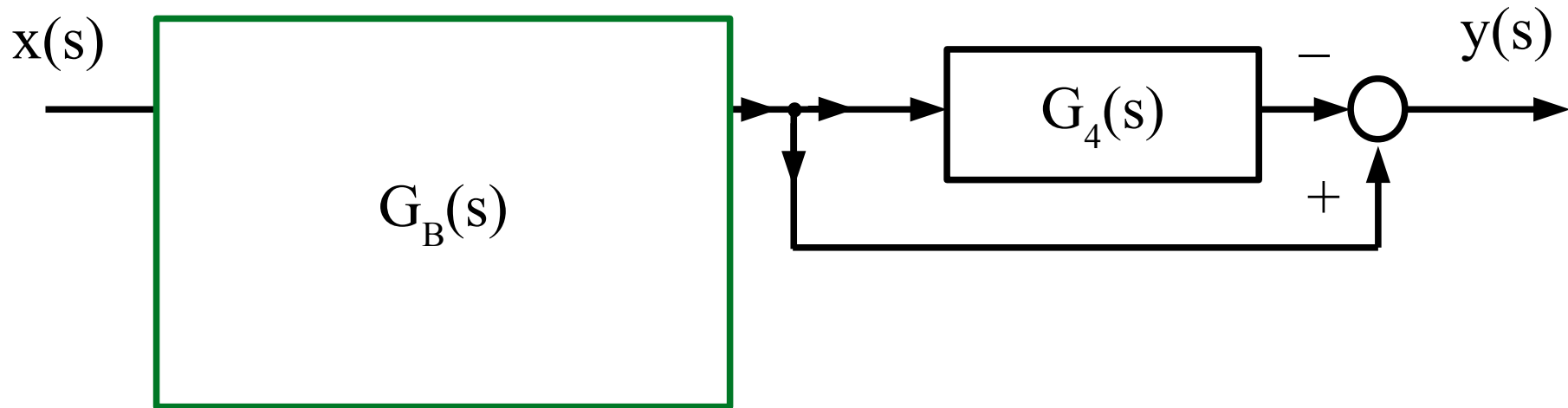
$$G_B = \frac{G_1}{1 - G_1 G_A}$$

$$G_A = G_2 G_3$$

$$G_B = \frac{G_1}{1 - G_1 G_A}$$

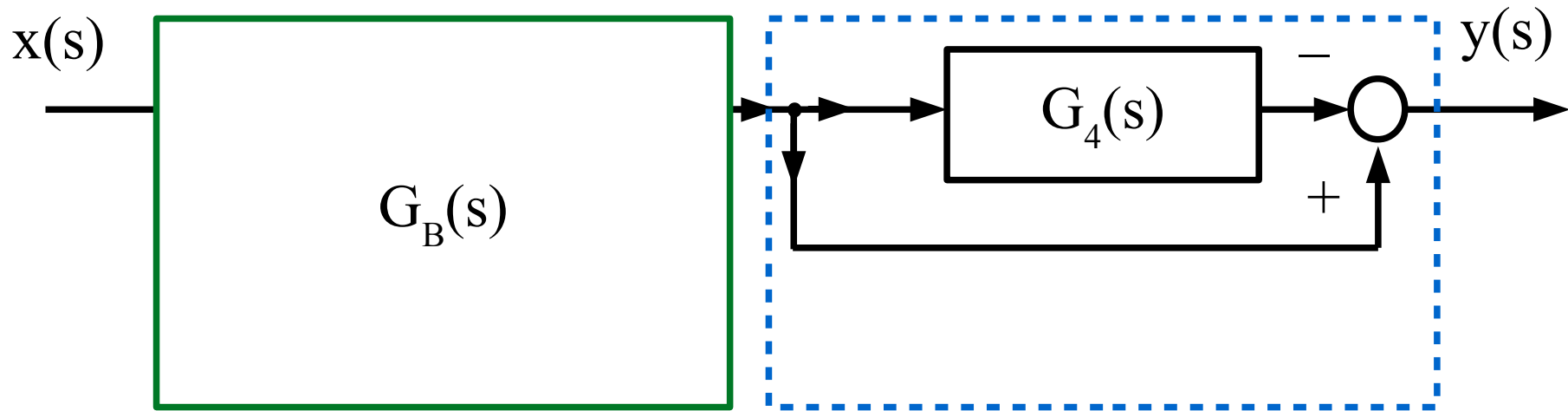
Przykład 2

$$G_A = G_2 G_3$$

$$G_B = \frac{G_1}{1 - G_1 G_A}$$

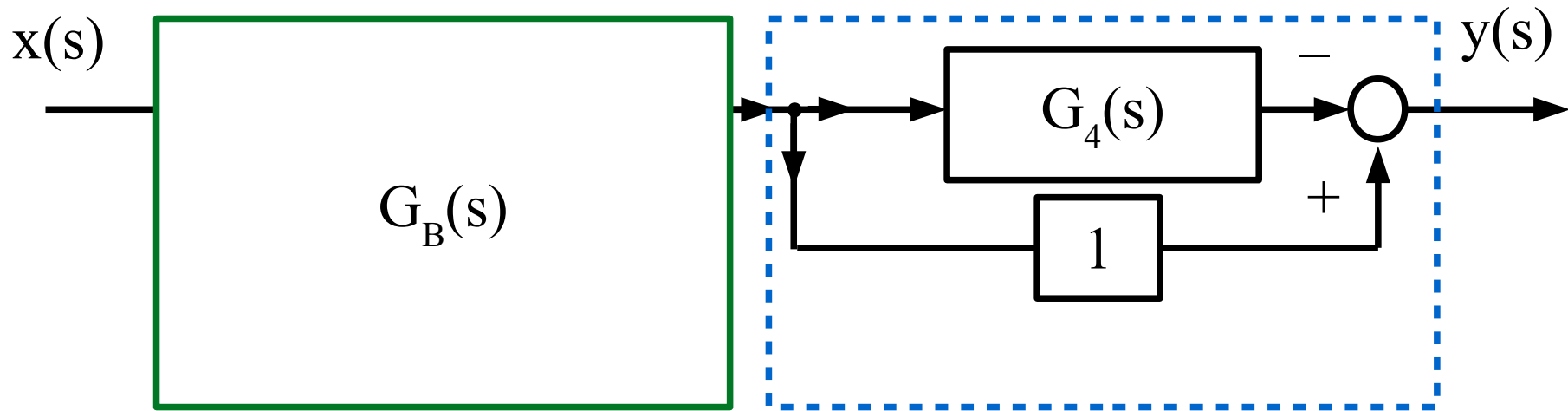
Przykład 2

$$G_A = G_2 G_3$$

$$G_B = \frac{G_1}{1 - G_1 G_A}$$

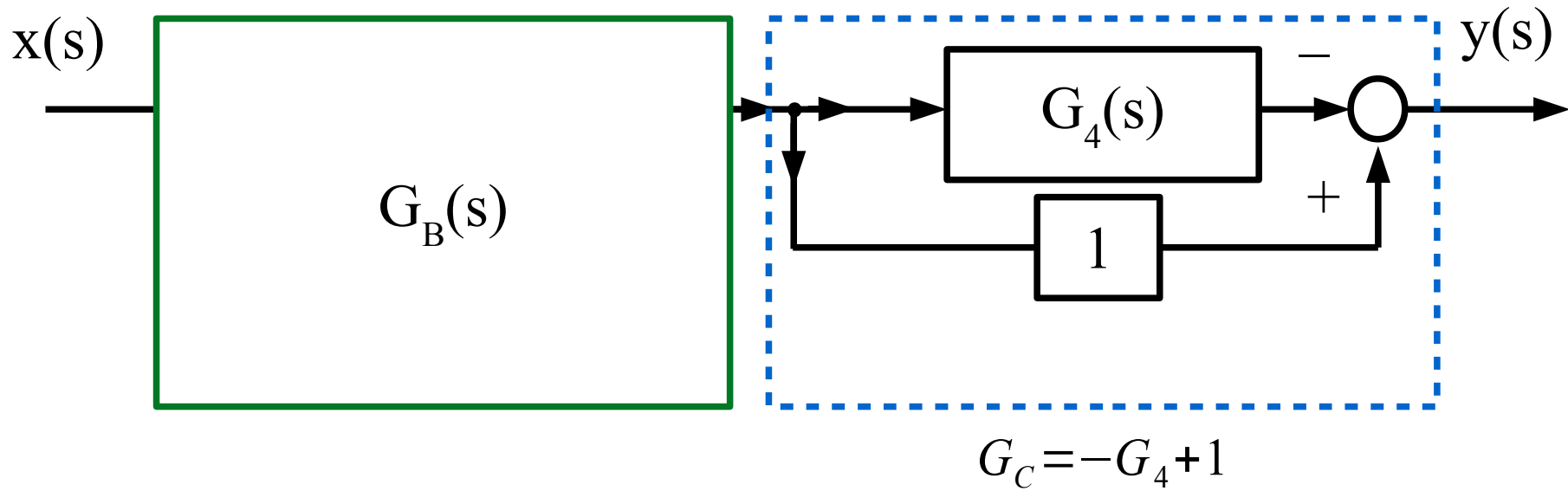
Przykład 2

$$G_A = G_2 G_3$$

$$G_B = \frac{G_1}{1 - G_1 G_A}$$

Przykład 2

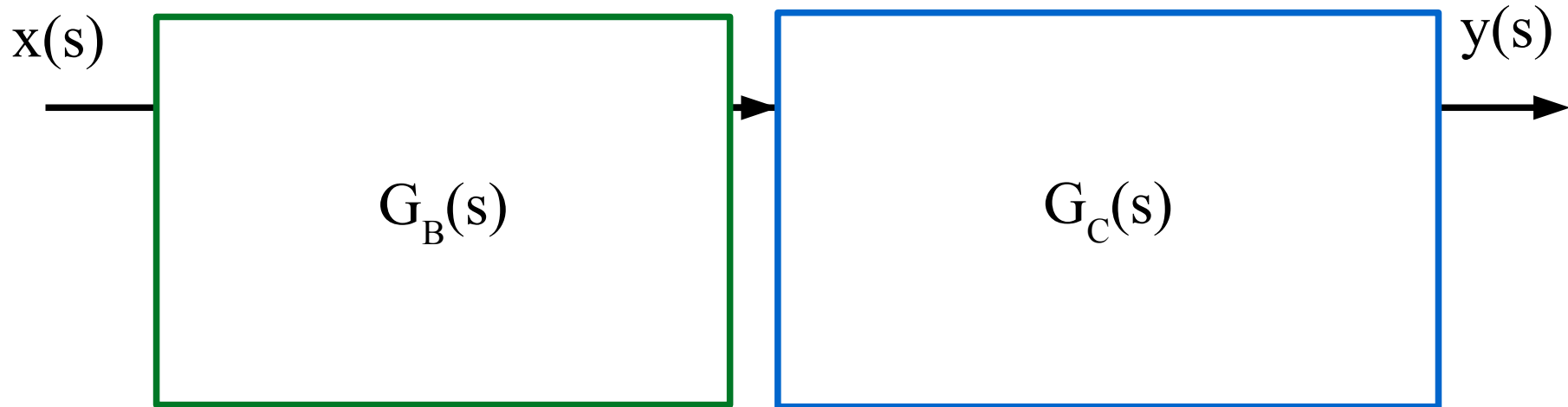

Przykład 2

$$G_A = G_2 G_3$$

$$G_B = \frac{G_1}{1 - G_1 G_A}$$

$$G_C = -G_4 + 1$$

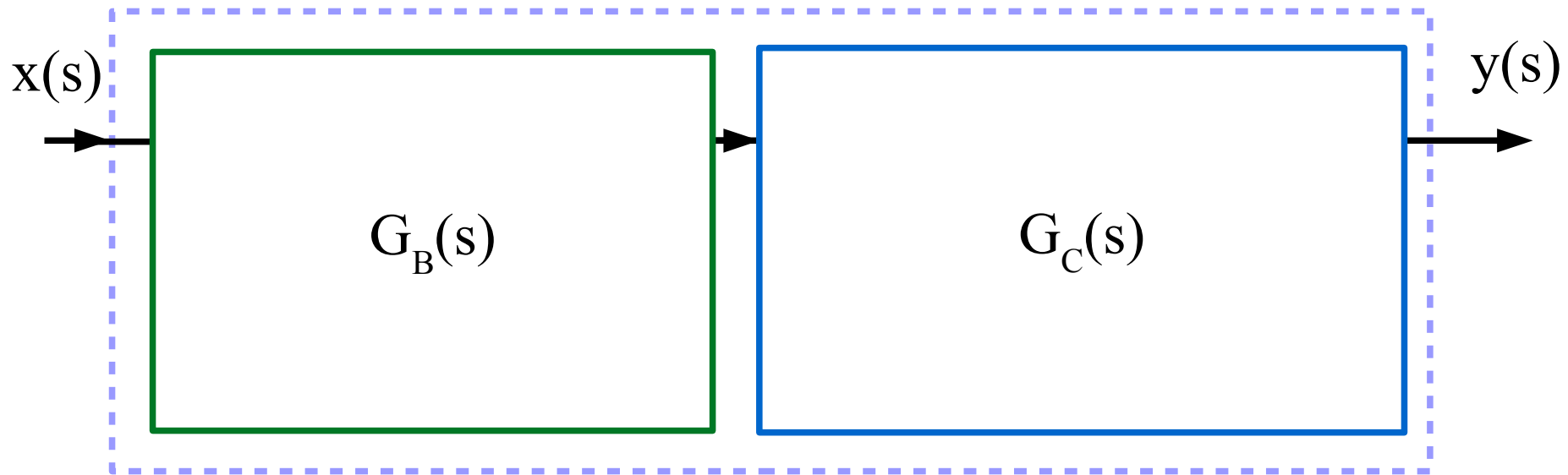

Przykład 2

$$G_A = G_2 G_3$$

$$G_B = \frac{G_1}{1 - G_1 G_A}$$

$$G_C = -G_4 + 1$$

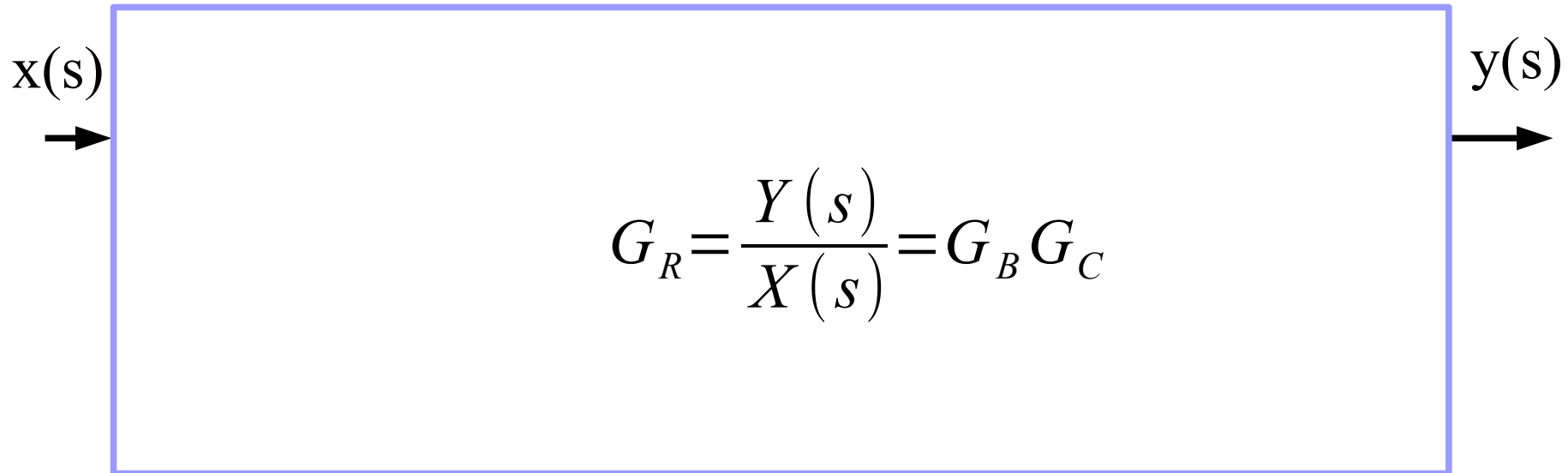
$$G_R = \frac{Y(s)}{X(s)} = G_B G_C$$

Przykład 2

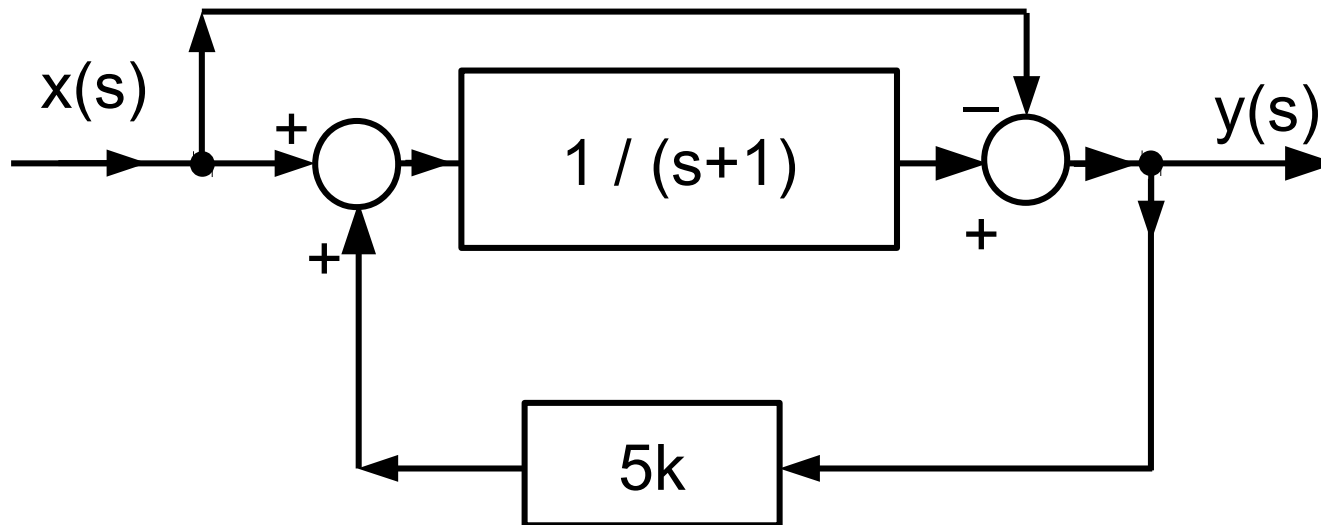
$$G_A = G_2 G_3$$

$$G_B = \frac{G_1}{1 - G_1 G_A}$$

$$G_C = -G_4 + 1$$

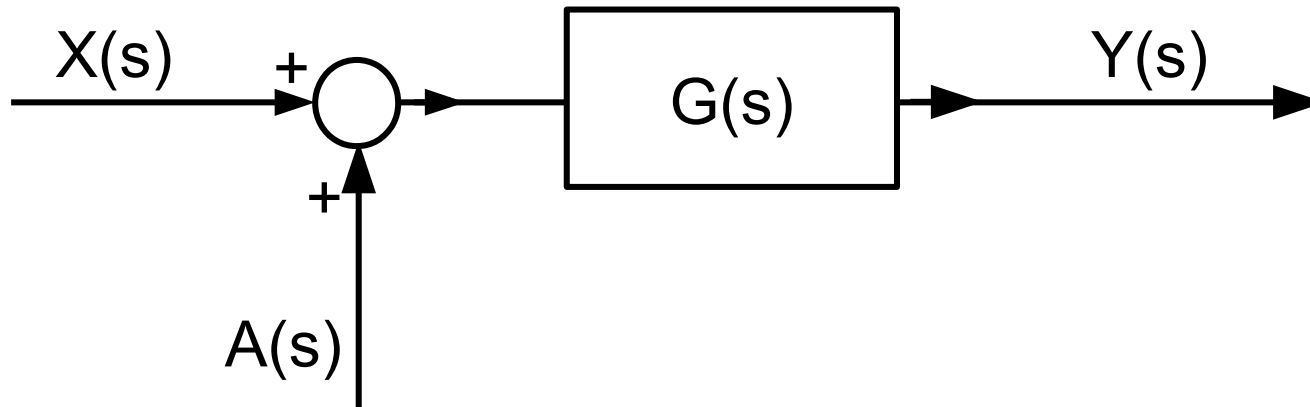
Przykład 3

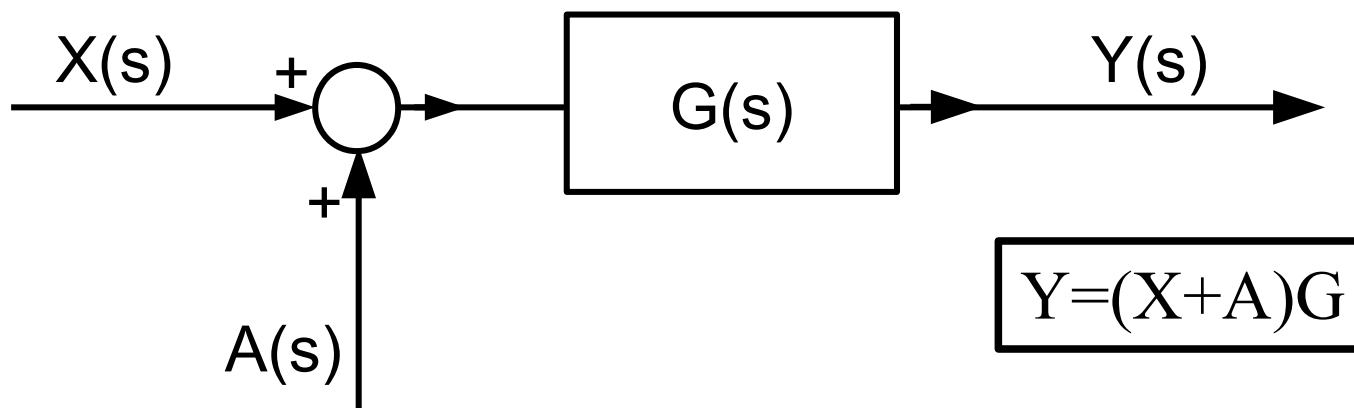
Algebra schematów blokowych

przeniesienie węzła sumacyjnego za blok transmitancji

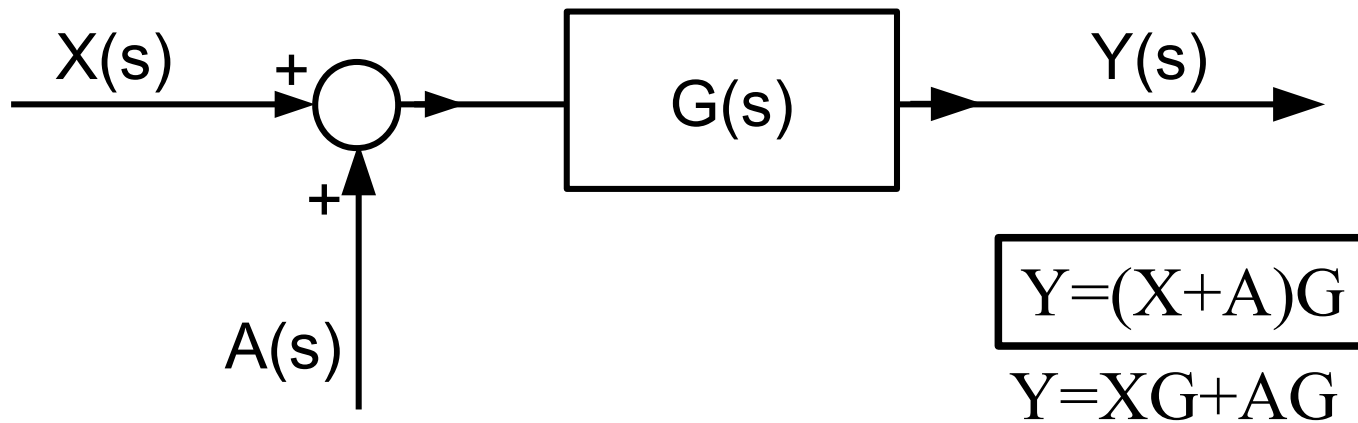
Algebra schematów blokowych

przeniesienie węzła sumacyjnego za blok transmitancji

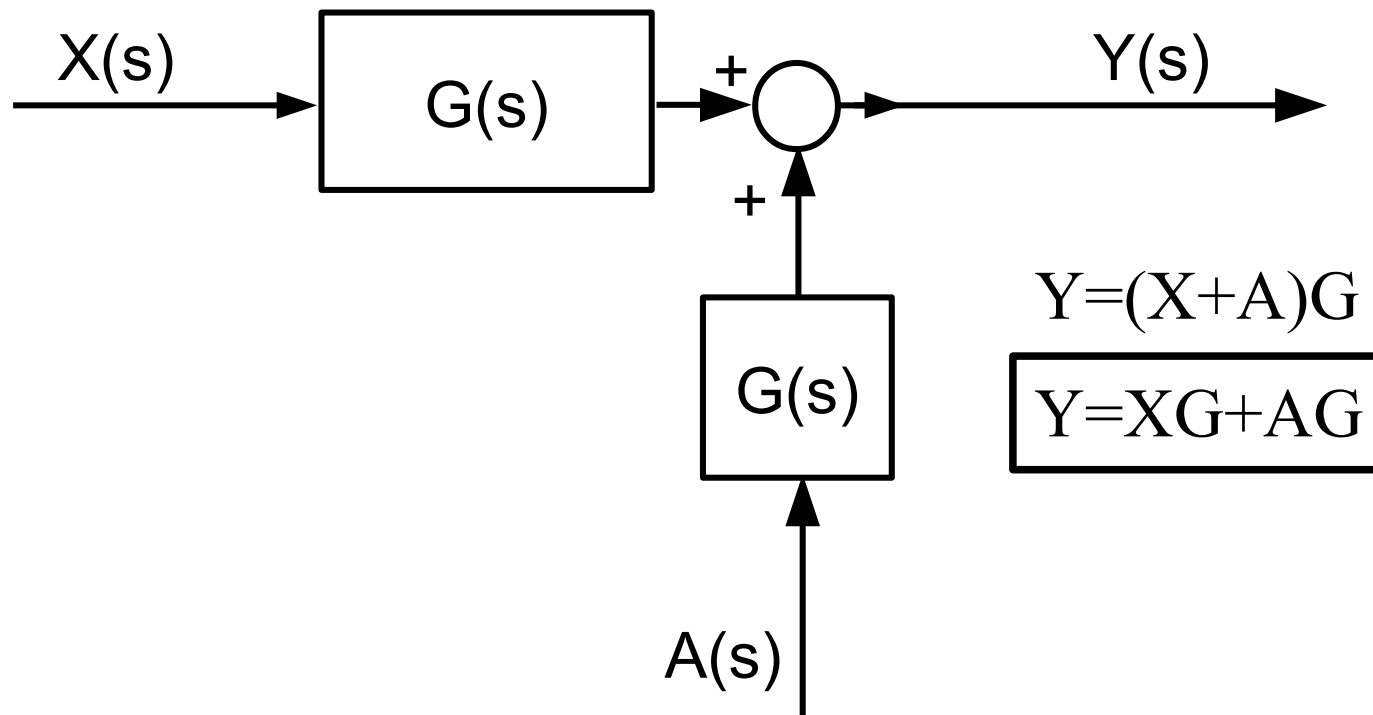
Algebra schematów blokowych

przeniesienie węzła sumacyjnego za blok transmitancji

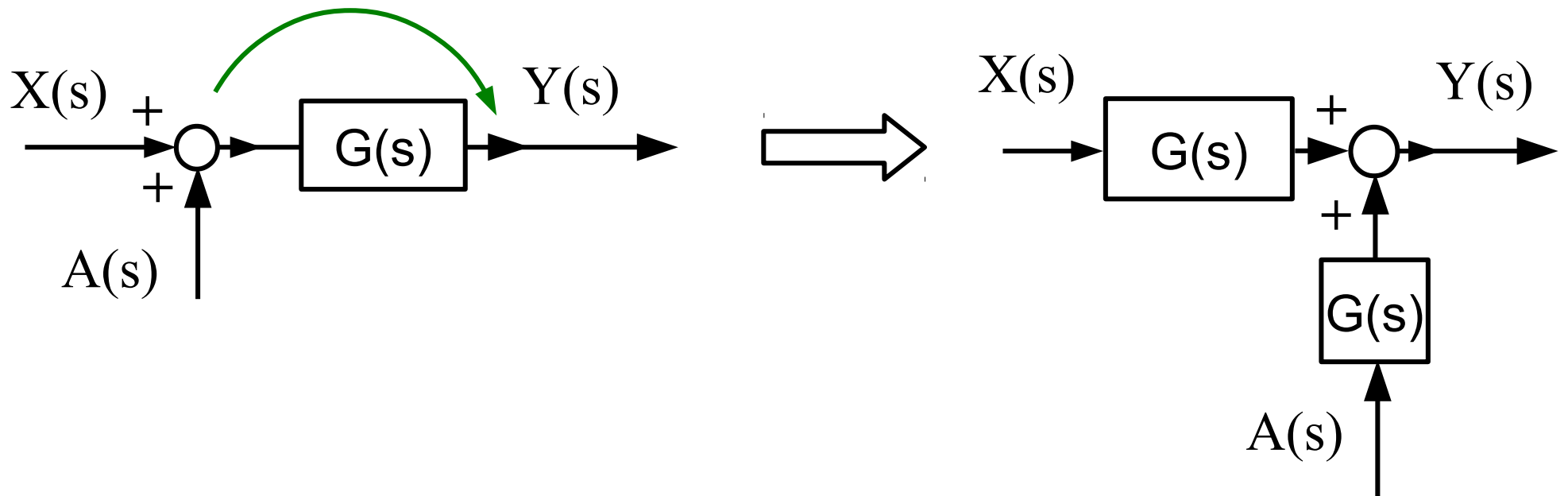
Algebra schematów blokowych

przeniesienie węzła sumacyjnego za blok transmitancji

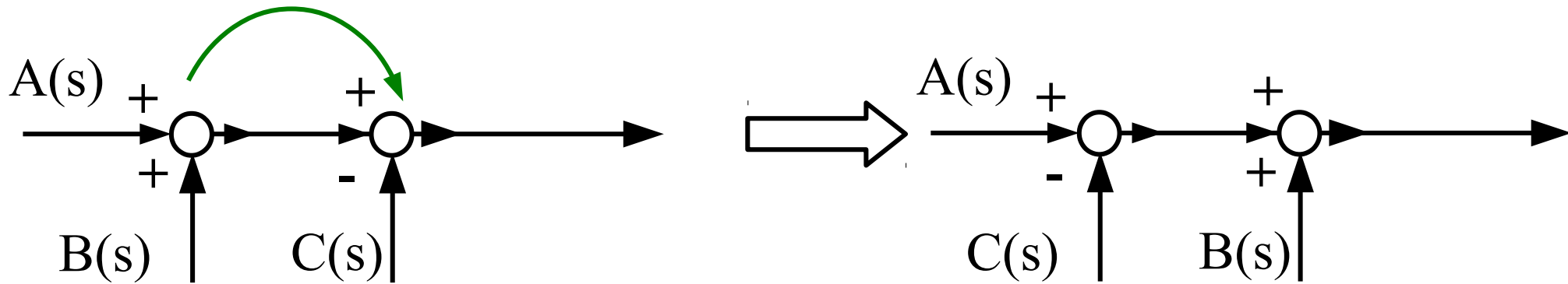
Algebra schematów blokowych

przeniesienie węzła sumacyjnego za blok transmitancji

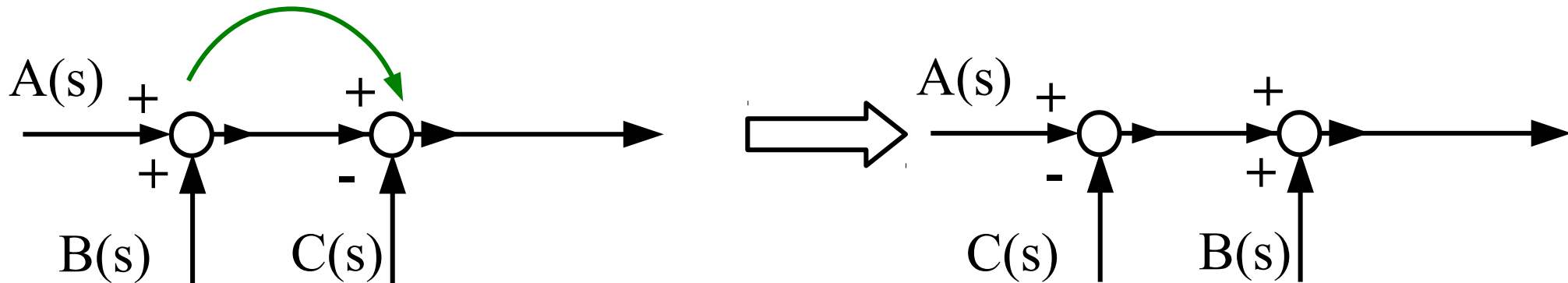
Algebra schematów blokowych

zmiana kolejności węzłów sumacyjnych

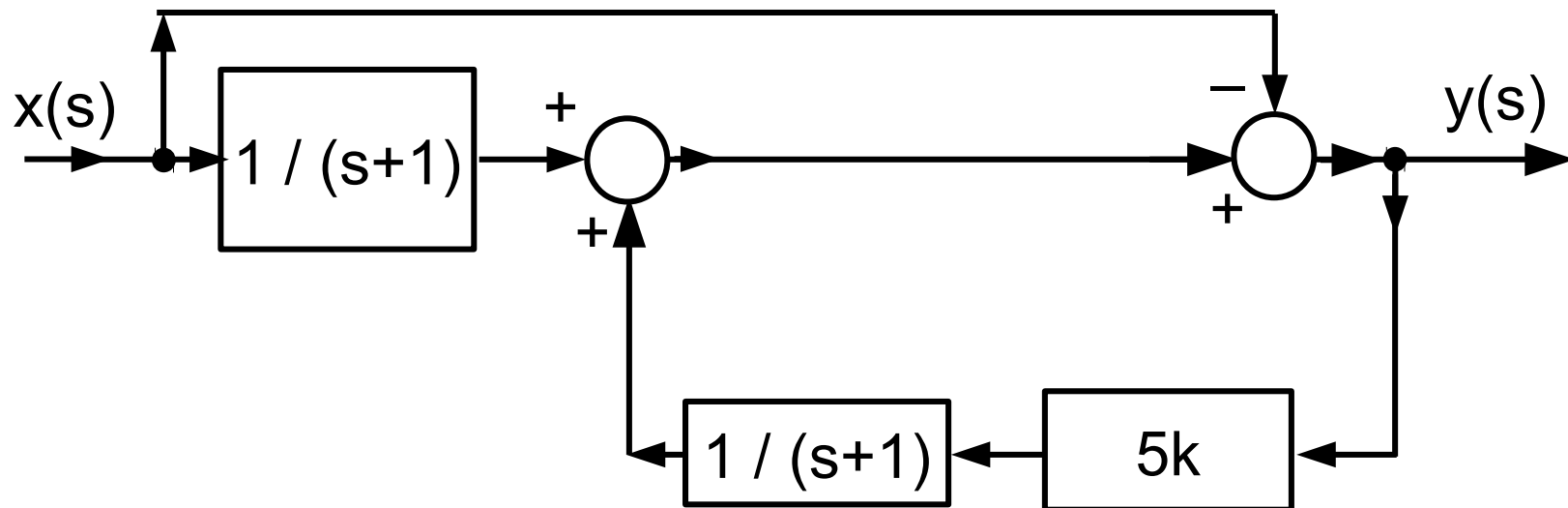
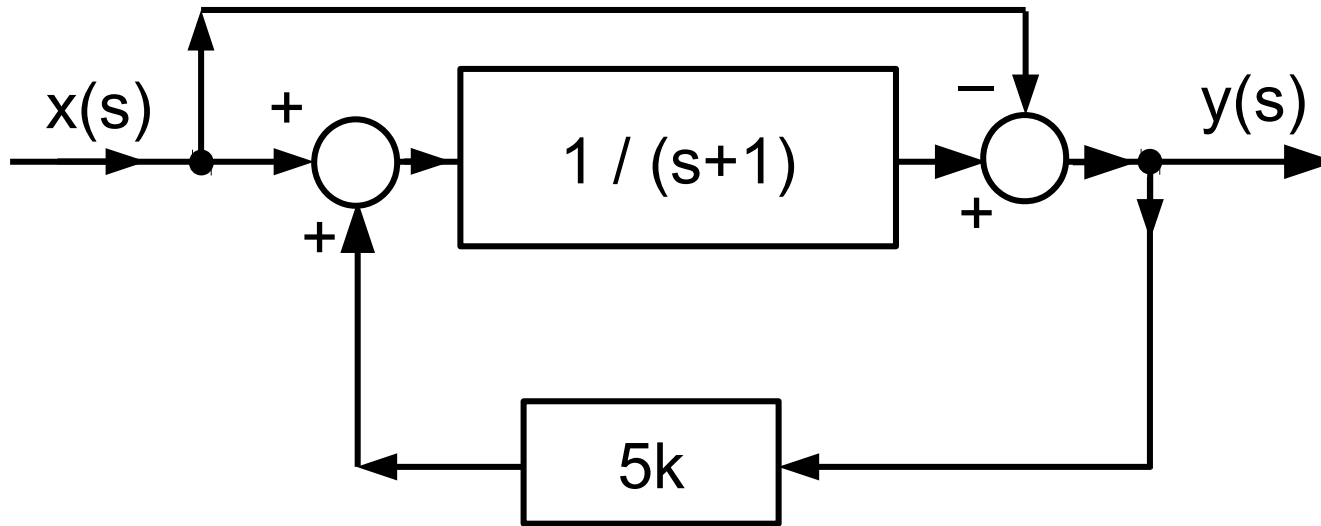
Algebra schematów blokowych

zmiana kolejności węzłów sumacyjnych

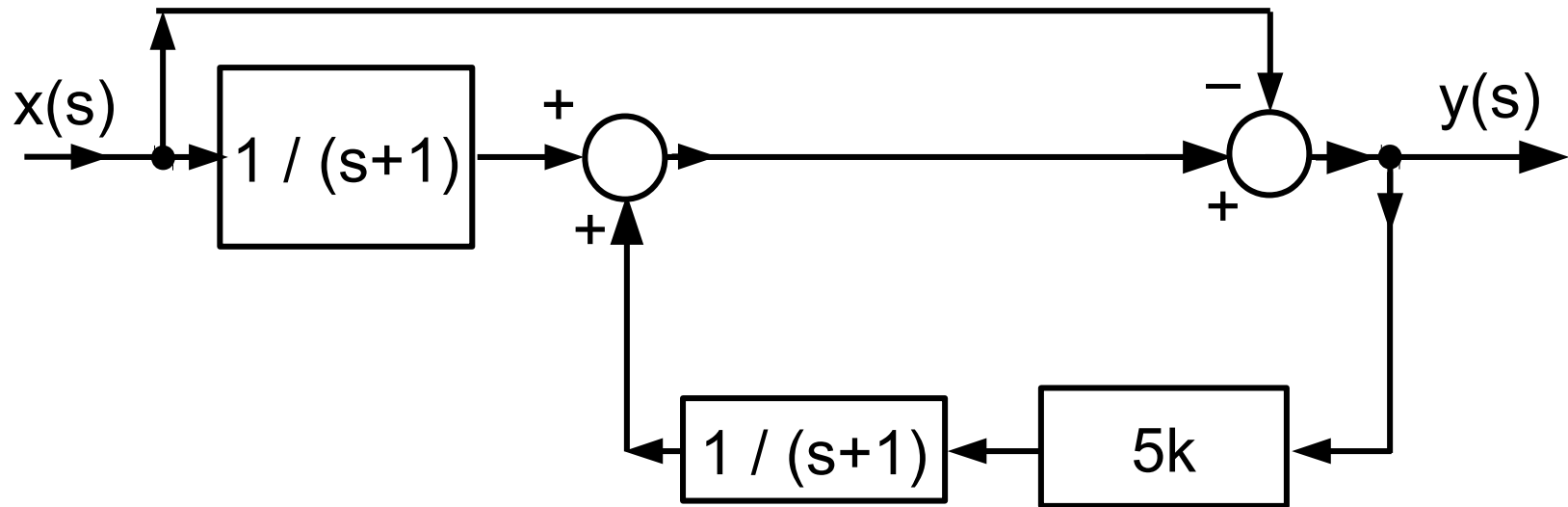
UWAGA NA ZNAKI!

Przykład 3

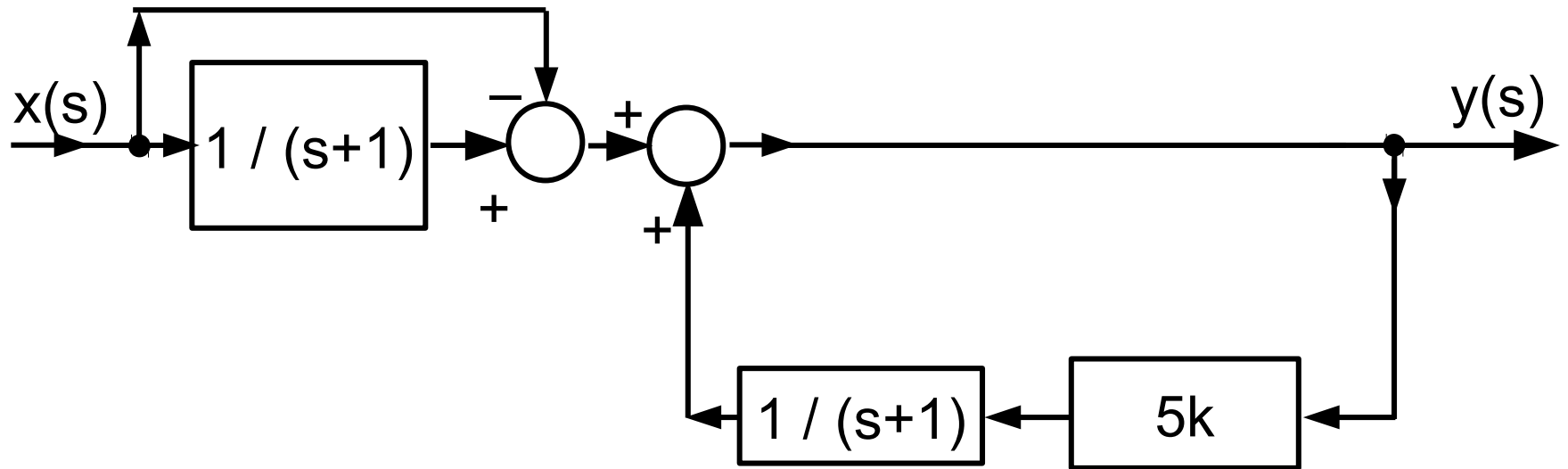

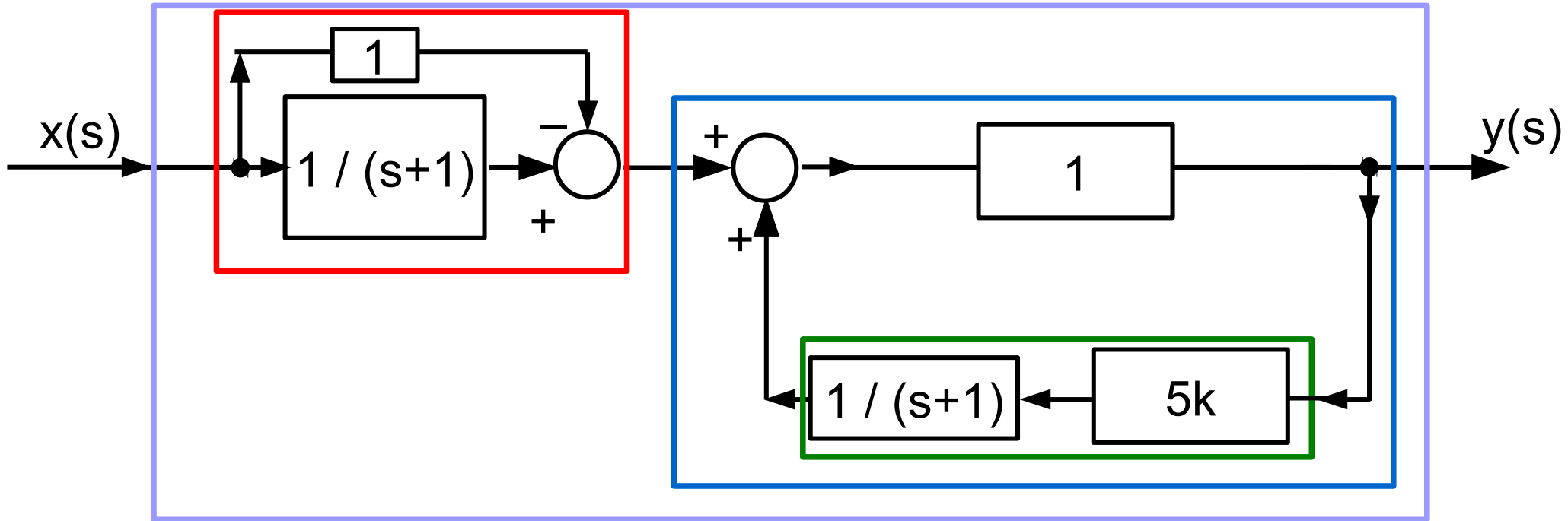
Przykład 3

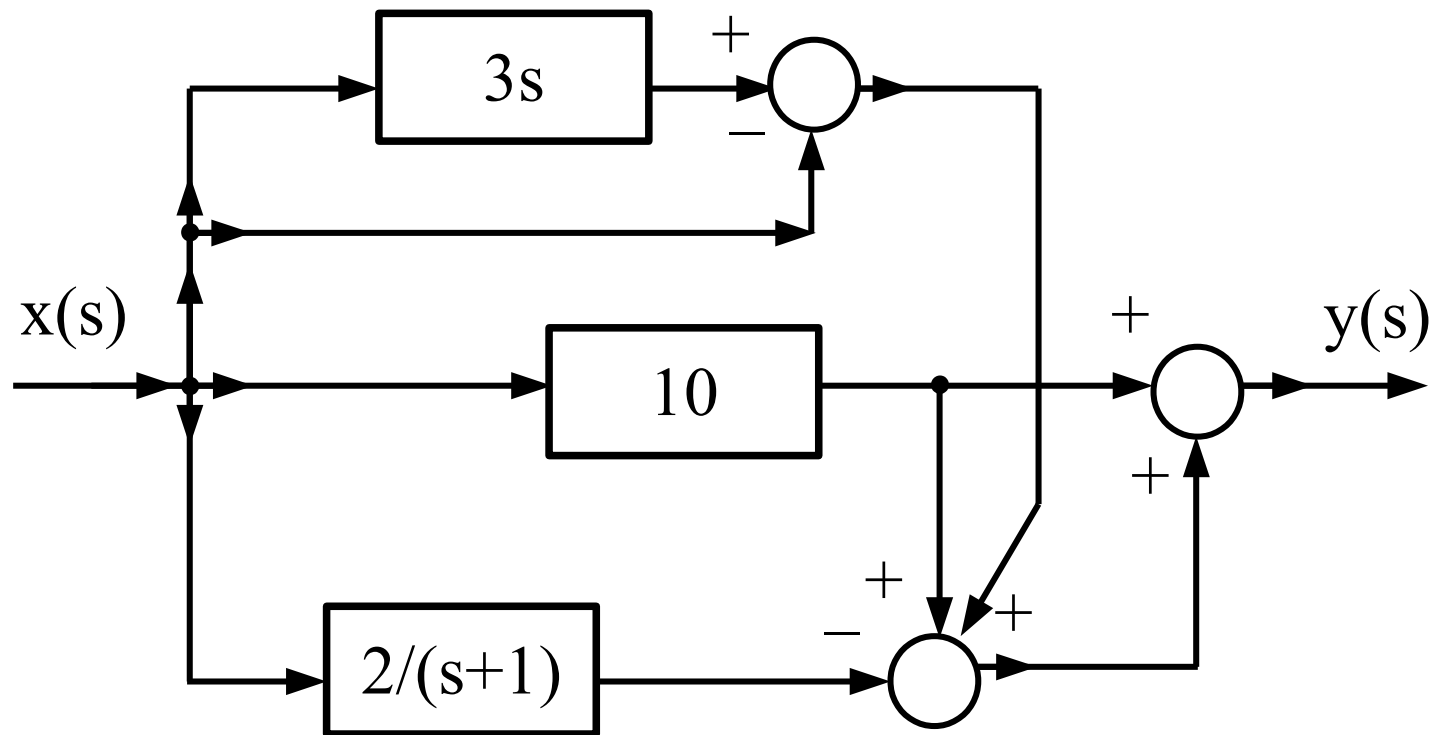
Przykład 3

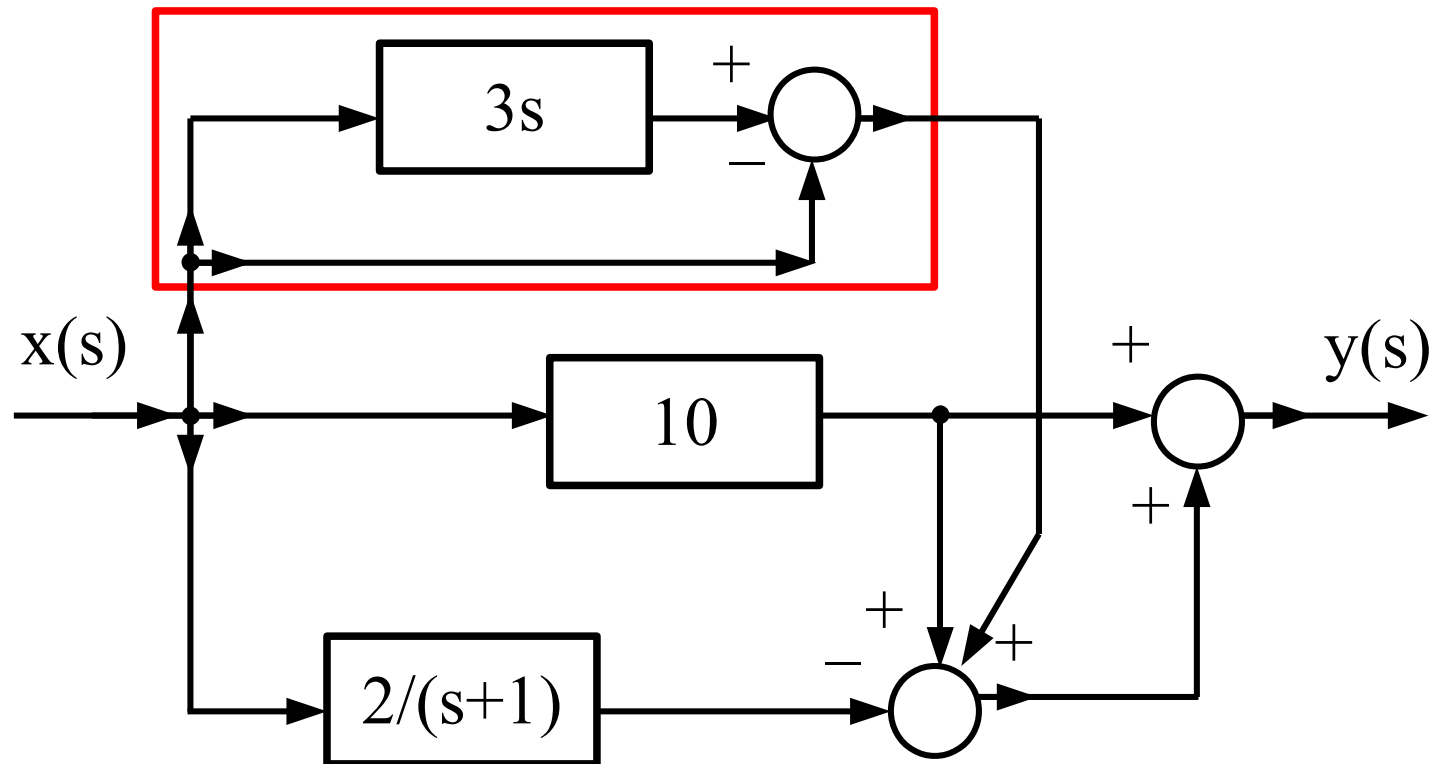
Przykład 3

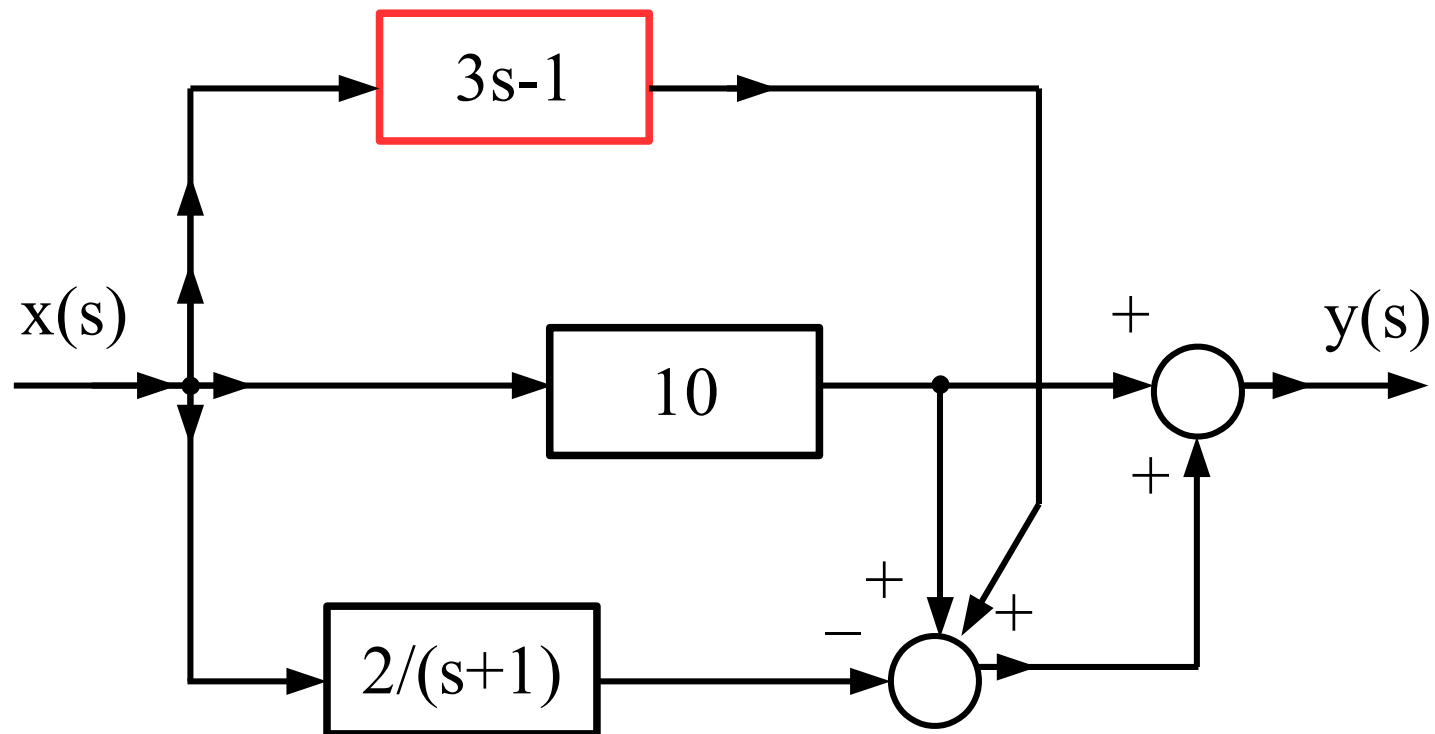
Przykład 4

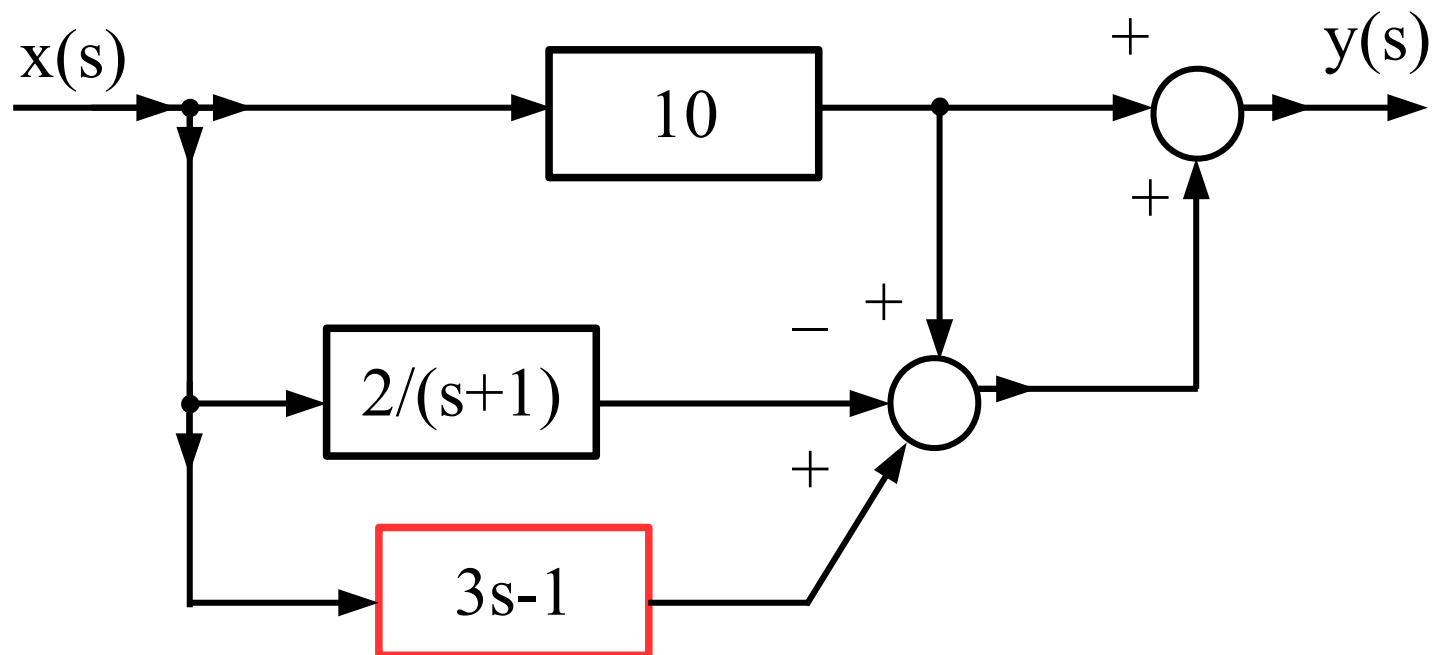
Przykład 4

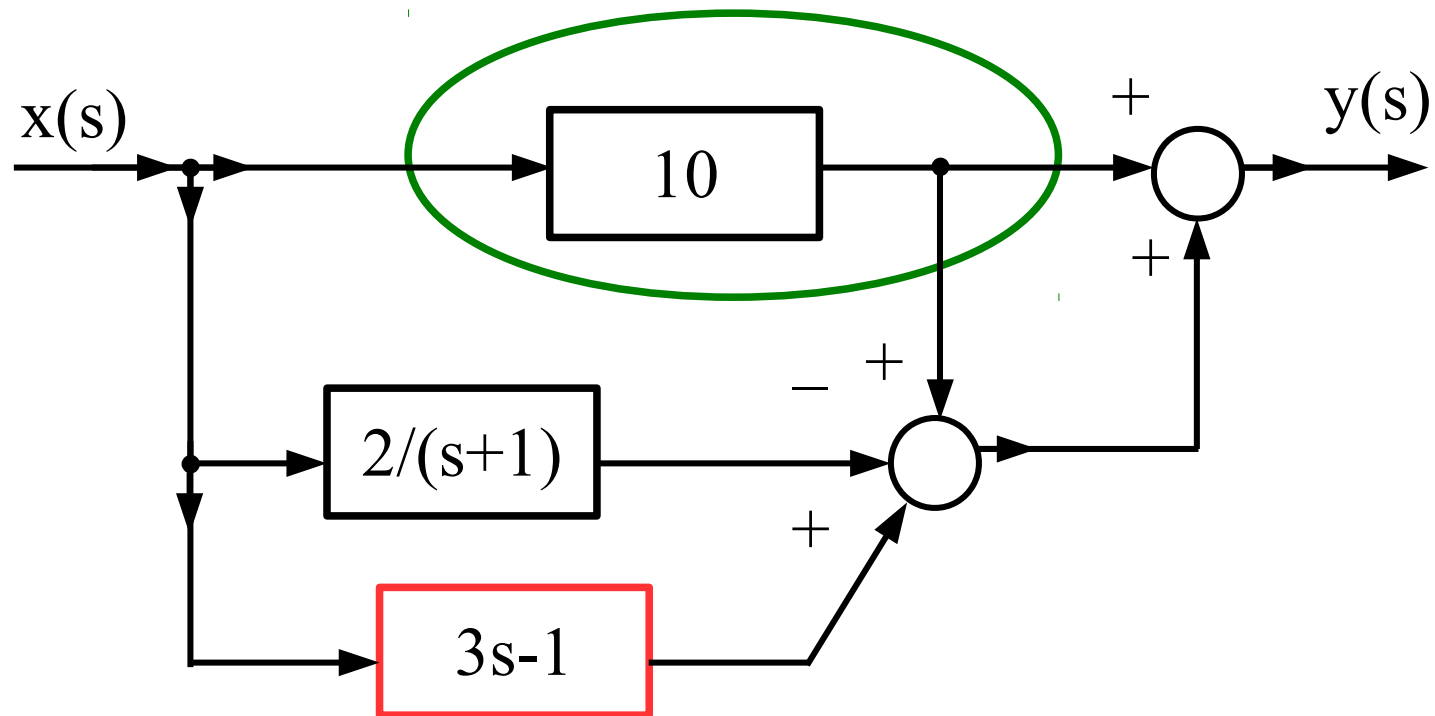
Przykład 4

Przykład 4

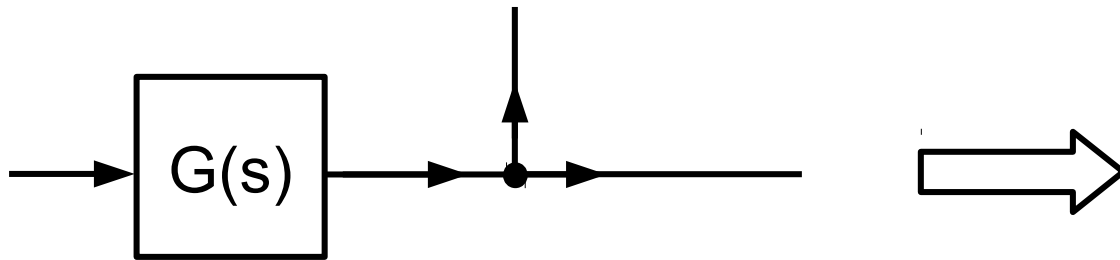
Przykład 4

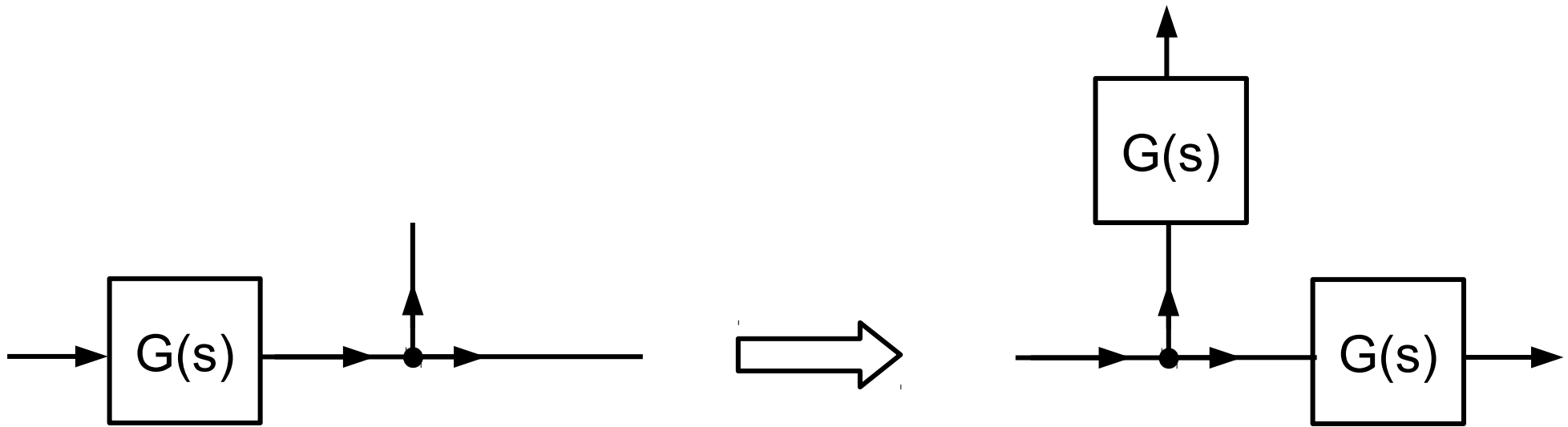
Algebra schematów blokowych

zmiana kolejności bloku transmitancji i węzła informacyjnego

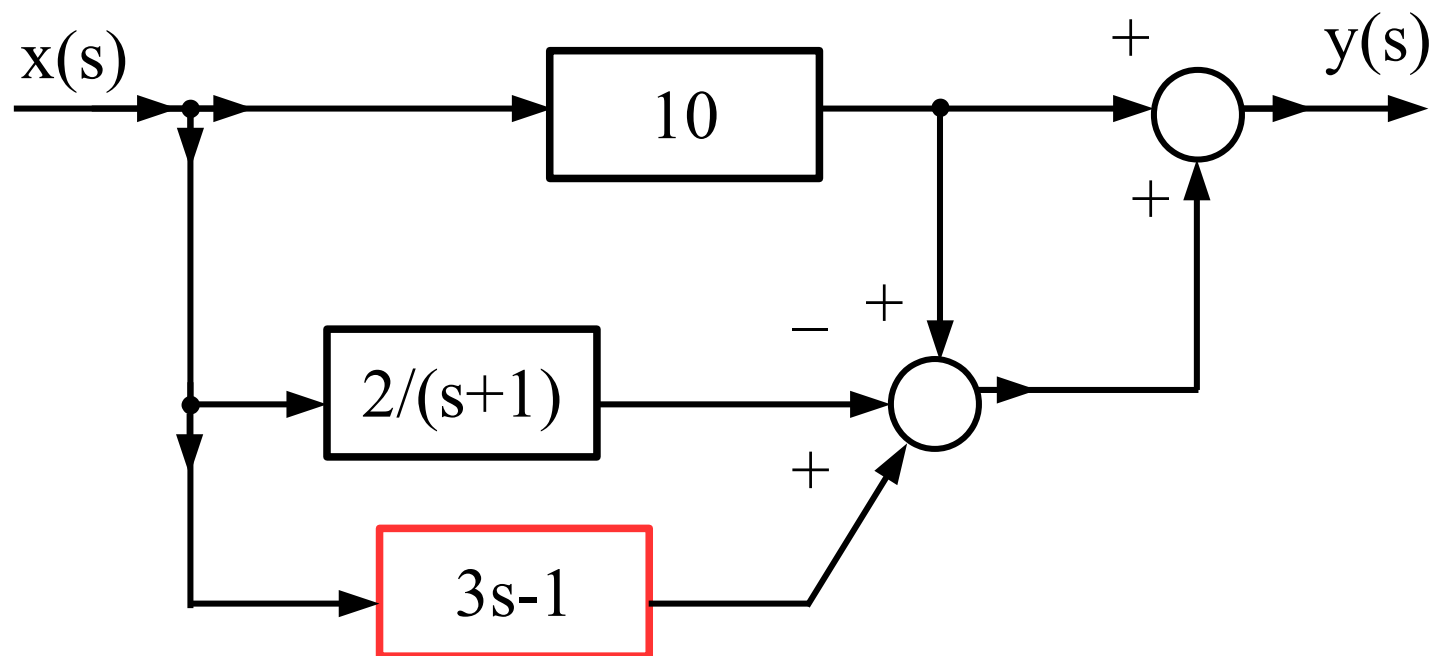

Algebra schematów blokowych

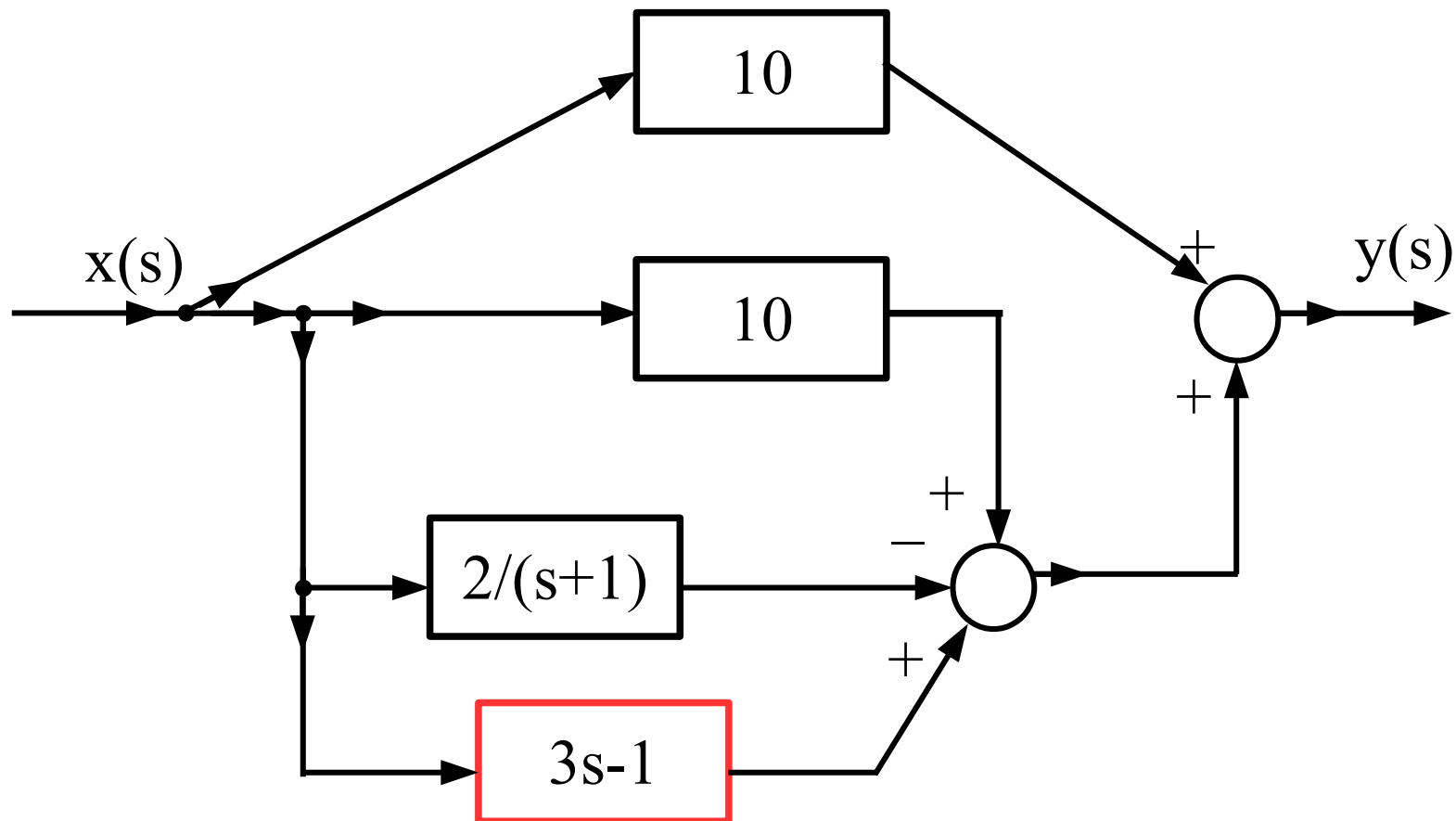
zmiana kolejności bloku transmitancji i węzła informacyjnego

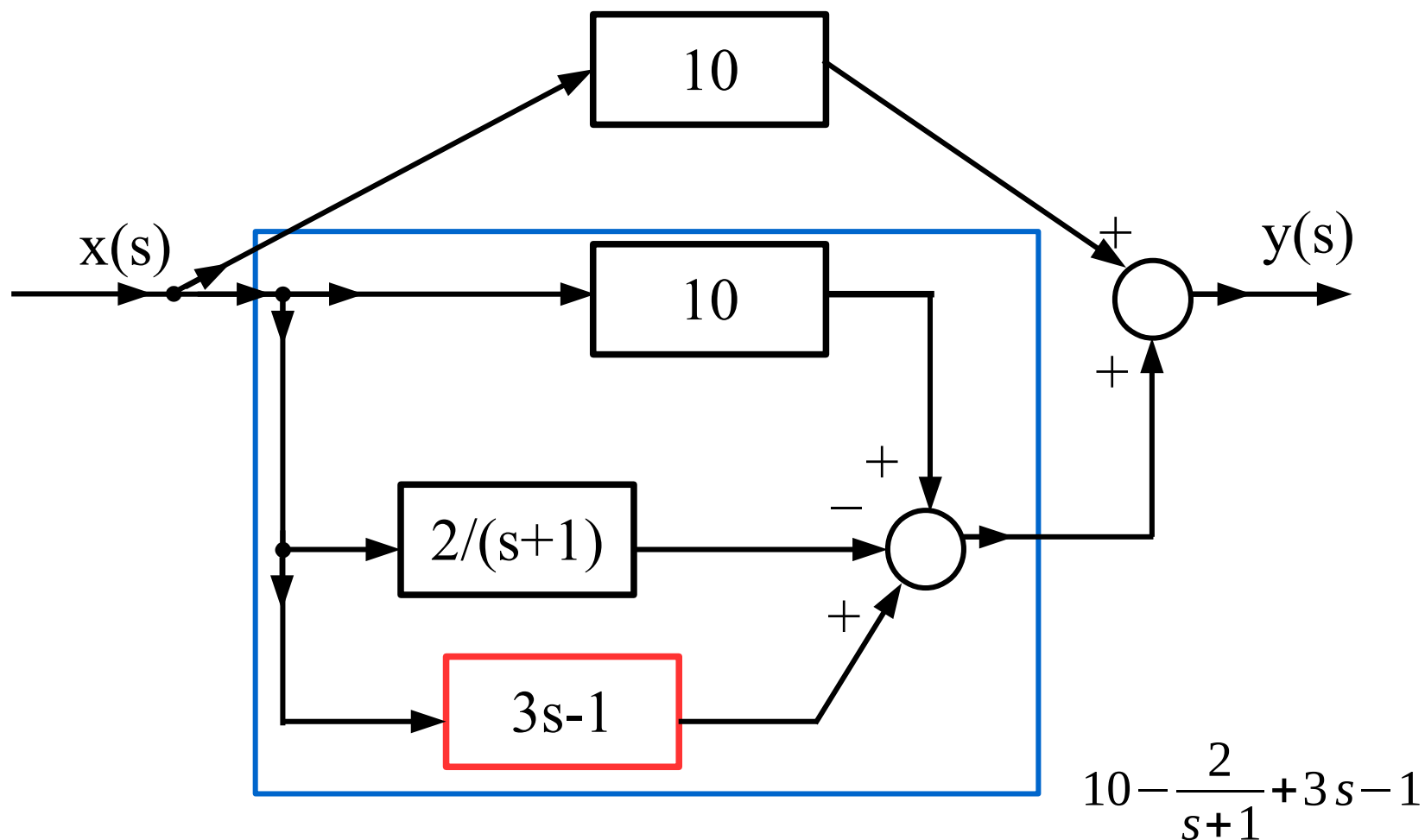
Przykład 4

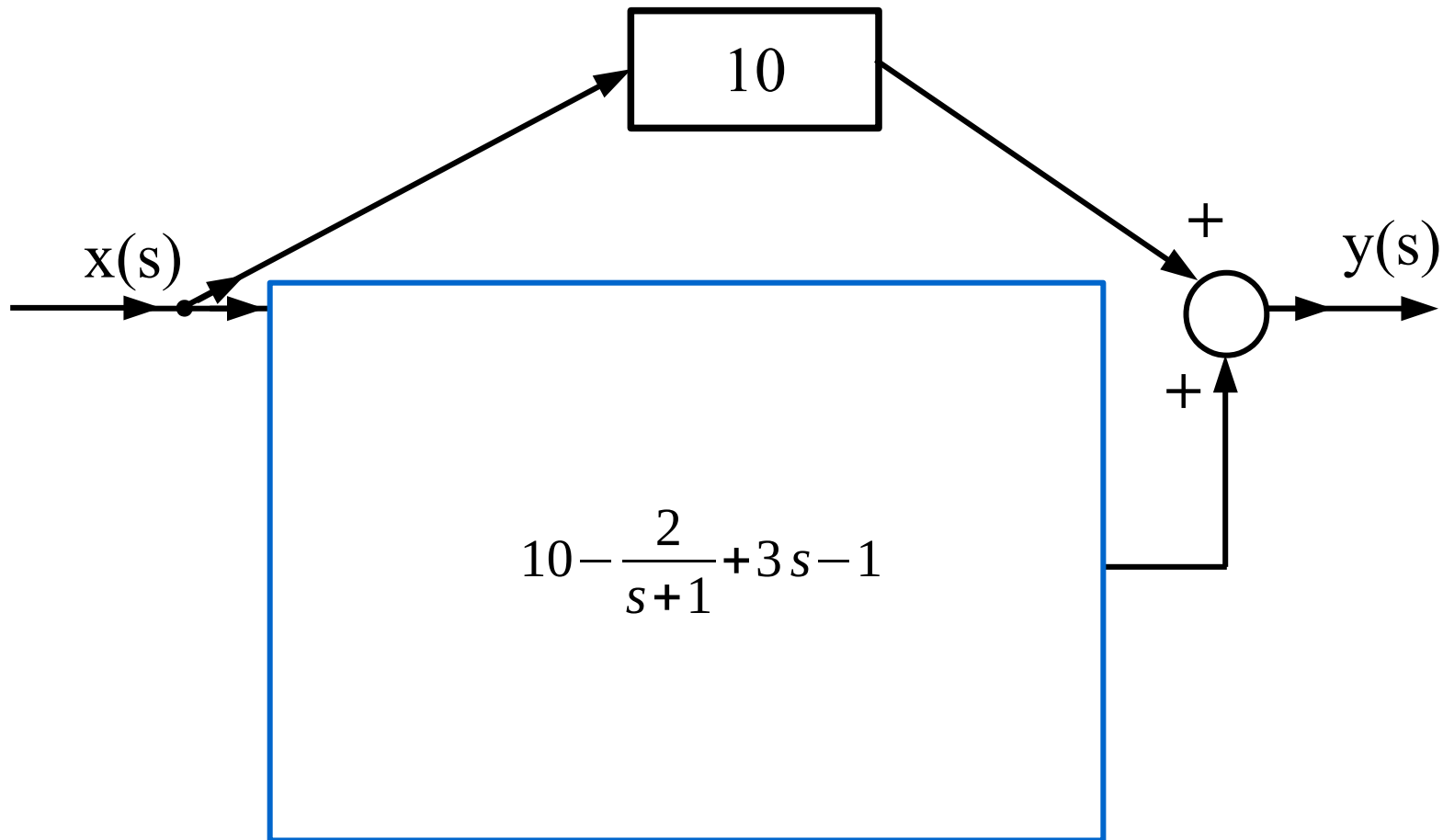
Przykład 4

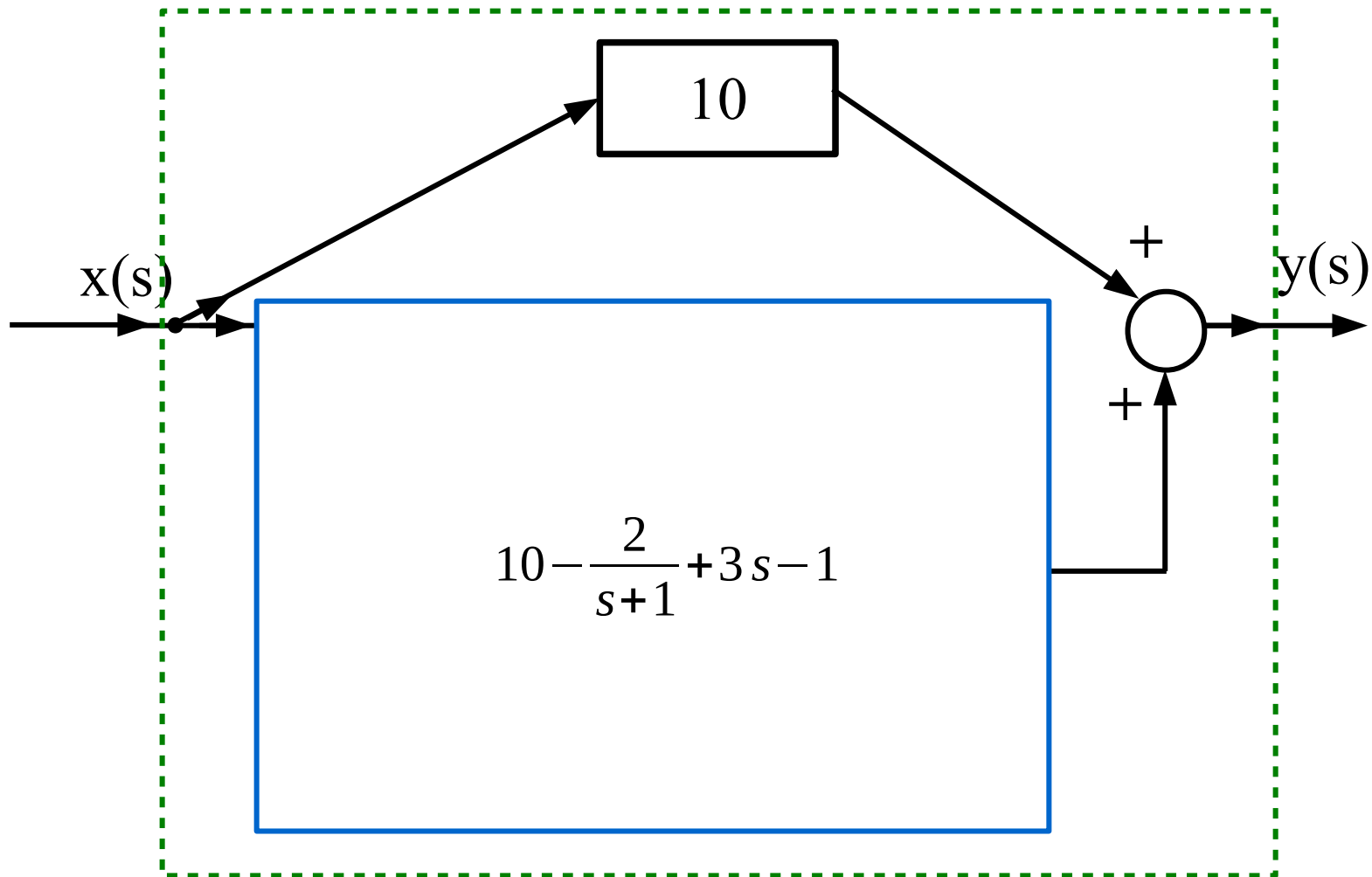
Przykład 4

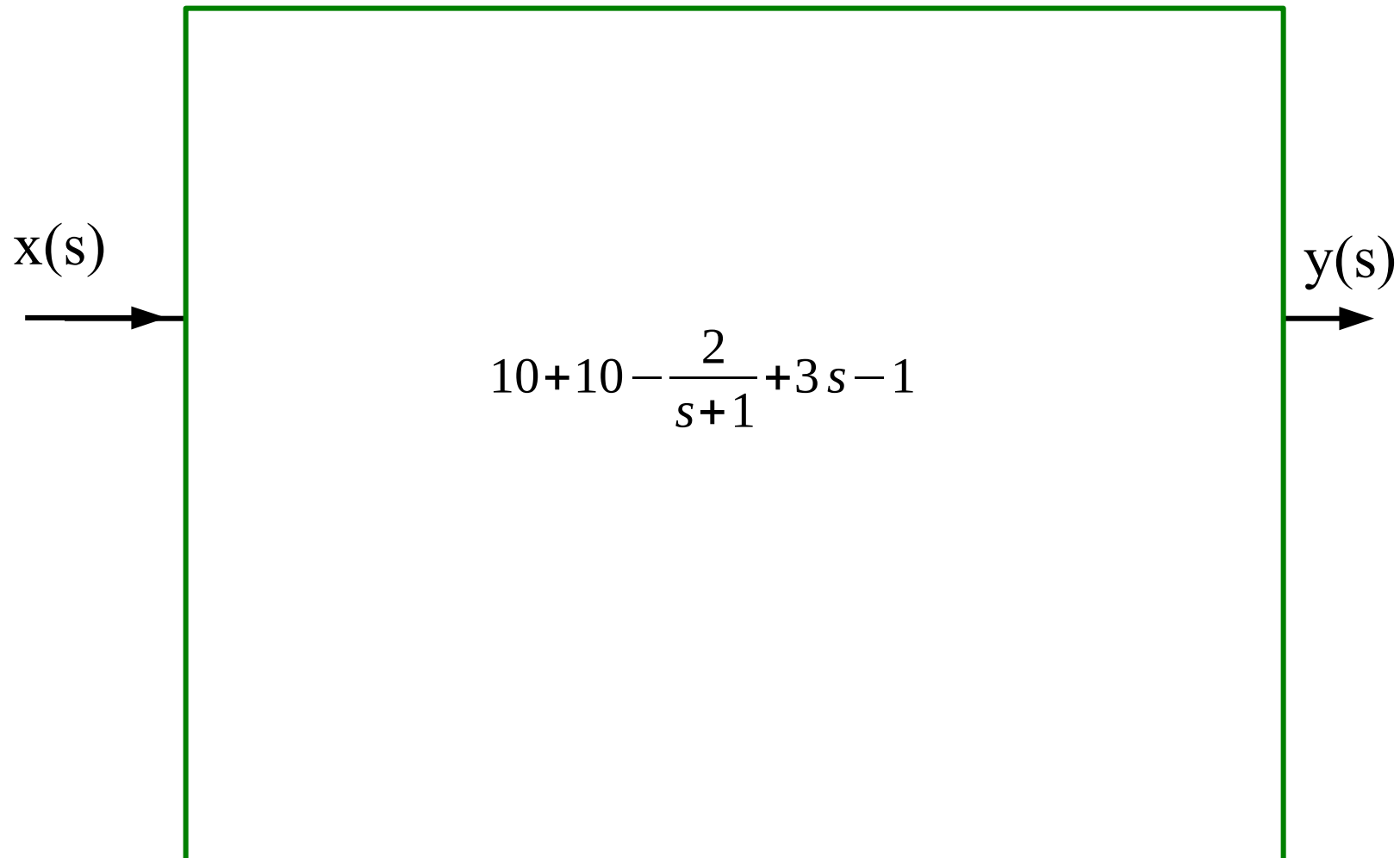
Przykład 4

Przykład 4

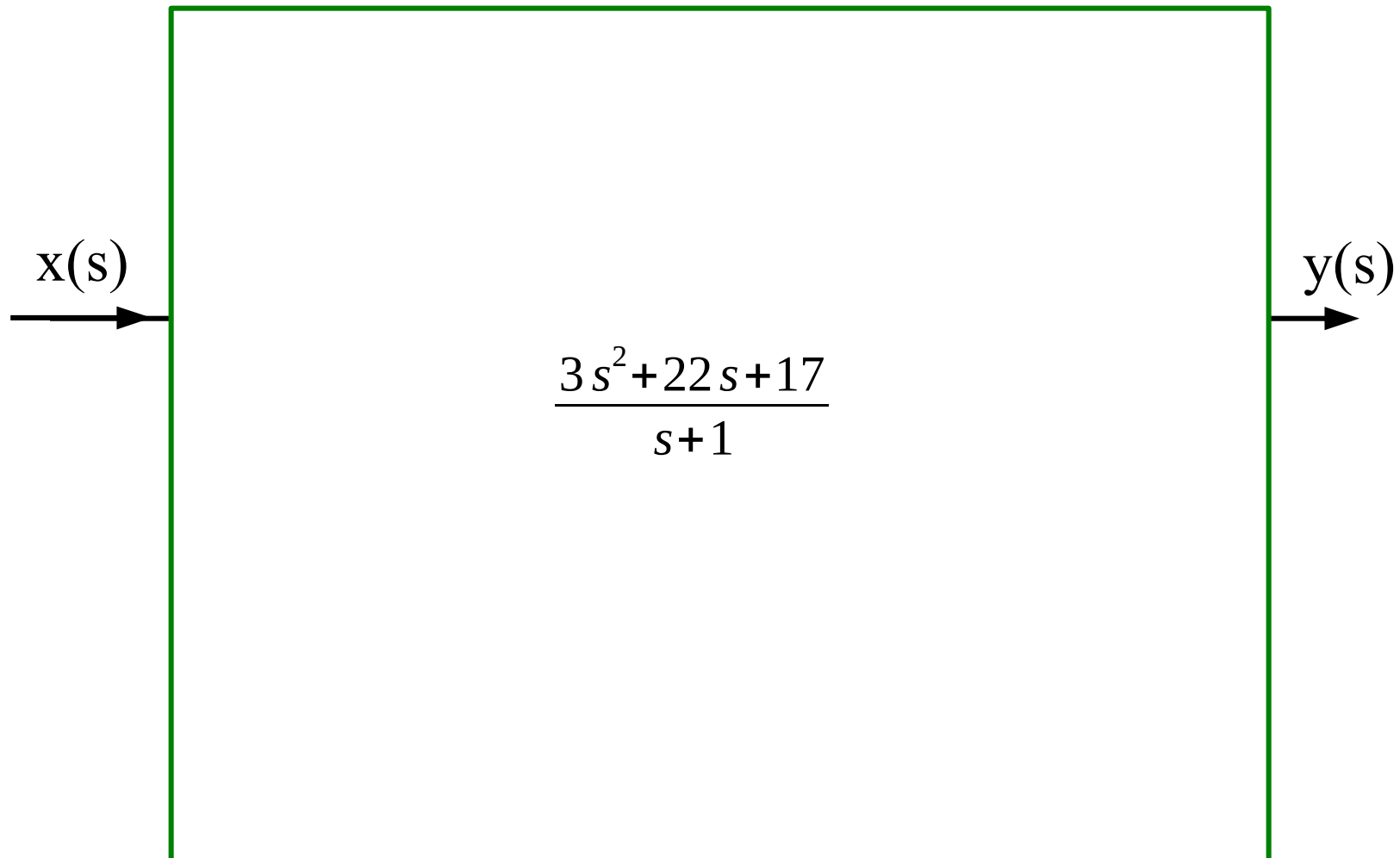

Przykład 4

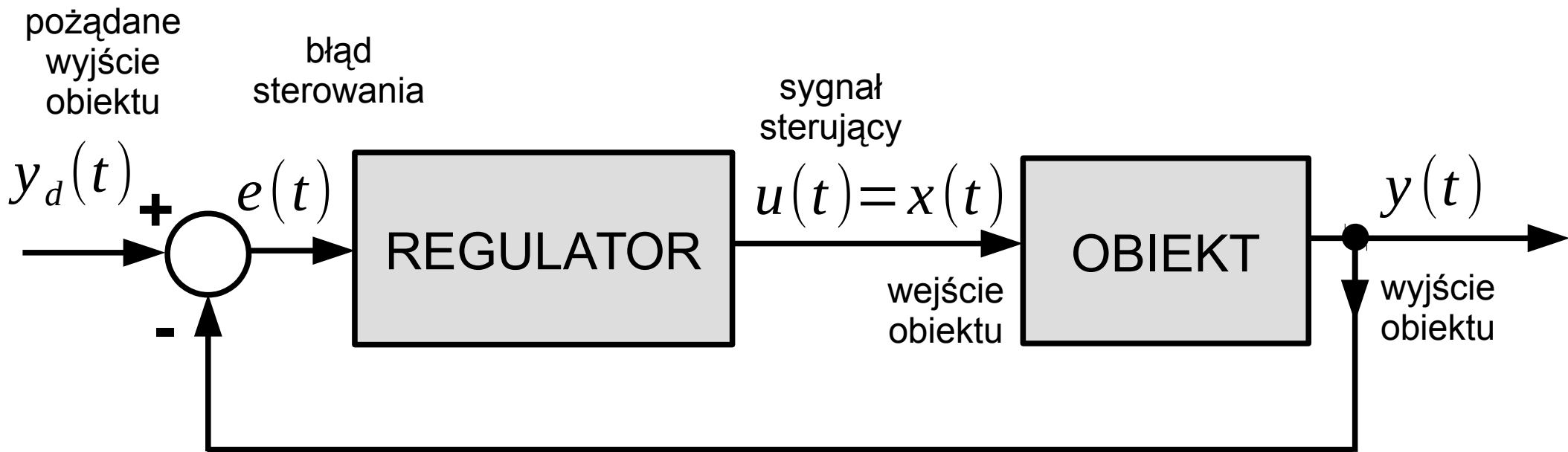

Przykład 4

Regulatory automatyczne i sterowanie

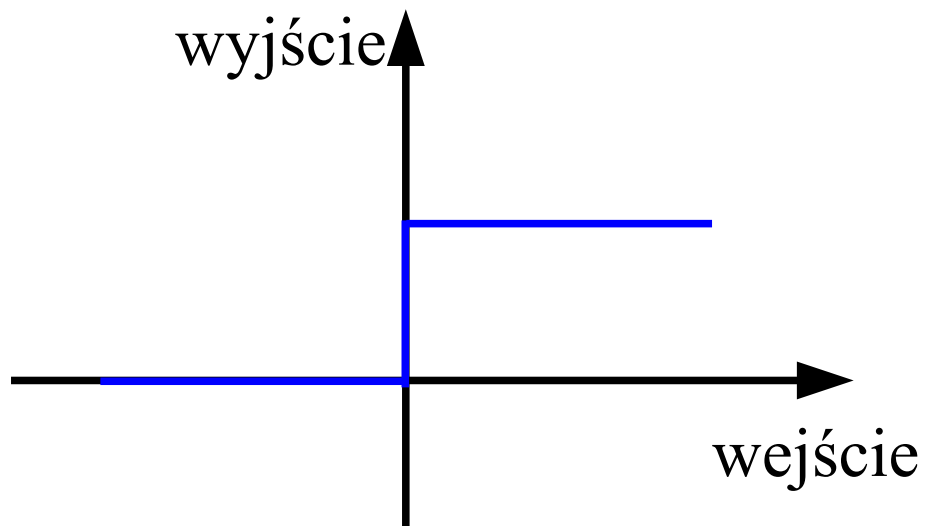
Sterowanie w zamkniętej pętli

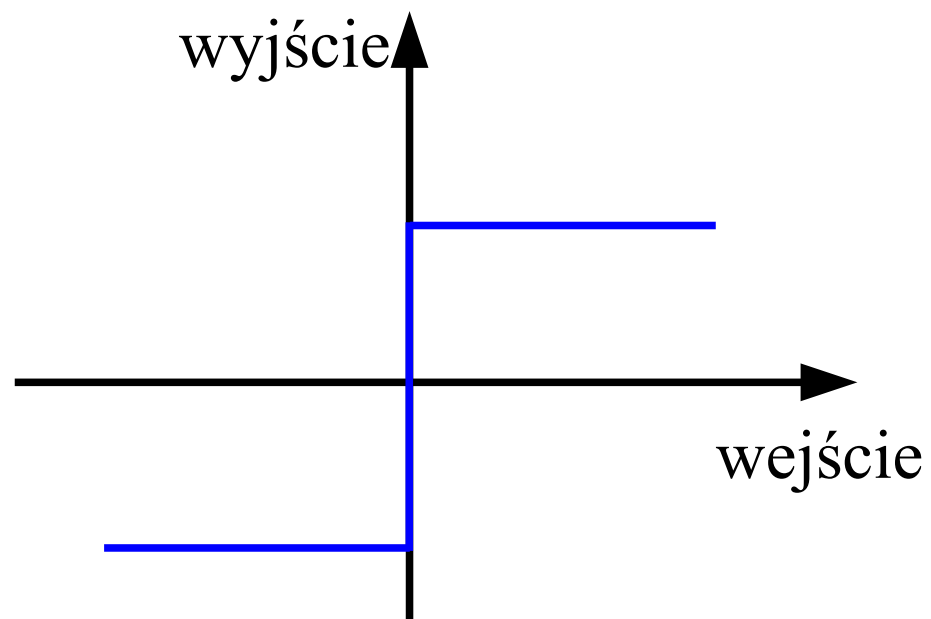
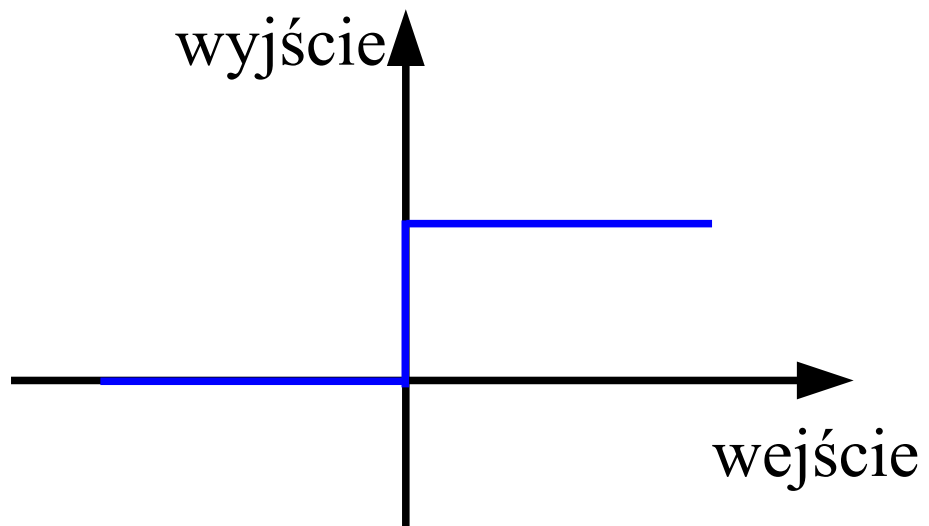
Podstawowe regulatory

- dwustanowy
- trójstanowy
- proporcjonalny
  - całkujący
  - różniczkujący
- proporcjonalno-całkująco-różniczkujący

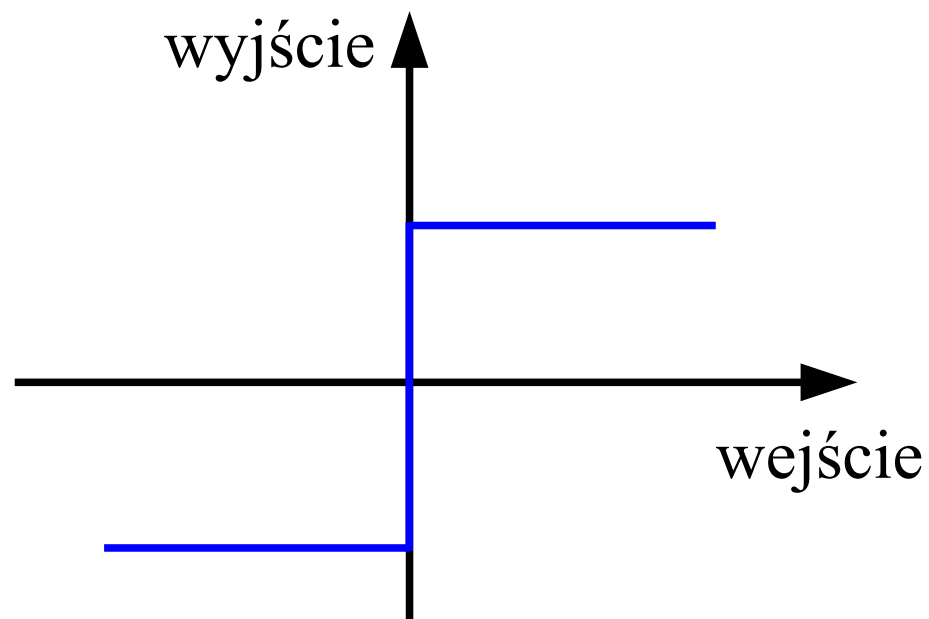
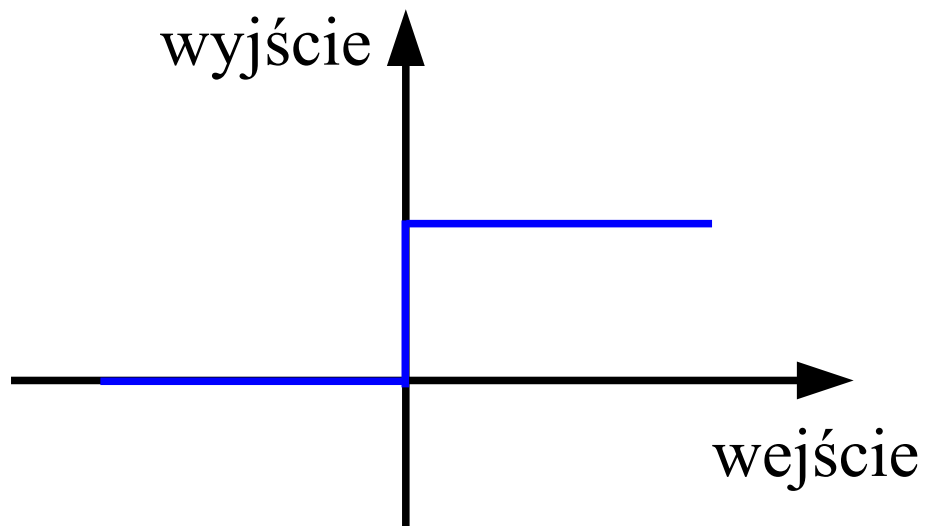
Regulator dwustanowy

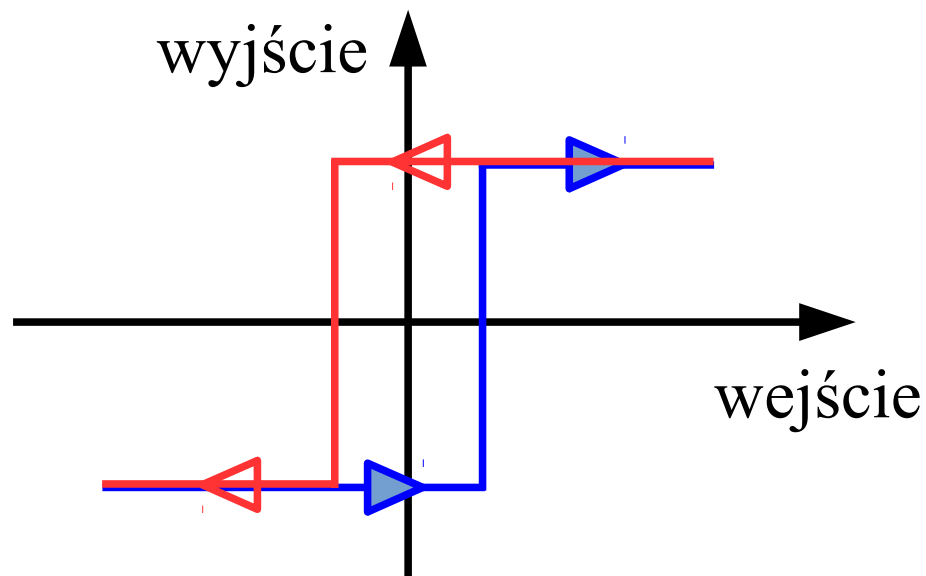
Regulator dwustanowy

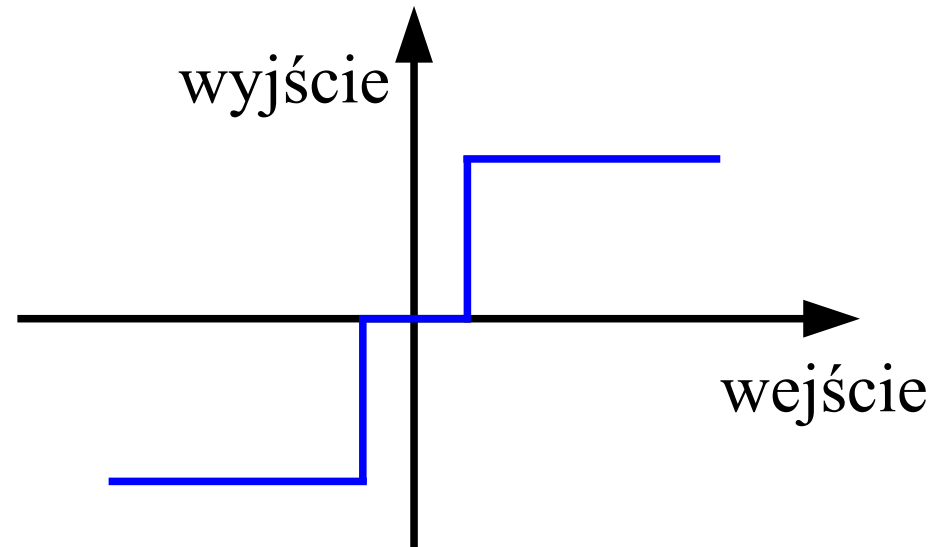
Regulator dwustanowy

rzeczywisty
(z histerezą)

Regulator trójstanowy

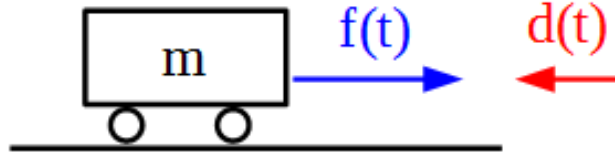

Przykład 1

Sterowanie prędkością (tempomat)

pojazd na płaskim podłożu
 m – masa pojazdu,
 $f(t)$ – siła napędowa,
 $d(t)=c*v(t)$ – opór powietrza,
 $v(t)$ – prędkość pojazdu

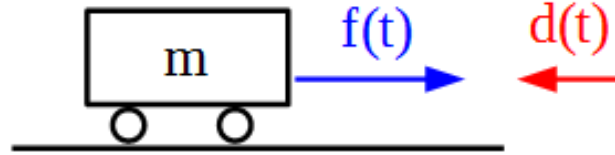
$$m \frac{dv(t)}{dt} = f(t) - d(t)$$

$$G(s) = \frac{V(s)}{F(s)} = \frac{1}{ms + c}$$

Przykład 1

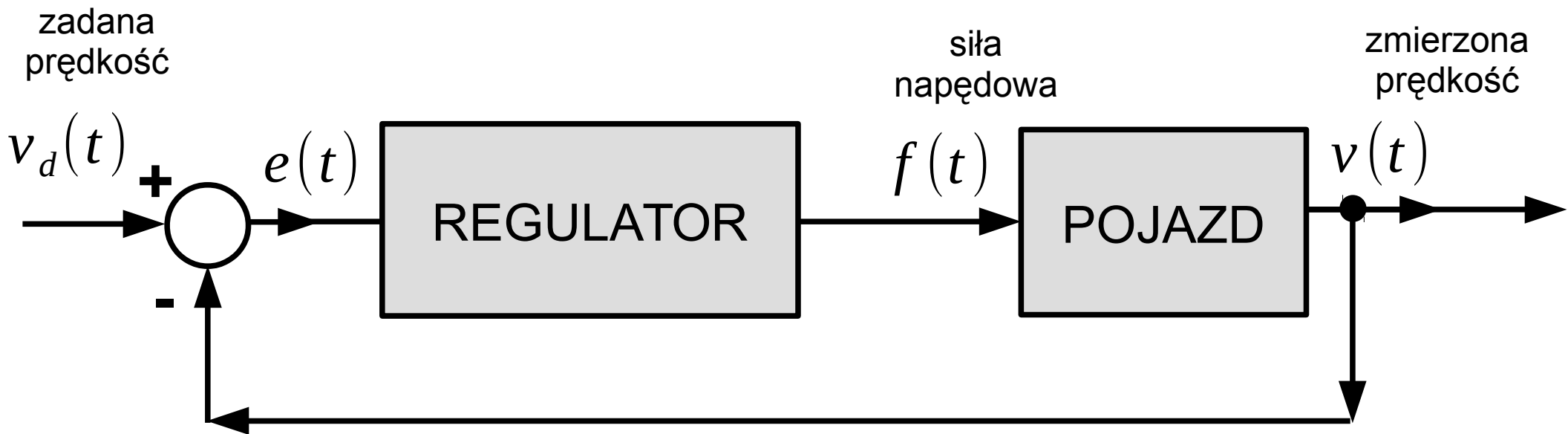
Sterowanie prędkością (tempomat)

pojazd na płaskim podłożu
 m – masa pojazdu,
 $f(t)$ – siła napędowa,
 $d(t)=c*v(t)$ – opór powietrza,
 $v(t)$ – prędkość pojazdu

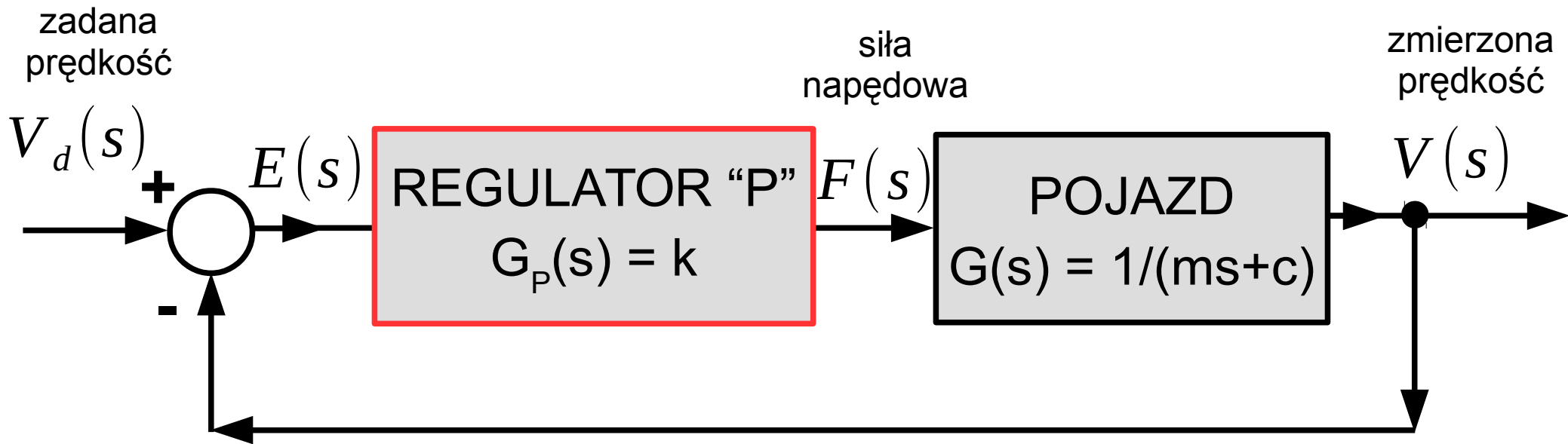
$$m \frac{dv(t)}{dt} = f(t) - d(t)$$

$$G(s) = \frac{V(s)}{F(s)} = \frac{1}{ms + c}$$

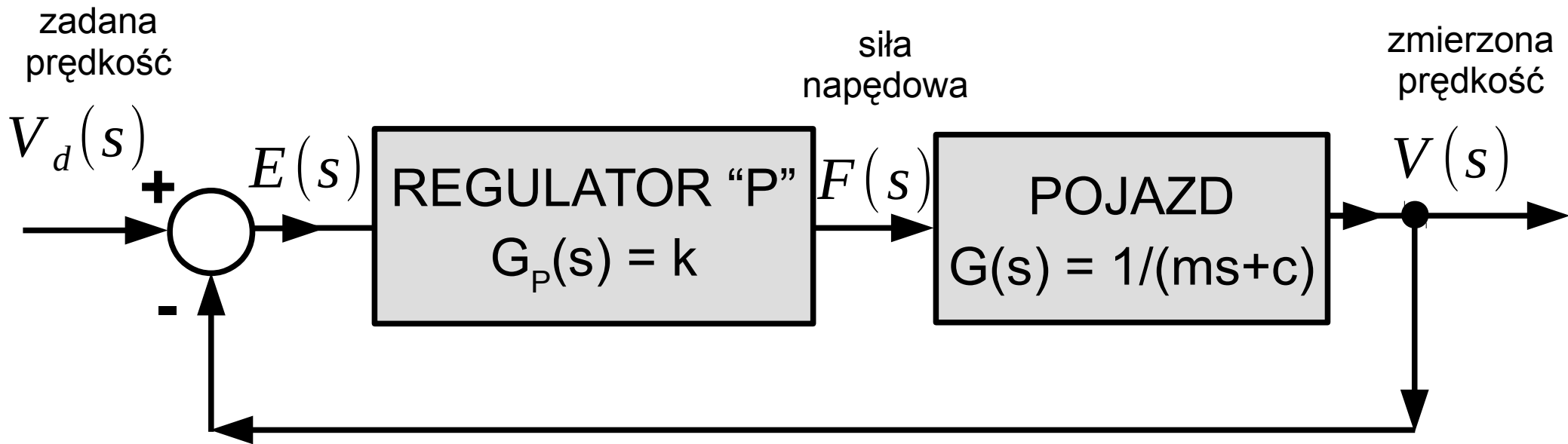
Przykład 1

Sterowanie prędkością (tempomat)

Przykład 1

Sterowanie prędkością (tempomat)

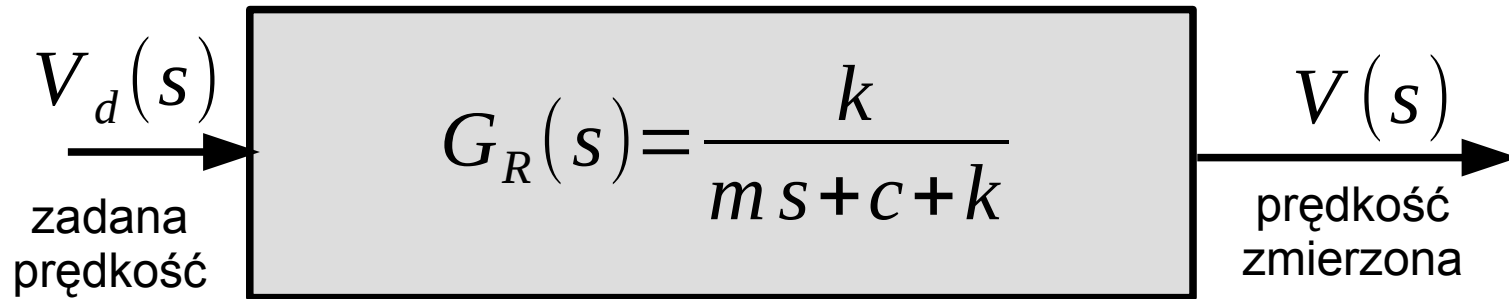

$$G_Z(s) = \frac{G_P(s)G(s)}{1 + G_P(s)G(s)}$$

$$G_Z(s) = \frac{k}{ms + c + k}$$

Przykład 1

Sterowanie prędkością (tempomat)

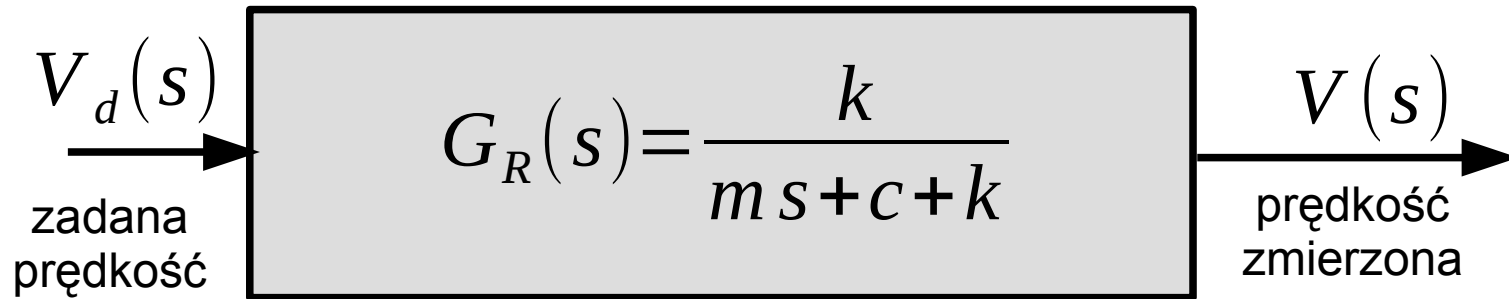

wejście: $v_d(t) = v_0 \mathbf{1}(t)$

Transformata wejścia: $V_d(s) = v_0 \frac{1}{s}$

Przykład 1

Sterowanie prędkością (tempomat)

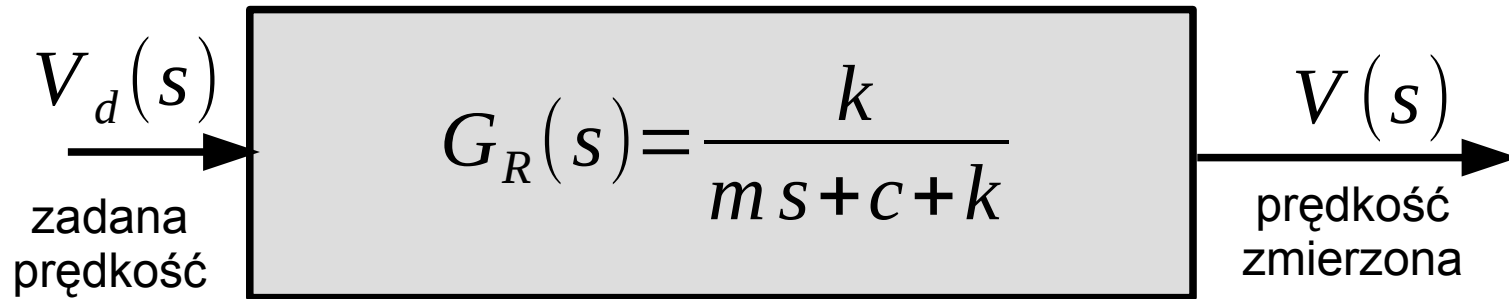
wejście: $v_d(t) = v_0 \mathbf{1}(t)$ Transformata wejścia: $V_d(s) = v_0 \frac{1}{s}$

wyjście:

$$V(s) = V_d(s) G_Z(s) =$$

Przykład 1

Sterowanie prędkością (tempomat)

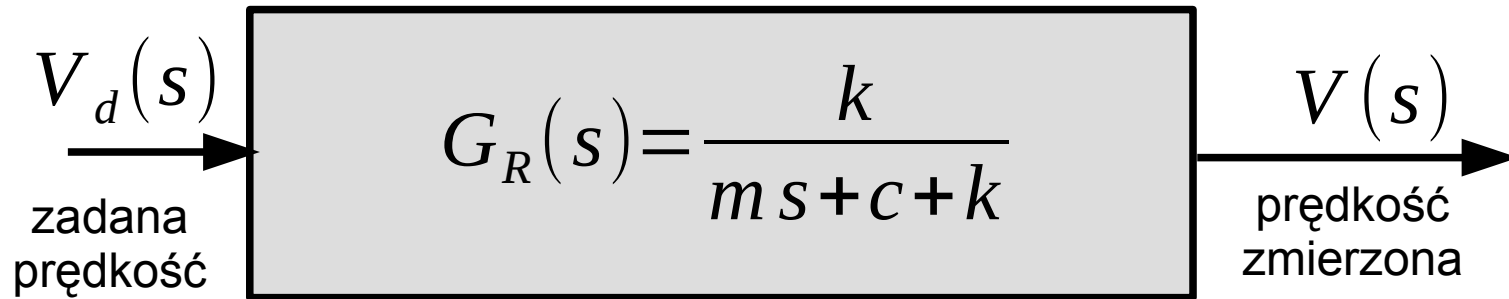
wejście: $v_d(t) = v_0 \mathbf{1}(t)$ Transformata wejścia: $V_d(s) = v_0 \frac{1}{s}$

wyjście:

$$V(s) = V_d(s) G_Z(s) = \frac{v_0 k}{s(ms + c + k)} = \frac{v_0 k}{c + k} \frac{\frac{c + k}{m}}{s \left(s + \frac{c + k}{m} \right)}$$

Przykład 1

Sterowanie prędkością (tempomat)

wejście: $v_d(t) = v_0 \mathbf{1}(t)$ Transformata wejścia: $V_d(s) = v_0 \frac{1}{s}$

wyjście:

$$V(s) = V_d(s) G_Z(s) = \frac{v_0 k}{s(ms + c + k)} = \frac{v_0 k}{c + k} \frac{\frac{c + k}{m}}{s \left(s + \frac{c + k}{m} \right)}$$

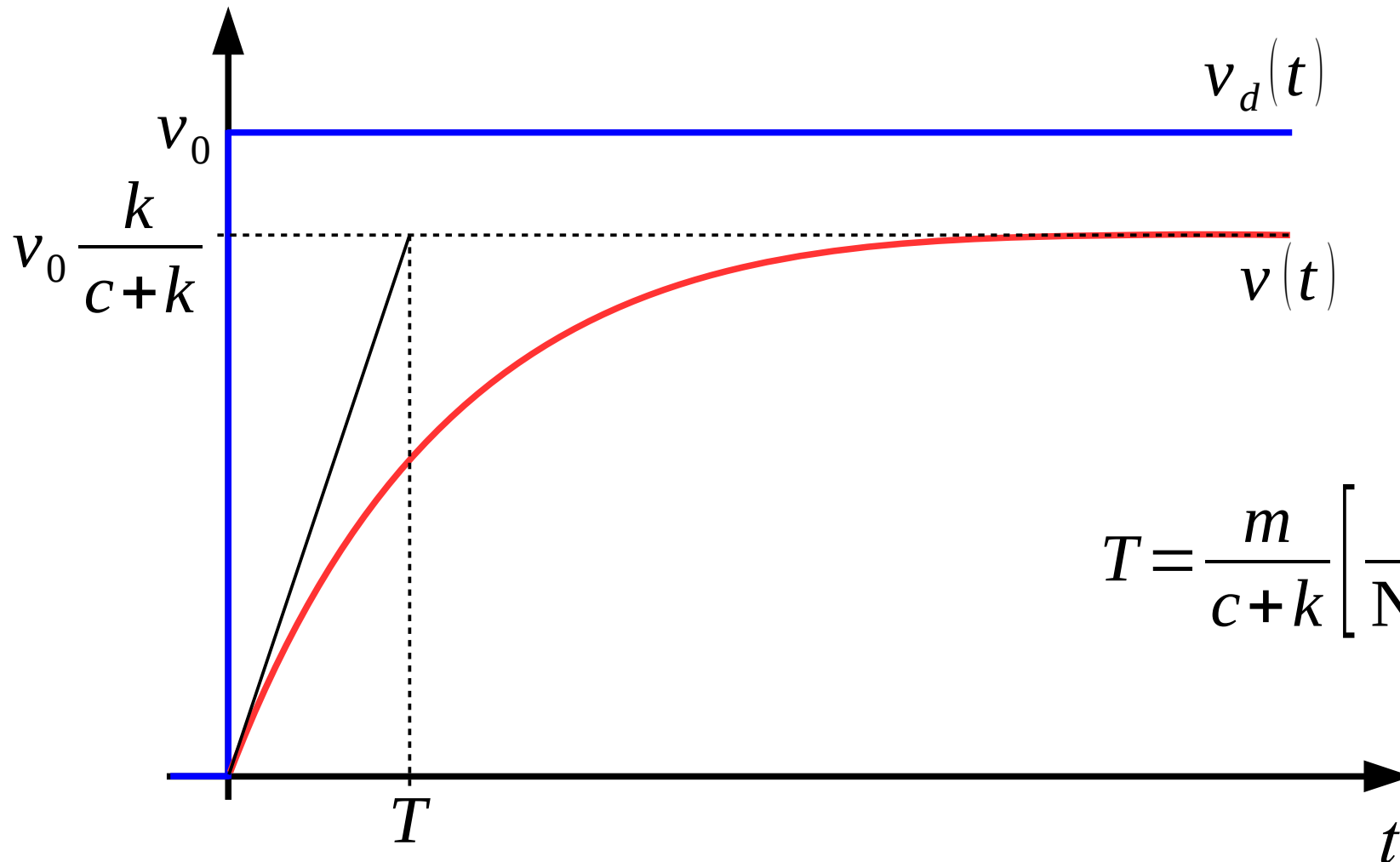
$$v(t) = \frac{v_0 k}{c + k} \left(1 - \exp \left(-\frac{c + k}{m} t \right) \right)$$

Przykład 1

Sterowanie prędkością (tempomat)

$$v(t) = v_0 \frac{k}{c+k} \left(1 - \exp\left(-\frac{c+k}{m} t\right) \right)$$

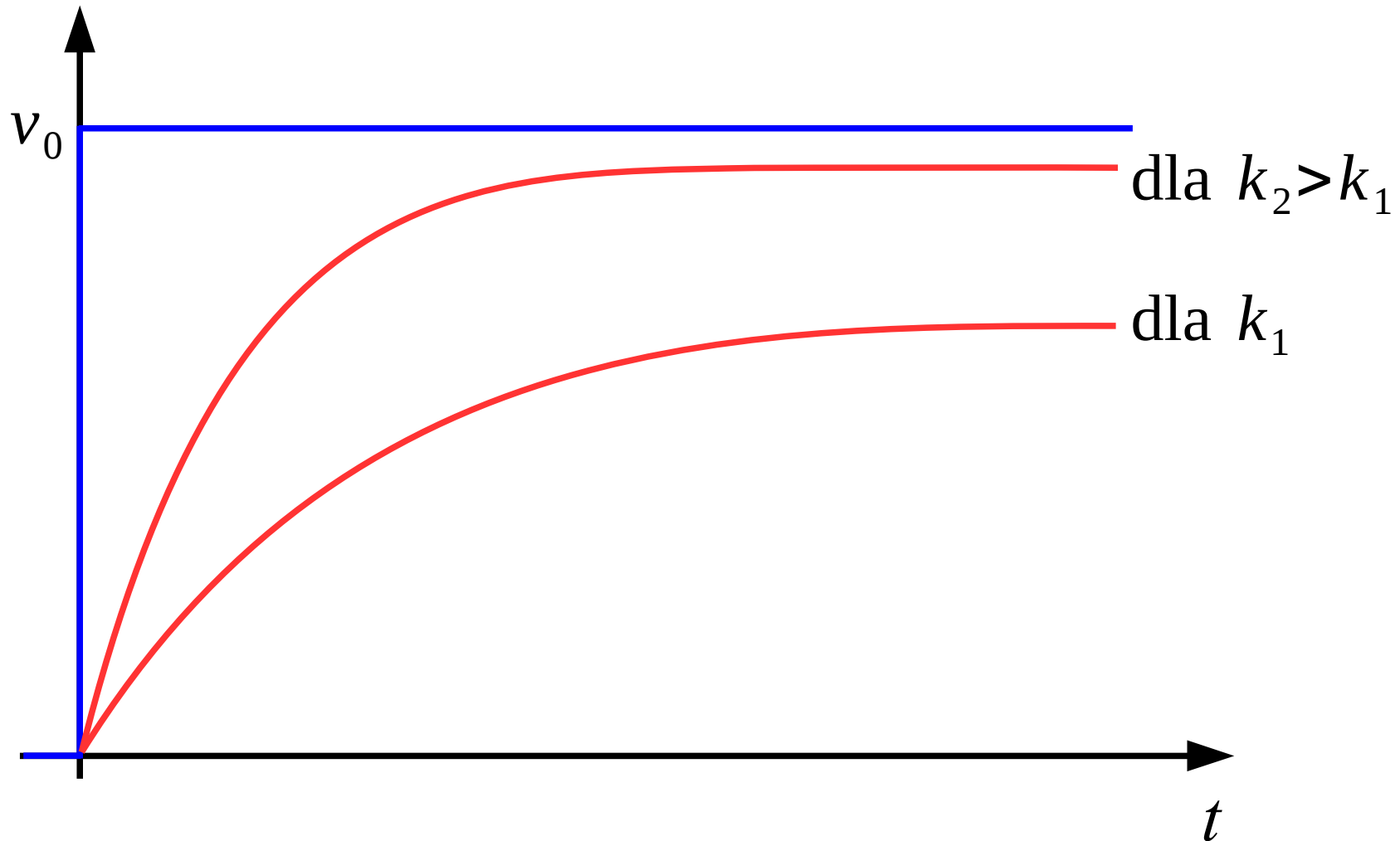

$$T = \frac{m}{c+k} \left[\frac{\text{kg}}{\text{Ns/m}} = \text{s} \right]$$

Przykład 1

Sterowanie prędkością (tempomat)

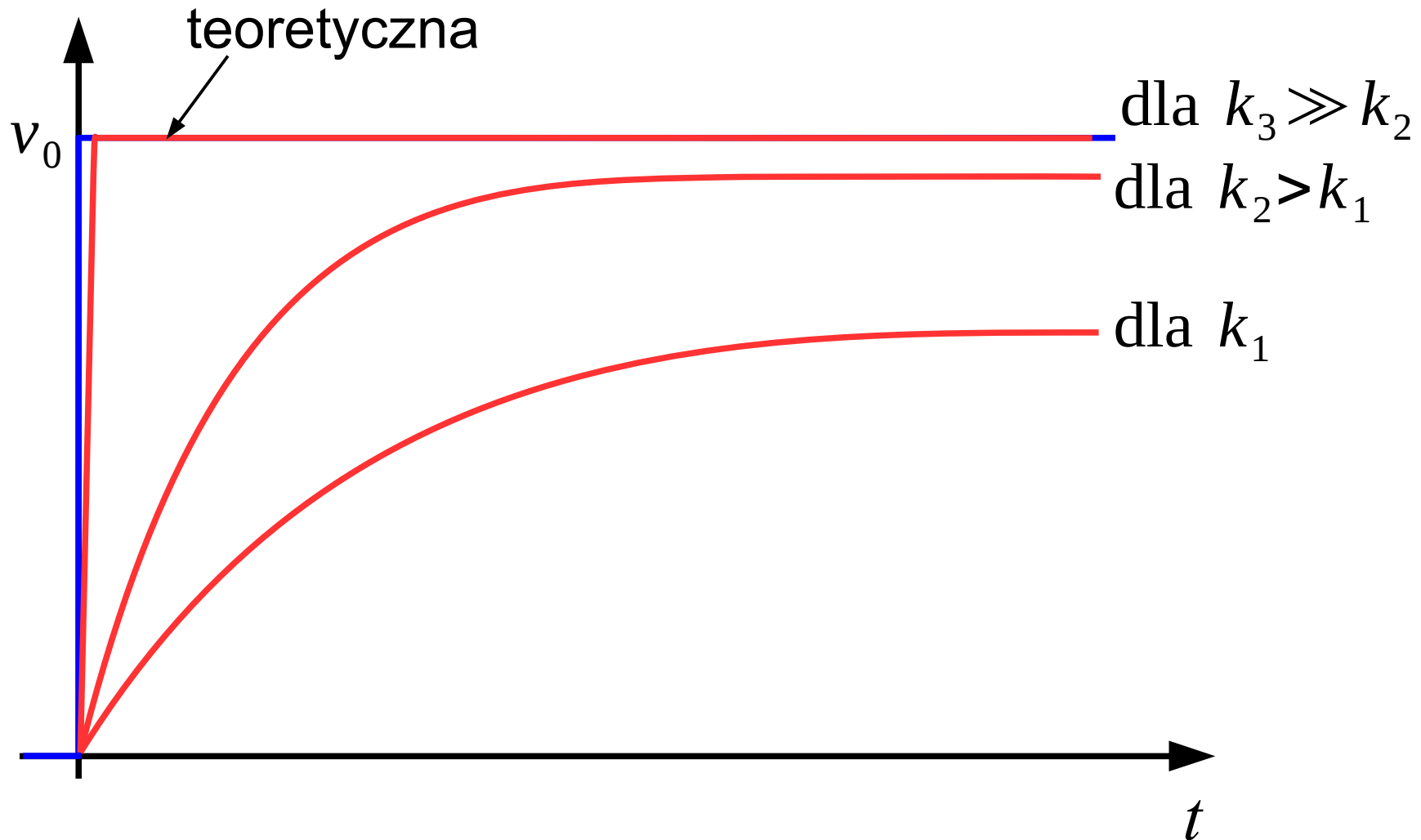
$$v(t) = v_0 \frac{k}{c+k} \left(1 - \exp\left(-\frac{c+k}{m} t\right) \right)$$

Przykład 1

Sterowanie prędkością (tempomat)

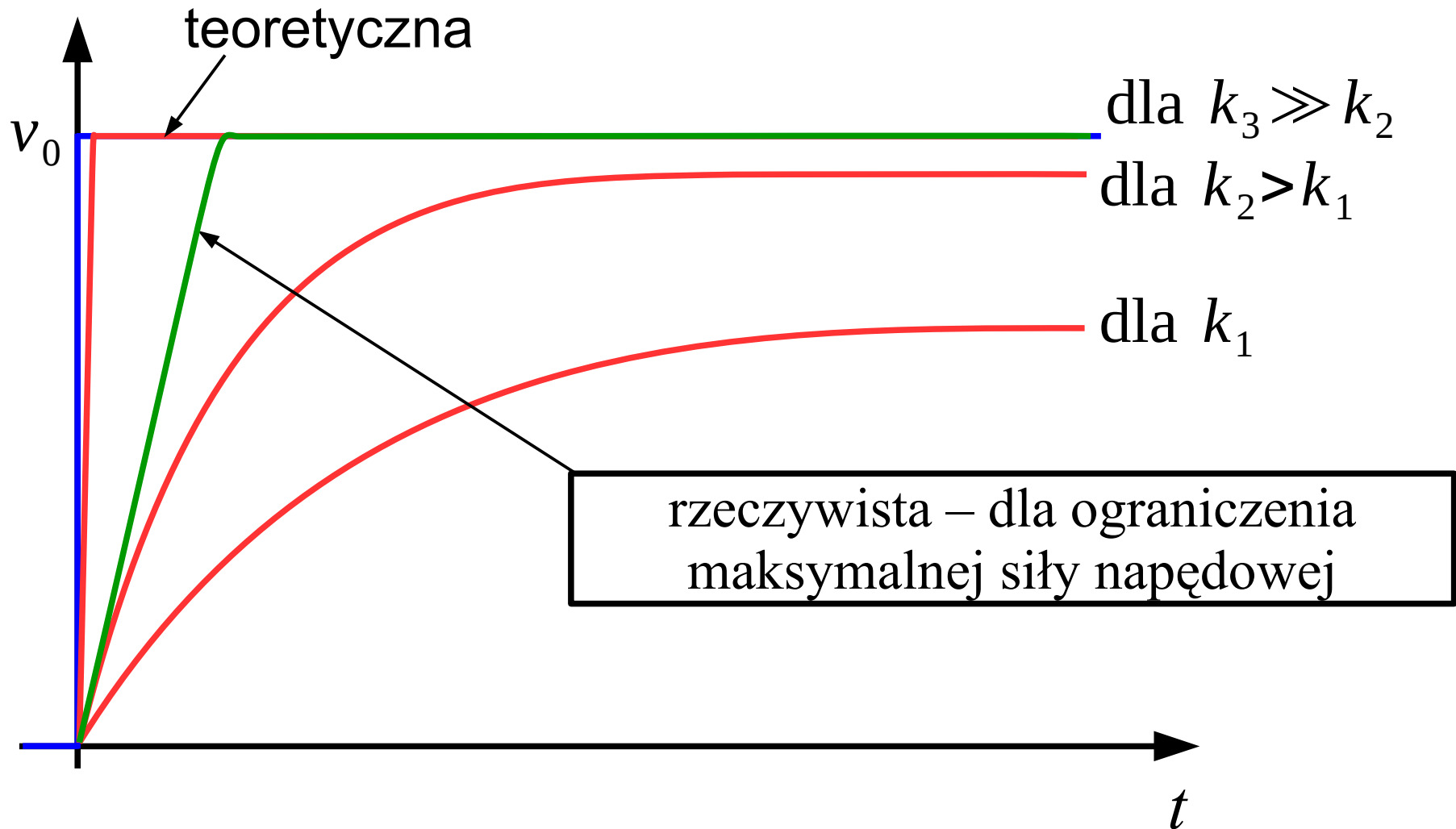
$$v(t) = v_0 \frac{k}{c+k} \left(1 - \exp\left(-\frac{c+k}{m} t\right) \right)$$

Przykład 1

Sterowanie prędkością (tempomat)

$$v(t) = v_0 \frac{k}{c+k} \left(1 - \exp\left(-\frac{c+k}{m} t\right) \right)$$

Przykład 1

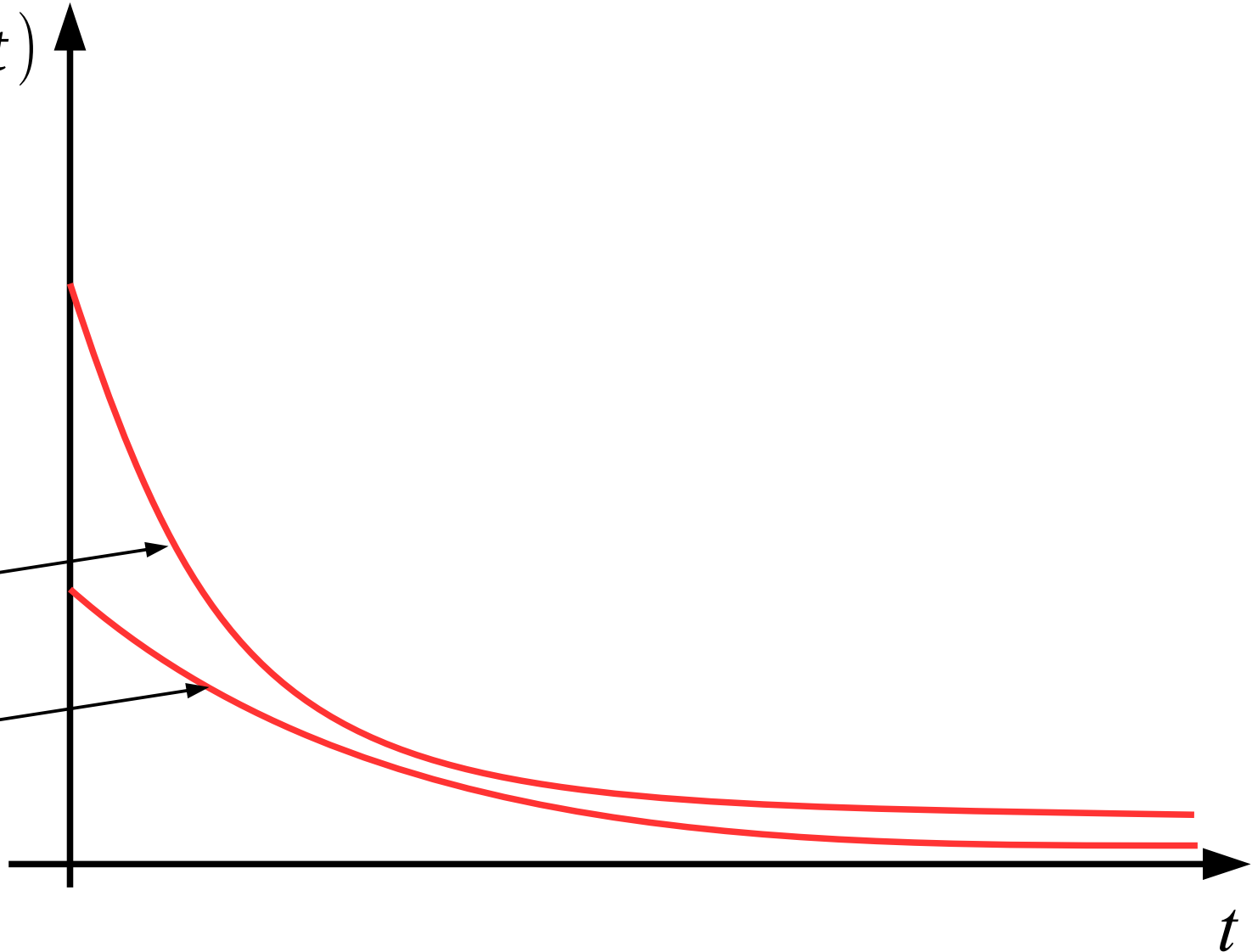
Sterowanie prędkością (tempomat)

siła
napędowa

$f(t)$

dla $k_2 > k_1$

dla k_1

Przykład 1

Sterowanie prędkością (tempomat)

siła
napędowa

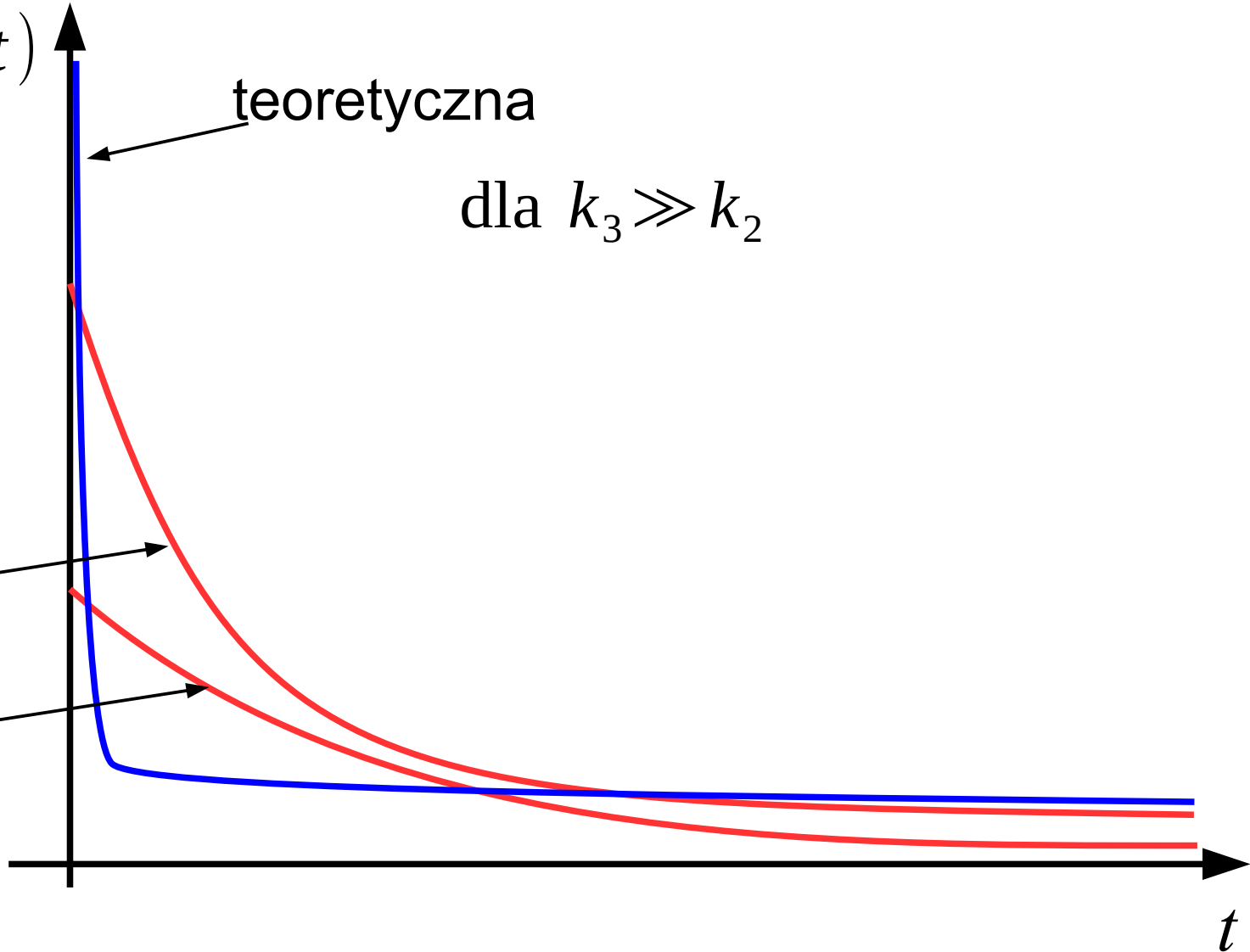
$f(t)$

teoretyczna

dla $k_3 \gg k_2$

dla $k_2 > k_1$

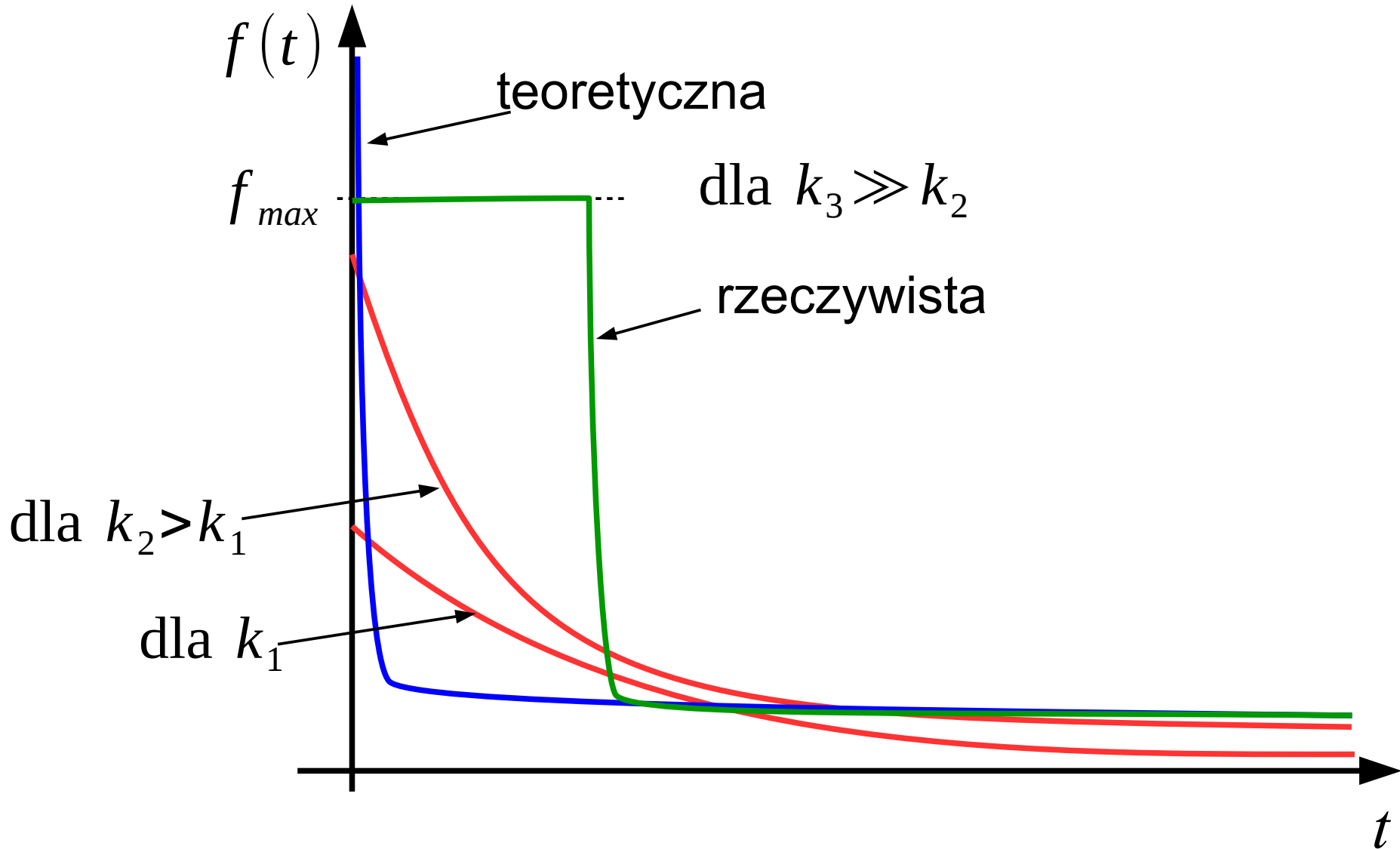
dla k_1

Przykład 1

Sterowanie prędkością (tempomat)

siła
napędowa

Przykład 1

Sterowanie prędkością (tempomat)

UWAGA!

ograniczenia wartości sygnałów

=

układ nieliniowy

=

model liniowy i opis z użyciem
transmitancji nie jest prawdziwy

Przykład 1

Sterowanie prędkością (tempomat)

$$G_Z(s) = \frac{k}{ms + c + k}, \quad G_Z(j\omega) = \frac{k}{mj\omega + c + k}$$

Przykład 1

Sterowanie prędkością (tempomat)

$$G_Z(s) = \frac{k}{ms + c + k}, \quad G_Z(j\omega) = \frac{k}{mj\omega + c + k}$$

$$P(\omega) = \frac{k(c+k)}{m^2\omega^2 + (c+k)^2}, \quad Q(\omega) = \frac{-km\omega}{m^2\omega^2 + (c+k)^2}$$

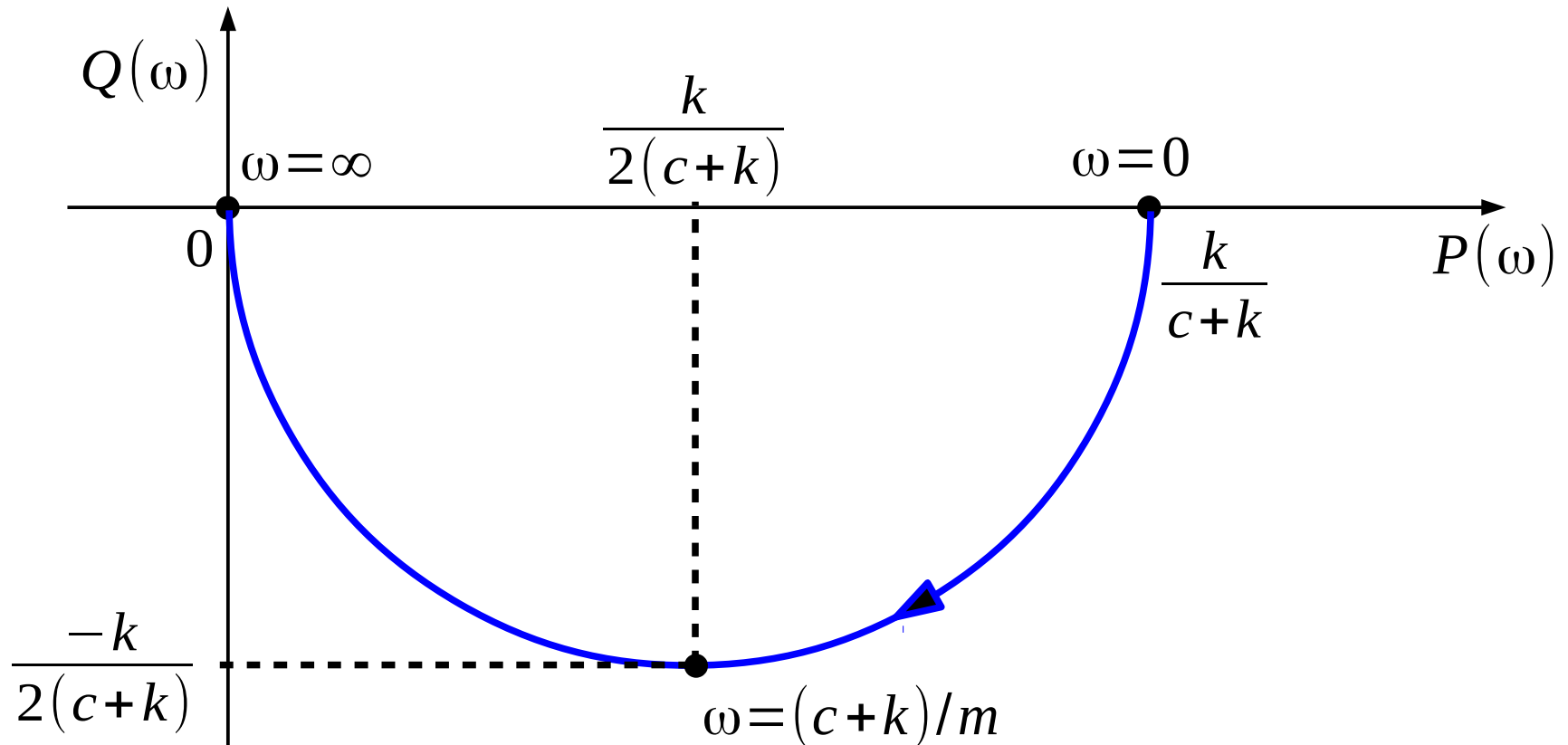
Przykład 1

Sterowanie prędkością (tempomat)

$$G_Z(s) = \frac{k}{ms + c + k}, \quad G_Z(j\omega) = \frac{k}{mj\omega + c + k}$$

$$P(\omega) = \frac{k(c+k)}{m^2\omega^2 + (c+k)^2}, \quad Q(\omega) = \frac{-km\omega}{m^2\omega^2 + (c+k)^2}$$

dla $k > 0$

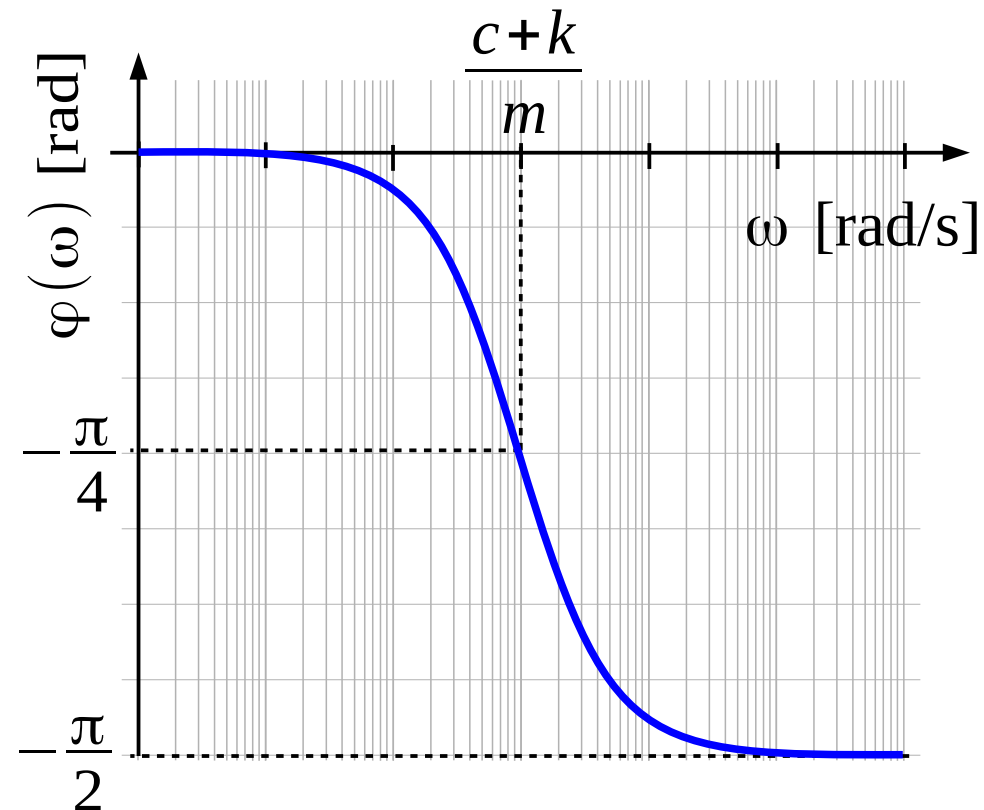
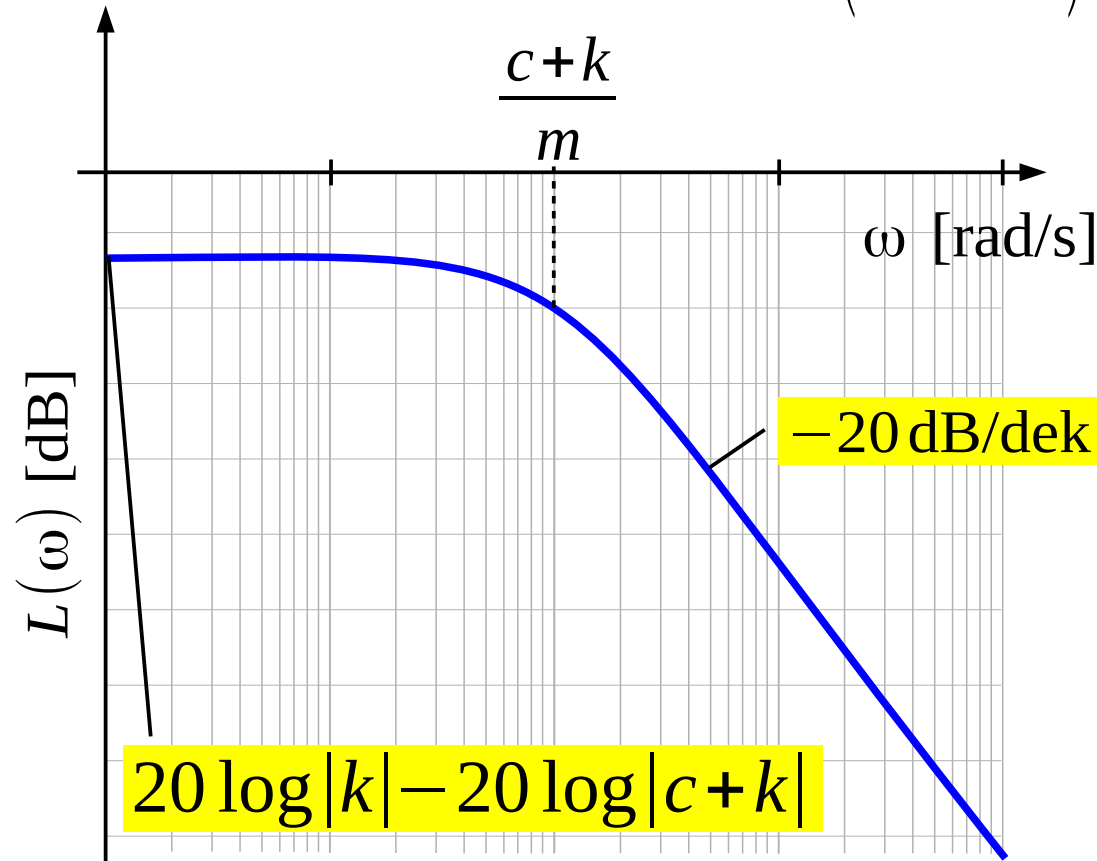
Przykład 1

Sterowanie prędkością (tempomat)

$$A(\omega) = \sqrt{P^2 + Q^2} = |k| / \sqrt{m^2 \omega^2 + c + k}$$

$$L(\omega) = 20 \log A(\omega) = 20 \log |k| - 20 \log \sqrt{m^2 \omega^2 + (c+k)^2}$$

$$\varphi(\omega) = \arctan \frac{Q}{P} = \arctan \left(-\frac{m\omega}{c+k} \right)$$

Przykład 1

Sterowanie prędkością (tempomat)

PODSUMOWANIE

regulator proporcjonalny + element inercyjny I rzędu

- stały błąd w stanie ustalonym
- zwiększenie wzmocnienia regulatora = spadek błędu stanu ustalonego i spadek czasu narastania
- ograniczenie maksymalnej wartości sygnału sterującego = ograniczenie minimalnego czasu narastania
- ograniczenia sygnałów = układ jest nieliniowy

Przykład 1

Sterowanie prędkością (tempomat)

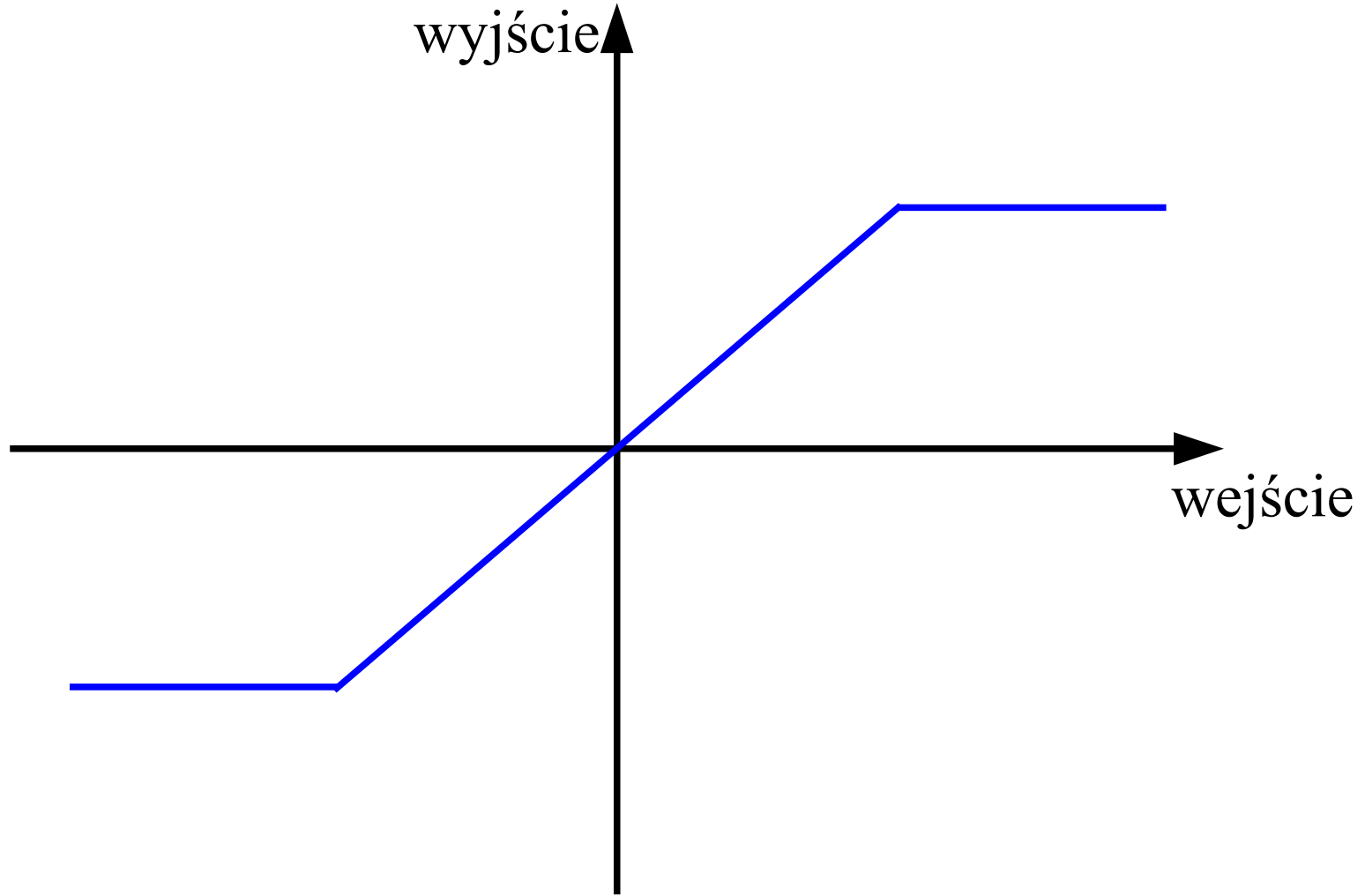
PODSUMOWANIE

regulator proporcjonalny + element inercyjny I rzędu

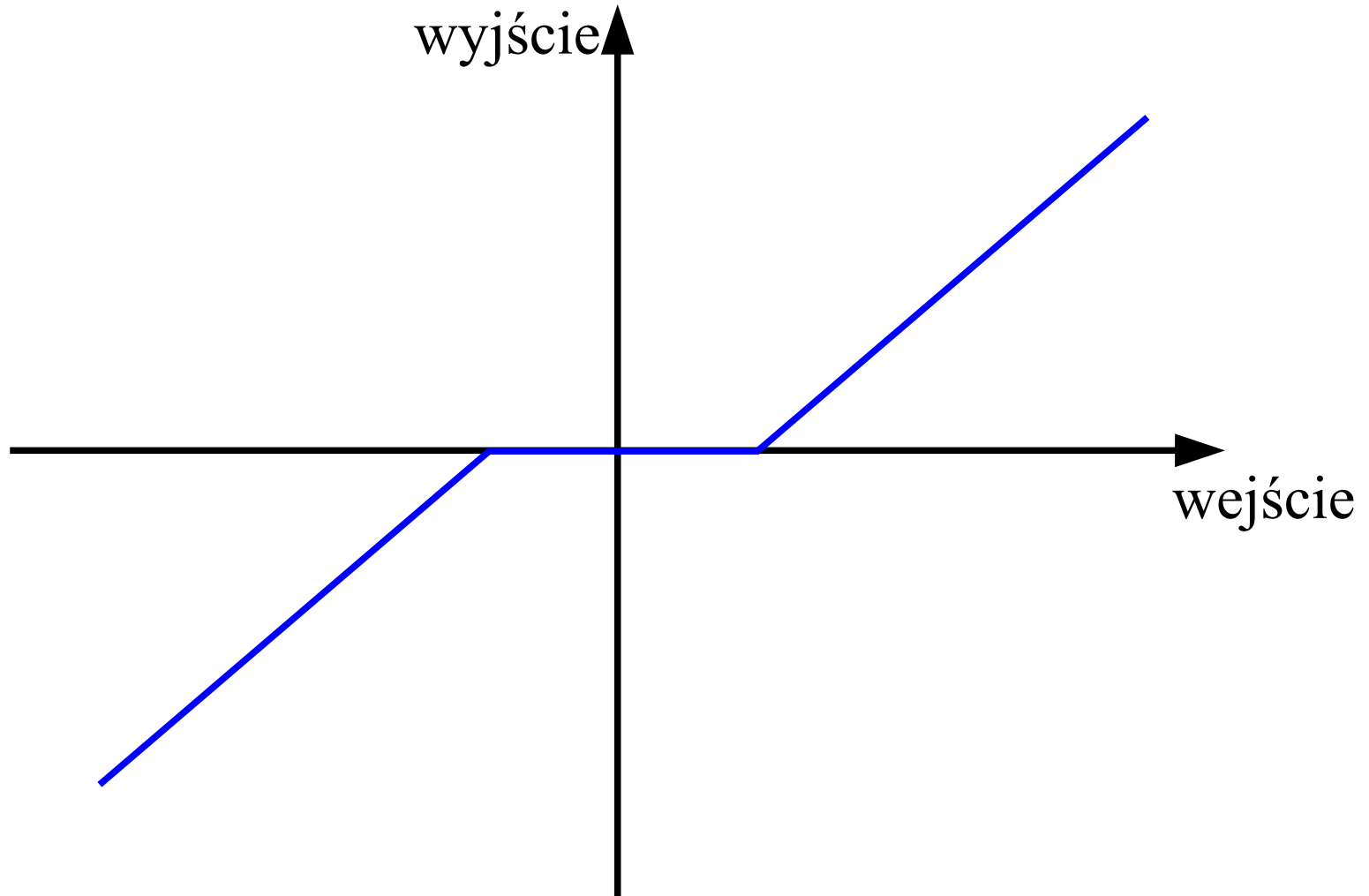
- stały błąd w stanie ustalonym
- zwiększenie wzmocnienia regulatora = spadek błędu stanu ustalonego i spadek czasu narastania
- ograniczenie maksymalnej wartości sygnału sterującego = ograniczenie minimalnego czasu narastania
- ograniczenia sygnałów = układ jest nieliniowy

układy nieliniowe – stosujemy opis równaniami stanu (wykład 15)
i symulacje numeryczne

Ograniczenie wartości sygnałów (saturacja)

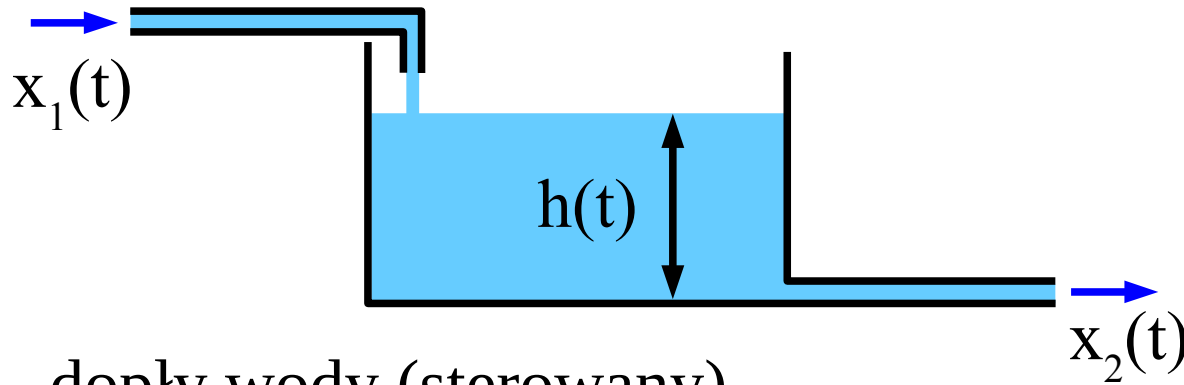
Strefa nieczułości

Przykład 2

Sterowanie poziomem wody

$x_1(t) [m^3/s]$ - dopływ wody (sterowany)

$x_2(t) [m^3/s]$ - odpływ wody (niesterowany, nie mierzony)

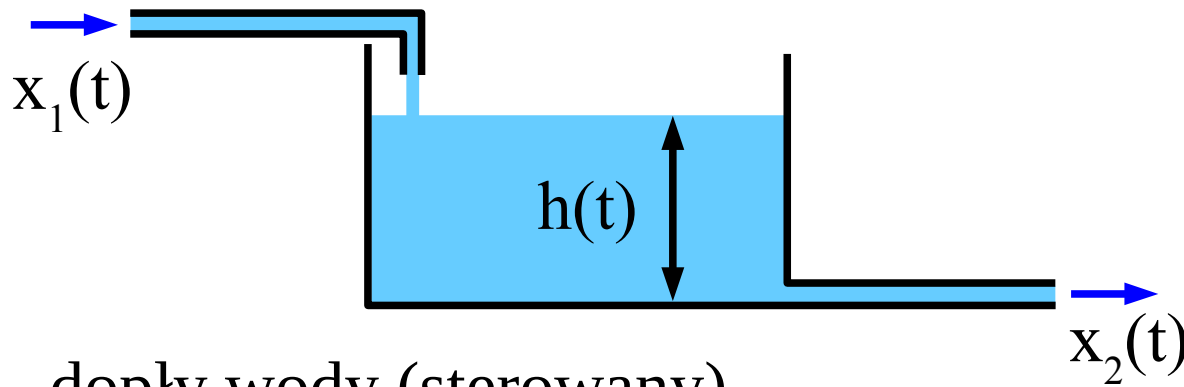
$v(t) [m^3]$ - objętość wody w zbiorniku

$h(t) [m]$ - poziom wody w zbiorniku

$A [m^2]$ - pole powierzchni przekroju zbiornika prostopadłościennego

Przykład 2

Sterowanie poziomem wody

$x_1(t)$ [m^3/s] - dopływ wody (sterowany)

$x_2(t)$ [m^3/s] - odpływ wody (niesterowany, nie mierzony)

$v(t)$ [m^3] - objętość wody w zbiorniku

$h(t)$ [m] - poziom wody w zbiorniku

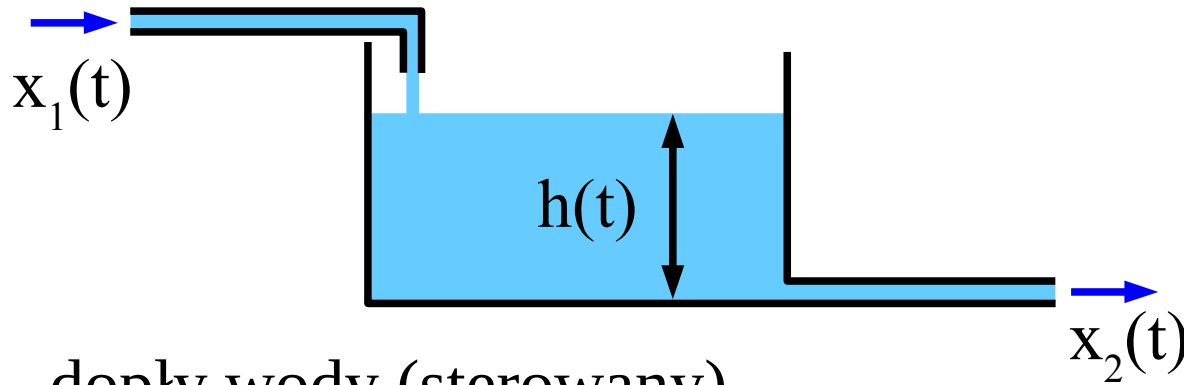
A [m^2] - pole powierzchni przekroju zbiornika prostokątnego

$$\frac{dv(t)}{dt} = x_1(t) - x_2(t)$$

$$A \frac{dh(t)}{dt} = x_1(t) - x_2(t)$$

Przykład 2

Sterowanie poziomem wody

$x_1(t) [m^3/s]$ - dopływ wody (sterowany)

$x_2(t) [m^3/s]$ - odpływ wody (niesterowany, nie mierzony)

$v(t) [m^3]$ - objętość wody w zbiorniku

$h(t) [m]$ - poziom wody w zbiorniku

$A [m^2]$ - pole powierzchni przekroju zbiornika prostokątnego

$$\frac{dv(t)}{dt} = x_1(t) - x_2(t)$$

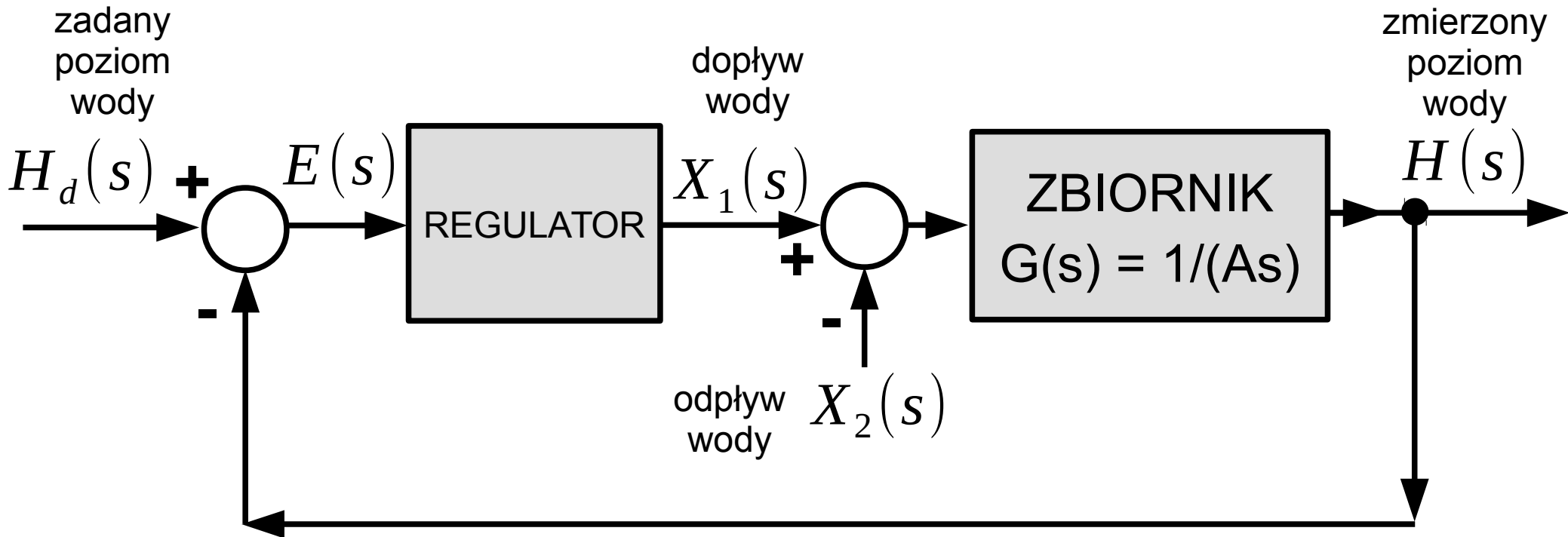
$$A \frac{dh(t)}{dt} = x_1(t) - x_2(t)$$

$$G(s) = \frac{H(s)}{X_1(s) - X_2(s)} = \frac{1}{As}$$

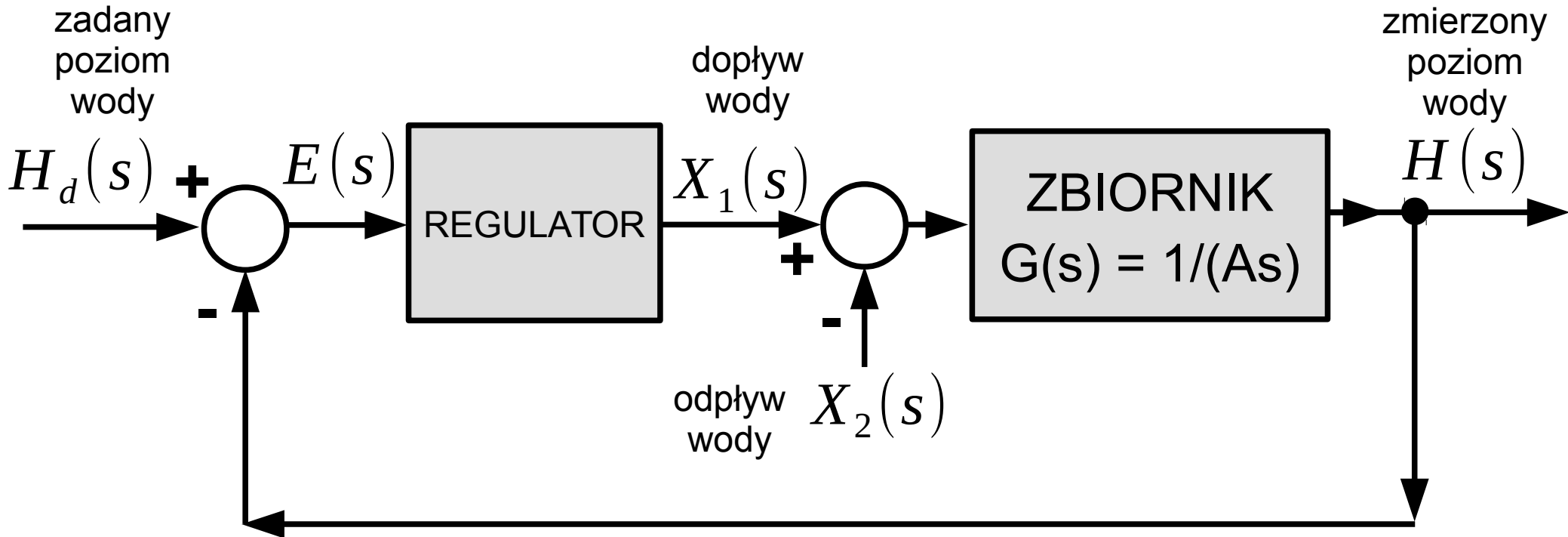
Przykład 2

Sterowanie poziomem wody

Przykład 2

Sterowanie poziomem wody

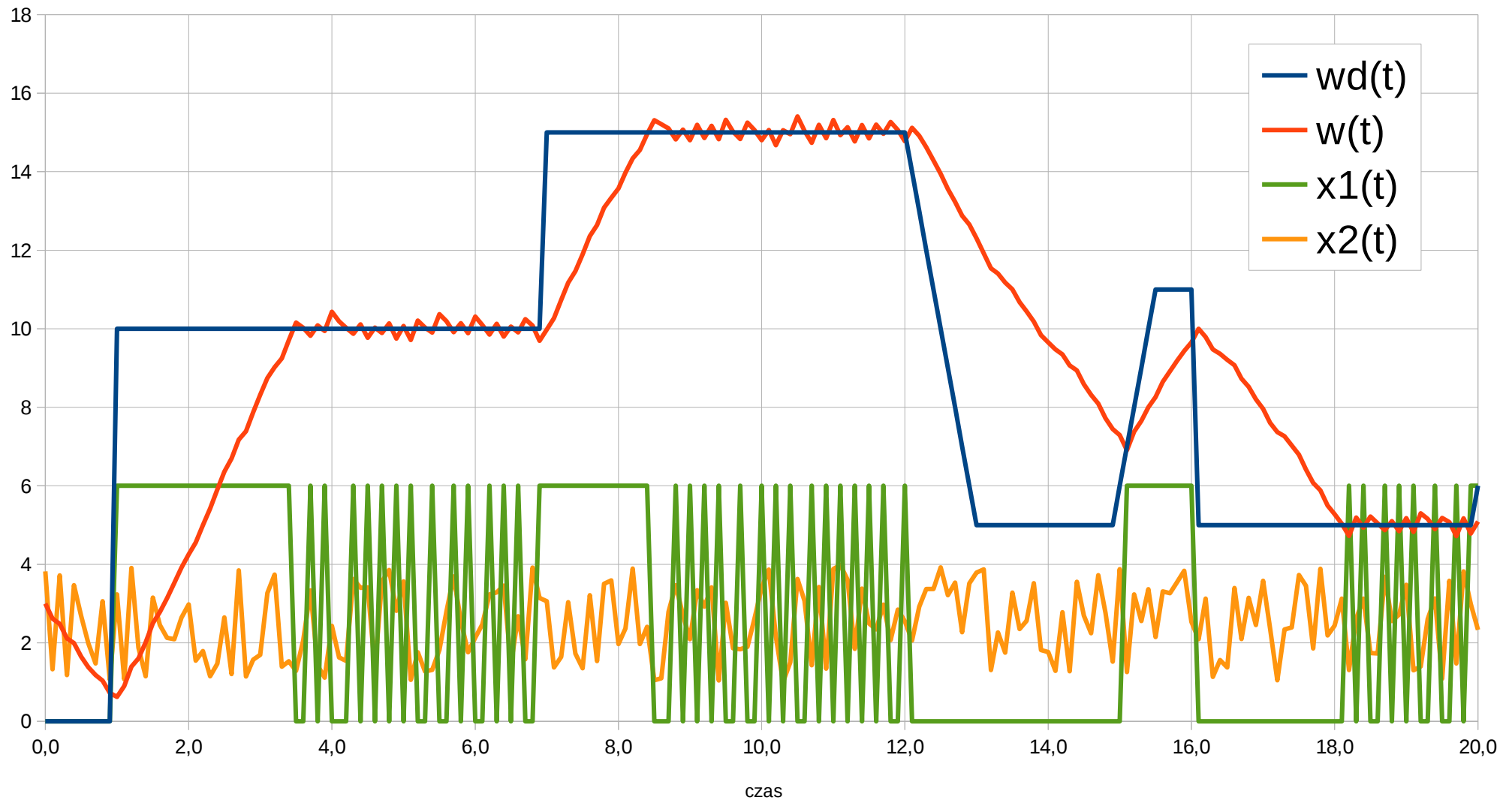
Proponowane regulatory:

- idealny dwustanowy
- dwustanowy z histerezą
- proporcjonalny

Przykład 2

Sterowanie poziomem wody

regulator idealny dwustanowy

Przykład 2

Sterowanie poziomem wody

regulator dwustanowy z histerezą

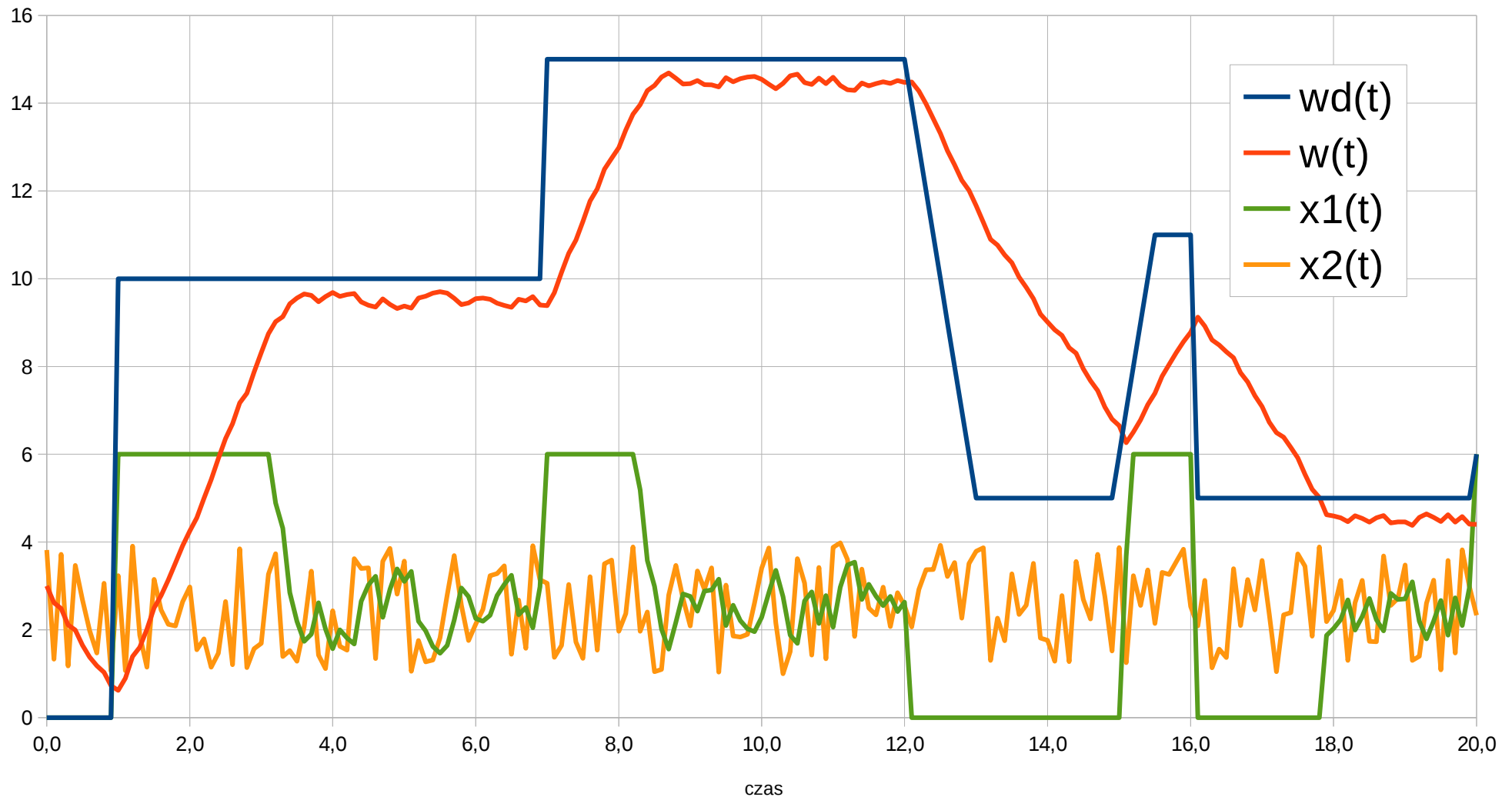

Przykład 2

Sterowanie poziomem wody

regulator proporcjonalny (małe wzmocnienie k_p)

Przykład 2

Sterowanie poziomem wody

regulator proporcjonalny (duże wzmocnienie k_p)

